

ZOO
LIBEREC

ARCHA

DIVIZNA

LIDOVÉ
SADY

ZOO LIBEREC
PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE

VÝROČNÍ ZPRÁVA
THE ANNUAL REPORT

2023

Zoo Liberec, příspěvková organizace
Lidové sady 425/1
460 01 Liberec, Česká republika

Statutární orgán: MVDr. David Nejedlo – ředitel (Director)

IČ: 10973583
DIČ: CZ10973583

Telefon: +420 482 710 616-7 / +420 482 710 438

E-mail: info@zooliberec.cz

Web: zooliberec.cz

facebook.com/zooliberec

Zřizovatel: Liberecký kraj

ARCHA

DIVIZNA

LIDOVÉ
SADY

ZOOLOGICKÁ ZAHRADA LIBEREC JE ČLEMEM:

UCSZOO
ÚSTŘEDNÍ ÚSTAV ŽIVOČIŠNÉ ZOOLOGIE
ZOOLOGICKÝCH ZÁHRAD

World Association of Zoos
and Aquariums | WAZA
Einheit für Tierhaltung

Lev berberský (*Panthera leo leo*)

SLOVO ŘEDITELE	4
A WORD FROM THE DIRECTOR.....	6
PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ ZOO LIBEREC	9
ZOOLOGICKÉ ODDĚLENÍ – REPORT	12
THE ZOOLOGY DEPARTMENT IN 2023	21
STAVY ZVÍŘAT V ZOO LIBEREC – 2023 / CENSUS OF ANIMALS – 2023 29	
OCHRANA PŘÍRODY A ZOO LIBEREC	45
VÝZKUM A VZDĚLÁVÁNÍ PŘI ZOO LIBEREC	51
NATURE CONSERVATION AND LIBEREC ZOO.....	56
RESEARCH AND EDUCATION IN LIBEREC ZOO	62
MARKETINGOVÉ ODDĚLENÍ	67
DOBROVOLNÍCI	71
TECHNICKÉ ODDĚLENÍ	72
ROZVAHA PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE – AKTIVA (KČ).....	76
ROZVAHA PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE – PASIVA (KČ)	77
VÝKAZ ZISKU A ZTRÁTY PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE	78
ROZBOR VYBRANÝCH NÁKLADŮ 2023:.....	79
VÝKAZ ZISKU A ZTRÁTY PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE	80
ROZBOR NÁKLADŮ 2023:.....	81
ROZBOR VÝNOSŮ 2023 PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE	82
CENTRUM PRO ZVÍŘATA V NOUZI ARCHA V ROCE 2023	83
KULTURNÍ A SPOLEČENSKÉ CENTRUM LIDOVÉ SADY V ROCE 2023....	97
ZOO LIBEREC DĚKUJE SVÝM VÝZNAMNÝM PARTNERŮM	103

Vážení přátelé,
dovoluji, abych uvedl výroční zprávu Zoo Liberec a jejích středisek: zoologické zahrady, Centra pro zvířata v nouzi při Zoo Liberec – ARCHA, Městského střediska ekologické výchovy při Zoo Liberec – DIVIZNA a Kulturního a společenského centra při Zoo Liberec – LIDOVÉ SADY. A to za rok 2023.

Pandemie covidu se našťástí stala v běžném životě minulostí. Bohužel ji vystřídal stále trvající konflikt, rozpoutaný imperialistickými touhami Ruska, jež před dvěma lety napadlo suverénní Ukrajinu.

Ve válce strádají především lidé, trpí jí ale i přírodní prostředí a zvířata ve volnosti a v zoologických zahradách. Svou malou pomocí ukrajinským zoologickým zahradám přispěla i liberecká zoo, když zorganizovala transport krmiva, steliva a vybavení, kterého se ukrajinským zoologickým zahradám, nacházejícím se v blízkosti frontové linie, nedostává.

Rok 2023 byl posledním rokem Zoologické zahrady Liberec, p.o. S koncem roku byla její existence ukončena. Není však důvod k patosu, nostalgii a již vůbec ne ke smutku. Od počátku roku 2022 postupně přebírala její agendu takřka identická organizace s lehce upraveným názvem, Zoo Liberec, příspěvková organizace. Ta je a bude se dále nacházet v Liberci. Na stejném místě, dokonce s novým územím ve stejné lokalitě, kam vbrzku rozšíří výběhy a expozice pro vzácné a ohrožené druhy zvířat. Také ale pro naše návštěvníky.

V prošlém roce jsme pro chovaná zvířata, ale i pro návštěvníky, zrealizovali několik menších projektů a v rámci projekční přípravy jsme se přiblížili i k realizaci těch větších. Vybudovali jsme novou expozici pro novozélandské papoušky nestor kea, komplet expozic tropických žab v pavilonu Zooexpo. Zrekonstruovali jsme horní patro, podkroví a střechu na objektu střediska ekologické výchovy DIVIZNA. Do užívání jsme středisku služeb

pro návštěvníky předali nové kontejnerové bistro u kontaktní dětské zoo. Částečnou rekonstrukcí prošel pavilon opic. Změnilo se v něm prostře-
dí jak v návštěvnické části, tak také ve vnitřních expozicích malých opic. K mnoha opravám a modernizaci technologií došlo v zázemí dalších pavilonů a technického zázemí zoo. Díky spojeným finančním prostředkům města a kraje jsme si mohli dovolit i tyto nezbytně nutné, ale mnohokrát odkládané investice a opravy.

Posunuli jsme se dále v projekčních přípravách pro rekonstrukci a rozšíření pavilonu a výběhů pro žirafy a zebry bezhřívé, rekonstrukci hráze a odbahnění jezera. Postupně se dokončily projekční přípravy na nové bistro v Dětském koutku a na projekt kruhového hospodaření s vodou v horní části zoo.

Zoologická zahrada zaznamenala i mnoho důležitých odchovů, o kterých se dočtete ve zprávě zoologického oddělení.

Kolik žáků, studentů a pedagogů prošlo vzdělávacími programy, se dočtete ve zprávě Střediska ekologické výchovy DIVIZNA. Stejně tak se v příspěvku kolegů dozvíte o počtech a některých osudech handicapovaných zvířat, která v loňském roce prošla Centrem pro zvířata v nouzi ARCHA.

Velmi plodný rok zaznamenalo i další středisko Zoo Liberec, Kulturní a společenské centrum–LIDOVÉ SADY. Krom množství kvalitních kulturních akcí, vzdělávacích i zábavních programů se rok 2023 nesl v duchu intenzivní projekční přípravy pro rekonstrukci velké části objektu kulturního domu v rámci dotačního titulu pro budování kulturně kreativních center. Pokud se projekt Hudební kulturně kreativní centrum Lidové sady podaří zrealizovat, přinese to velkou dávku nové energie, snoubící zachování historicko-kulturního dědictví objektu z roku 1901 s novými moderními technologiemi zlepšujícími akustiku, audio–vizuální efekty a v neposlední řadě také čerstvý vzduch a kvalitní hygienické prostředí historické budovy.

Zoo Liberec také začala vydávat čtvrtletník AVÍZOO přinášející čerstvé informace ze všech aktivit naší organizace. V průběhu roku jsme pak pro naše návštěvníky připravili množství tradičních i nových vzdělávacích, zábavných a relaxačních akcí a aktivit.

Mnoho nového a zajímavého se událo i v rámci terénních ochranných a vědeckých projektů, které Zoo Liberec vede nebo je do nich zapojena. Dlouholetý vedoucí oddělení terénní ochrany přírody a vědecké činnosti Zoo Liberec, Pavel Zoubek, nás na čas pracovníě opustil. Uspěl totiž v mezinárodním konkurzu a dnes řídí výzkumnou terénní stanici v rezervaci Nouabalé-Ndoki na severu Konga. Naštěstí máme v týmu více schopných lidí a jeho místo okamžitě plnohodnotně nahradila Adéla Hemelíková, jejíž dosavadní specializací byl výzkum a ochrana mořských želv a dalších zvířecích druhů v Indonésii. Adéla se mimo koordinaci našich ostatních terénních pracovníků podílí nadále i na dalších projektech v Jihovýchodní Asii a v Africe.

Jak je vidět, Zoo Liberec i v roce 2023 byla a nadále bude multižánrovou organizací, komplexně naplňující poslání moderních zoologických zahrad. Tím je především ochrana přírodní světové biodiverzity. A to všemi možnými chovatelsko-ochrannými-vzdělávacími aktivitami, jež rozvíjíme v otevřené spolupráci s každým, kdo je k ní připravený a ochotný. Ať již v Česku nebo kdekoli jinde po světě.

Dovolte mi jako vždy na závěr tohoto zamyšlení poděkovat všem, kteří nám po celý rok 2023 zachovali přízeň a podporu. Můj dík patří především zřizovatelé zoologické zahrady, Libereckému kraji, Statutárnímu městu Liberec, Ministerstvu životního prostředí ČR, našim významným partnerům a mnoha dalším institucím, společnostem a jednotlivcům, kteří nás podpořili myšlenkově, materiálně i finančně.

Mé osobní poděkování pak patří kolegům ze Zoo Liberec a dobrovolní-

kům, kteří nám pomáhají. Především oni se zasloužili o vše dobré, co bylo pro zvířata a lidi v roce 2023 vykonáno!

Všem Vám patří můj dík.

MVDr. David Nejedlo

nehumánní lékař a první úředník zoo

David Nejedlo / foto: Zoo Liberec

A WORD FROM THE DIRECTOR

Dear friends,

Allow me to present the Annual report 2023 of Zoo Liberec and its centres: the zoological garden, the Centre for Animals in Need within Zoo Liberec - ARCHA, the Municipal Centre for Environmental Education within Zoo Liberec - DIVIZNA and the Cultural and Social Centre within Zoo Liberec - LIDOVÉ SADY.

Fortunately, the Covid pandemic has become a thing of the past in our everyday life. Unfortunately, it has been replaced by the ongoing conflict unleashed by the imperialist desires of Russia, which invaded sovereign Ukraine two years ago.

In war, mainly people are suffering, but the natural environment and the animals in the wild and in zoos are suffering too. The Liberec Zoo has also contributed its small share to Ukrainian zoos by organising the transport of food, bedding and equipment that Ukrainian zoos near the front line lack. The year 2023 was the last year of the Zoological Garden Liberec, p.o. Its existence was terminated with the end of the year 2023. However, there is no reason for pathos, nostalgia and certainly not for sadness. From the beginning of 2022, its agenda was gradually taken over by an almost identical organisation with a slightly modified name, Zoo Liberec, p.o. It is and will be still located in Liberec. In the same place, even with a new territory in the same locality, where it will soon expand the enclosures and expositions for rare and endangered species of animals. – and – of course – for our visitors.

In the past year, we have implemented several smaller projects for our kept animals, for our visitors, and during the design preparation we have come closer to implementing the larger ones. We have built a new exhibit for New Zealand Nestor kea parrots, a complete exhibit of tropical frogs in the Zooexpo pavilion, renovated the upper floor, attic and roof

of the DIVIZNA - Environmental Education Centre. We have handed over a new container bistro at the contact children's zoo to the visitor services centre for use. The monkey pavilion was partially renovated. It has changed the environment in the visitor area as well as in the indoor exhibits of the small monkeys. Many repairs and technology upgrades were made to the other pavilions and technical facilities of the zoo. Thanks to the joined financial resources from the city and the Liberec region, we could afford to implement these necessary (but often postponed) investments and repairs.

We have moved forward with the design preparations for the reconstruction and expansion of the pavilion and enclosures for giraffes and maneless zebras, the reconstruction of the dam and the de-watering of the lake. Design preparations for the new bistro in the Children's Corner and the circular water management project in the upper part of the zoo were progressively completed.

The zoo have also recorded many important breedings (see the zoological department report).

In the report of the DIVIZNA Centre for Environmental Education you can read how many students and teachers have gone through the education programmes. Similarly, in the colleagues' report you will learn about the numbers and some of the fates of the handicapped animals that passed through the ARCHA - Centre for Animals in Need last year.

Other centre of the Zoo Liberec, the Cultural and Social Centre- Lidové sady had a very fruitful year, too. Apart from a number of quality cultural events, educational and entertainment programs, the year 2023 was marked by intensive design preparations for the reconstruction of a large part of the cultural house, within the framework of a subsidy for the construction of cultural and creative centers. If the project of the Cultural and Crea-

tive Centre Lidové sady succeeds, it will bring a great deal of new energy, combining the preservation of the historical and cultural heritage of the building from 1901 with new modern technologies, improving acoustics, audio-visual effects and, last but not least, fresh air and a high-quality hygienic environment of the historic building.

Zoo Liberec has also started to publish a quarterly magazine Avizoo, bringing fresh information from all activities of our organization. Throughout the year we prepared a number of traditional and new educational, entertainment and relaxation events and activities for our visitors.

A lot of new and interesting things have also happened within the field conservation and scientific projects that Zoo Liberec leads or is involved in. The long-time head of Zoo Liberec's field conservation and scientific activities Pavel Zoubek has left us for a while. He was successful in an international competition and now is managing a research field station in the Nouabalé-Ndoki reserve in the north of Congo. Fortunately, we have more capable people in our team and his place was immediately fully replaced by Adéla Hemelíková, whose previous specialization was research and conservation of sea turtles and other animal species in Indonesia. In addition to coordinating our other field staff, Adéla is still involved in other projects in Southeast Asia and Africa.

As we can see, in 2023 Zoo Liberec was and will be continuing to be a multi-genre organization, comprehensively fulfilling the mission of modern zoological gardens. What is primarily the protection of the world's natural biodiversity through all possible breeding-conservation-educational activities, which we develop in open cooperation with everyone who is ready and willing to do so, whether in the Czech Republic or anywhere else in the world.

As always, let me conclude this reflection by saying thanks to all who have

remained supportive and kind to us throughout year 2023. My gratitude belongs first of all to the founder of the zoo, the Liberec Region, the Statutory City of Liberec, the Ministry of the Environment of the Czech Republic, our important partners and many other institutions, companies and individuals who have supported us in thought, material and financial terms. My personal thanks go to my colleagues from Zoo Liberec and the volunteers who help us. Above all, they have contributed to all the good that has been done for animals and people in 2023!

My thanks to all of you.

MVDr. David Nejedlo

Slon indický (*Elephas maximus*)

ŘEDITEL: Nejedlo David, MVDr.

ZOOLOGICKÝ ÚSEK: Aschenbrenner Václav, Baranovský Milan, Bažantová Jiřina, Ing., Bolechová Petra, Ing. Ph.D., Černá Žaneta, Doležalová Marta, Bc., Drápalíková Soňa, Fejtek Matyáš, Gremlicová Dorota, Ing., Gürtlerová Nikola, Hanel Jan, Ing., Hnidová Petra Mgr., Holubíková Veronika, Honc Petr, Kestler Karel, Koubovský Pavel, Krejčí Michal, Kroutilová Antonie, Křížková Kateřina, Kyselová Šárka, **Melichar Lubomír, Ing.**, Melicharová Jitka (MD), Mojžíšová Lenka, Nyčová Lada, Passianová Pavla, Plenerová Larýsa (MD), Požárský Vlastimil, Prášková Michaela, Rejlek Jan, Slavík Martin, Slavíková Nataša, Šamko Robert, Šimoníková Šárka, Škorňa Pavel, Talichová Tereza, Trejtnarová Barbora, Veselá Simona, Vlčková Dagmar, Zeman Michal, Zimová Anna Bc., Žďánský Tomáš

SEV DIVIZNA: Březinová Pavlína, Mgr., Činčerová Helena, Mgr., Havle Leoš, Ing., Hudcová Alice, RNDr., **Kočí Aleš, Ing.**, Nováková Miroslava, Plachá Petra, Ing., Plener Tomáš, Mgr., Řepík Michal, Mgr., Šíp Ondřej, Mgr., Štangler Kateřina, Mgr.

CENTRUM PRO ZVÍŘATA V NOUZI – ARCHA: Čáповá Lenka, Mgr., Dvorská Eliška, Gavorová Markéta, Hancvenclová Ivana, Ing., Kosařová Nováková Romana (MD), Kovářová Anna, Lavková Dana, Krausová Poncová Veronika, Macháčková Eliška, Bc., Matternová Sára, Morávková Klára, Mušutová Martina, Novotná Alexandra, Novotná Nela, Růžička Štěpán, Štěpančíčová Martina, Ulčová Tereza, Vlková Natálie, Bc. (MD)

LIDOVÉ SADY A PROGRAM: Cvejnová Zdeňka, Damová Radmila, Ing. (DPČ), Dolní Miroslava, Heligeová Adriana, Hořejší Zdeňka, Jaburková Barbora, Jiřík Josef, Kadlec Michal, Kynclová Ivana, Martova Tetiana, Morávková Iveta, Motyčka Zdeněk, Neumanová Nikola, Bc. (DPČ), Novotný Karel, Štryncel Marek, **Štrynclová Vladimíra**, Vírová Iveta

LS – DĚTSKÝ KOUTEK: Busová Monika, Fuchsová Marie, Hřebenová Hana,

Juráček Petr, Lejsek Miloslav, Šimberská Jana, Štrynclová Vlasta

SLUŽBY ZÁKAZNÍKŮM – GIBON: Baldová Kateřina, Čočová Klára (sezóna), Demeterová Nikol (sezóna), Fantová Lenka (sezóna), Harničárová Marie, Horňáková Martina (sezóna), Hyka Jakub (sezóna), Kiššová Štefánia (sezóna), Klaban Jiří (sezóna), Lenková Terezie (sezóna), **Máček Petr**, Manych Martin, Maršálek Jiří, Navrátil Jan, Navrátilová Nikola, Radošínský Martin, Sabadosh Bohdana (sezóna), Sabadosh Mariia (sezóna), Sovinová Kristýna (sezóna), **Šiškinová Olga**, Třísková Kateřina (sezóna), Votroubková Renáta (sezóna)

MARKETING A POKLADNA: : Baláková Klára, Bc., **Dostálová Marta, Ing.**, Hujerová Veronika, Krause Miloslav, Kučerová Naděžda, Lieskovská Petra, Müllerová Martina, Povolná Vendula, Tesařová Lenka, Ing. (MD), Truhlář Libor, Volná Garbová Gabriela, Mgr.

TECHNICKÝ ÚSEK: Brožek Miroslav, Brzobohatý René Andy, Ing., Cintlová Marcela, Bc., Čubrda Tomáš, Demeterová Danuše, Dolejší Tomáš, Heiland Jan, Hembera Karel, Kalinová Stanislava, Bc., Kosář Václav, Kotek Aleš, Krejčík Josef, Lítéra Radoslav, Nejedlý Jaroslav, Nejedlý Tomáš, Pěček Pavel (DPČ), Pelant Jaroslav, Romančin Pavel, Süsser Libor, Šamková Olga, **Špringl Radim, Ing.**, Šrytr Ladislav, Wanka Petr, Zeman František

OBSLUHA PARKOVIŠTĚ: Fak Bohumil, Vohánka Jakub

SPRÁVA: Bělinová Milena, DiS., Čechlovská Šárka, Dostálová Ivana, Fridrichová Gabriela, DiS., Hanzlíčková Eva, Hofmanová Michaela, Holečková Andrea, Krcheňová Jana, Macháčová Petra, Sobotková Dana, Mgr., Štillerová Karolína, Ing., Tesařová Barbara, MgA., Trafínová Světlana, Ing., **Zajdová Romana**

OCHRANA PŘÍRODY A VÝZKUM: **Hemelíková Adéla, Mgr.**, Ouhel Tomáš, MSc, Petrželková Klára, Mgr., Robovský Jan, RNDr., Sniegog Arthur, Ticháčková Markéta, Zoubek Pavel, Ing.

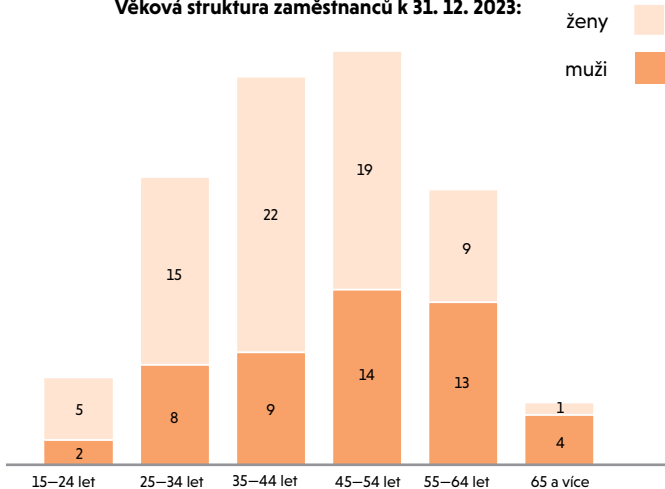
Věková struktura zaměstnanců k 31. 12. 2023:

Věková skupina	Muži	Ženy	Celkem	
15–24 let	2	5	7	6 %
25–34 let	8	15	23	19 %
35–44 let	9	22	31	26 %
45–54 let	14	19	33	27 %
55–64 let	13	9	22	18 %
65 let a více	4	1	5	4 %
CELKEM	50	71	121	100 %
PRŮMĚRNÝ VĚK	43,7 let			

Délka zaměstnaneckého poměru k 31. 12. 2023:

Počet let	Celkem	
0–5 let	55	45,5 %
6–10 let	27	22 %
11–15 let	16	13 %
16–20 let	15	12,5 %
21–25 let	4	3,5 %
nad 25 let	4	3,5 %
CELKEM	121	100 %

Věková struktura zaměstnanců k 31. 12. 2023:

Struktura zaměstnanců podle nejvyššího stupně vzdělání k 31. 12. 2023:

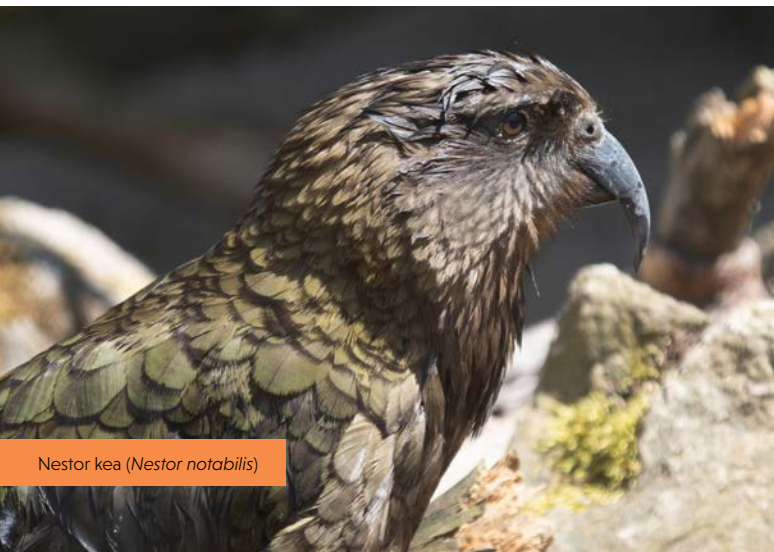
Vzdělání	Muži	Ženy	Celkem	
Základní a bez vzdělání	2	1	3	2 %
Vyučení (bez maturity)	25	15	40	33 %
Střední s maturitou (odborné a všeobecné)	15	31	46	38 %
Vyšší odborné	0	2	2	2 %
Vysokoškolské	8	22	30	25 %
CELKEM	50	71	121	100%

Žirafa Rothschildova (*Giraffa camelopardalis rothschildi*)

Rok 2023 byl pro zoologické oddělení liberecké zoo definovaný hlavně výrazným rozšířením kolekce o skupinu druhů dříve nechovaných obojživelníků a plazů. Došlo k němu v krátkém časovém úseku a pavilon Zoo-Expo, který dříve nebýval návštěvnicky příliš atraktivní, nová expozice výrazně oživila a přinesla kýžený efekt pro dříve opomíjenou část areálu zahrady. V nastaveném kurzu bychom měli pokračovat i v příštích letech a naše chovatelské portfolio nadále rozšiřovat.

Nejen o tom, ale o celé řadě tradičních odchovů a dokonce i prvoodchovů se dočtete v následujících odstavcích zpracovaných jednotlivými úsekovými zoology Zoo Liberec.

Nestor kea (*Nestor notabilis*)

Ptáci

Do roku 2023 nevstoupil úsek ptáků jen již tradičním čekáním na líhnutí mláďat **pelikánů bílých** (*Pelecanus onocrotalus*) a **orlosupů bradatých** (*Gypaetus barbatus*), ale také netrpělivým pozorováním stavby nové expozice **nestorů kea** (*Nestor notabilis*). Výstavba voliéry pro tyto novozemské papoušky probíhala celou zimu již od podzimu 2022. Slavnostní otevření proběhlo v květnu roku 2023. Po dlouhých 20 letech to je zejména díky špatné finanční situaci v těchto letech první nová voliéra, kterou jsme pro ptáky v liberecké zoo mohli postavit.

Rok to byl chovatelsky velmi pestrý a v mnoha ohledech i napínavý. Začátkem února se nám bohužel nepodařilo vylíhnout „naše“ mláďata orlosupů bradatých (embrya ve vejcích odumřela ještě před vylíhnutím), ale oba chovné páry úspěšně adoptovaly a odchovaly mláďata z jiných zoo. V programu záchrany orlosupů bradatých hrají pěstouni obrovský význam, protože bez nich by se některá vylíhlá mláďata nepodařilo úspěšně odchovat a následně vypustit do přírody. Jedno adoptované mládě bylo vypuštěno v pohorí Sierra del Cazorla ve Španělsku a druhé bylo převezeno do odchovny orlosupů v rakouském Haringsee, kde bude v budoucnu dopárováno geneticky vhodným partnerem. Pelikáni bílí byli naopak velmi úspěšní v odchovu svých mláďat a hned 4 páry úspěšně a bez nutné asistence odchovaly svoje mláďata. To byl historicky nejlepší výsledek přirozeného hnízdění naší chovné skupiny.

Několik posledních let nás trápí neúspěchy v odchovu hrabavých ptáků, tedy v našem případě několika druhů bažantů a satyrů. Při odchovech máme v posledních letech problém s výskytem kokciidií. Ty jsou velmi resistantní a špatně se z chovu odstraňují. Zdá se však, že se nám to podařilo a v loňském roce jsme konečně oslavili úspěch v podobě rodiči odchované samice **bažanta korejského** (*Phasianus colchicus karpowi*). Doufejme,

že se nám problém podařilo překonat, a v následujících letech budou opět k vidění i odchovy dalších druhů těchto nádherných ptáků.

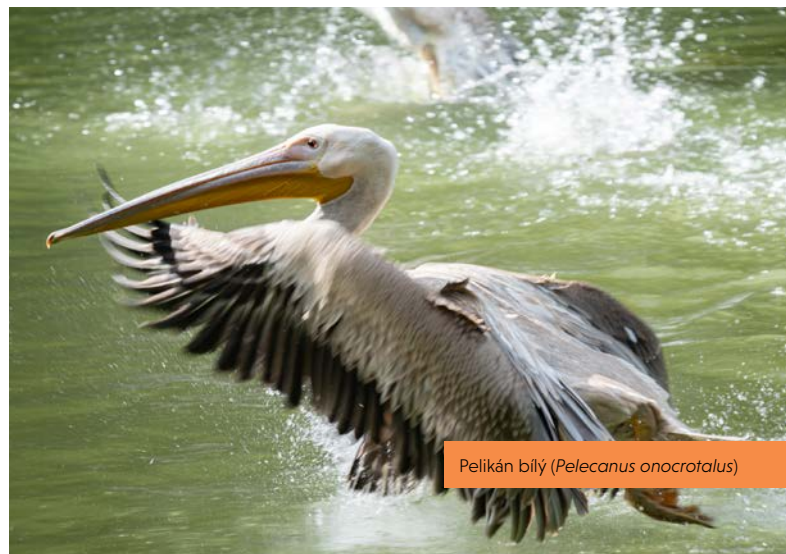
Z odchovů dravců si za rok 2023 nejvíce vážíme úspěšně odchované samice **supa hnědého** (*Aegypius monachus*). Je to totiž přesně po dlouhých 30 letech první mládě tohoto největšího dravce Evropy, které se v naší zoo vylíhlo. V neposlední řadě nám udělal velkou radost i odchov 4 mláďat **orlů nejmenších** (*Aquila pennata*). Jsme stále jediná zoo, kde se chov tohoto malého a vzácného dravce daří. Radost je o to větší, že se nám vylíhli dva samci. Těch je totiž v zoologických zahradách velmi málo, a pro budoucnost chovu je to velmi dobrá zpráva. Jeden náš odchovaný samec byl převezen k samici do Zoo Praha a druhý zůstane v libereckém chovu.

Z transportů nových ptáku do naší zoologické zahrady bych rád zmínil pár **orlů proměnlivých** (*Nisaetus cirrhatus*). Je to velmi zřídka chovaný druh středně velkého dravce a Zoo Liberec je nejen jediná v ČR, ale jen jedna z třech zoologických zahrad na světě, ve které je tento druh chován. Dále se nám podařilo sestavit druhý pár **orlů východních** (*Haliaeetus pelagicus*) a dva páry vzácných **orlů jestřábích** (*Aquila fasciata*). V neposlední řadě musím zmínit i příchod samice **orlíka krátkoprstého** (*Circaetus galli-*
cus). Nyní chováme dva páry tohoto zajímavého a raritního druhu dravce. Závěrem bych rád poděkoval všem ošetřovatelům ptáků za jejich práci a návštěvníkům za přízeň a za podporu našich chovaných druhů a za pozitivní ohlasy na naši práci.

Ing. Jan Hanel, PhD.
Kurátor chovu ptáků

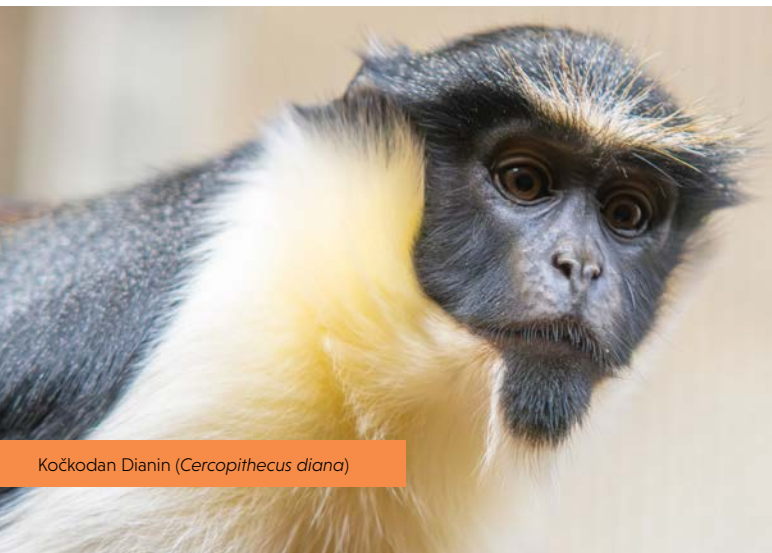
Orlík krátkoprstý (*Circaetus gallicus*)

Pelikán bílý (*Pelecanus onocrotalus*)

Nová samice šimpanze (*Pan troglodytes verus*)

Kočkodan Dianin (*Cercopithecus diana*)

PRIMÁTI

V loňském roce byl největší událostí na úseku primátů příchod nové 28leté samice **šimpanze** (*Pan troglodytes verus*) z ostravské zoologické zahrady. V případě šimpanzů je pro úspěšné začlenění nového člena do skupiny potřeba dobrá příprava zahrnující také konzultace s původními chovateli, která pokračují i po celou dobu seznamování. Po příjezdu byla nutná prvotní aklimatizace jedince na nové prostředí včetně nových ošetřovatelů. Dalším krokem bylo postupné seznamování samice s chovatelskými prostory. Po celou dobu je samozřejmě monitorováno její chování včetně reakcí na ostatní šimpanze, které má možnost v tuto chvíli jen slyšet a cítit. Tempo následujících kroků se vždy odvíjelo od výsledků hodnocení chování a reakcí všech šimpanzů. Samice mohla v další fázi poznat v chráněném kontaktu našeho samce i další dvě samice. Náš samec přijal novou samici bez jakýchkoliv větších problémů a napomohl tak i postupnému seznámení s našimi samicemi a následně finálnímu spojení skupiny. Celý proces spojování trval cca půl roku. Příchod nové samice sociálně oživil stávající malou skupinu a doufáme, že s plánovaným rozšířením chovatelských prostorů bude tato skupina v budoucnosti ještě početnější.

U starověských primátů jsme se rozloučili odjezdem posledních dvou samic **makaka lvího** (*Macaca silenus*) do Hai Park v Izraeli s tímto druhem. Důvodem momentálního ukončení chovu jsou současné omezené chovatelské prostory, které bylo možno tímto krokem rozšířit pro **kočkodany Dianiny** (*Cercopithecus diana*) a **gibony bělolící** (*Nomascus leucogenys*). Výsledkem je další úspěšné narození mláďete u kočkodanů a i úspěšné spojení nově dovezeného samce gibona z Apeldoorn s naší mladou samičkou. Ze starověských primátů stále zůstávají naši nejpočetnější skupinou **paviáni pláštíkovi** (*Papio hamadryas*), u kterých mohou návštěvníci pozorovat pravidelné přírůstky mláďat.

K významné změně došlo ve skladbě našich **lemurů černých** (*Eulemur macaco*), kdy po 6 letech chovu pouze bakalářské skupiny čtyř samců začínáme pracovat s chovným párem. Dva samci odcestovali na doporučení EEP koordinátora do zoologické zahrady Aalborg a jeden samec do chovu do zoologické zahrady Eberswalde. U nás zůstává desetiletý samec, který byl dopárován 3letou samicí ze zoologické zahrady z La Fleche. Chov pouze samců byl pro nás od začátku velkou chovatelskou výzvou, neboť držení samotných samců nebývá jednoduché, taková skupina je velmi nestabilní a je potřeba očekávat v průběhu roku, například když zvířata přicházejí do říje nebo v obvyklém čase porodů, zvýšenou agresivitu mezi jedinci. Podle koordinátora EEP pro lemury černé přispěly liberecké zkušenosti s dlouhodobou prací se samčí skupinou k lepšímu pochopení dynamiky bakalářských skupin u tohoto druhu a v budoucnu snad podpoří zájem o držení takových skupin i u jiných chovatelů. Je to jeden ze způsobů jak pomoci s větším počtem narozených samců v populaci a současně udržet genetickou variabilitu. Za naši práci jsme byli tedy „odměněni“ mladou samičkou a možností získat nové zkušenosti s reprodukční skupinou. Závěrem bych ráda poděkovala všem ošetřovatelům primátů za jejich práci v roce 2023, která nebyla vždy jednoduchá.

Ing. Petra Bolechová, PhD.

Kurátor chovu primátů a vedoucí oddělení výživy

ŠELMY A MALÍ SAVCI

Mláďata, z jejichž narození jsme se v předchozím roce radovali, se v tom právě uplynulém postupně osamostatňovala a některá už stihla libereckou zoo opustit a vydat se k novým chovatelům. S doporučením koordinátorů Mezinárodních záchovných programů Evropské asociace zoo a akvárií

Samice lemura černého (*Eulemur macaco macaco*)

Viskača – mláďe (*Lagostomus maximus*)

Levhrat sněžný (*Panthera uncia*)

(EAZA) odjela v květnu mladá samice **margaye** (*Leopardus wiedii*) do španělské zoo Terra Natura a na začátku prosince mladá samice **pandy červené** (*Ailurus fulgens*) do Parco Faunistico La Torbiera v Itálii.

Chov **levhartů sněžných** (*Panthera uncia*) se v srpnu rozrostl o čtveřici zvířat, rodičovský pár a jejich dospívající mláďata, ze Zoo Curych. V curyšské zoo probíhá rozsáhlá rekonstrukce expozic velkých šelem a Zoo Liberec se nabídla, že na přechodnou dobu jejich irbisy ubytuje. Pro chovatele, kteří se o ně starají, jde o mimořádnou příležitost seznámit se s metodami práce využívanými jinde. Chovný pár by se měl po dokončení přestavby vrátit do Švýcarska a obě mláďata, až se plně osamostatní, pokračovat dál do světa.

Mládeneckou dvojici **nosálů bělohubyých** (*Nasua narica*) nahradil chovný pár. Protože výměna zvířat se Zoo Jihlava proběhla až v říjnu, chovatelé

s nimi zatím pracují v zázemí pavilonu slonů a do venkovního výběhu se podívají až na jaře.

Významným chovatelským úspěchem byl odchov tří mláďat **viskači** (*Laogostomus maximus*). Úspěšnému odchovu ale předcházely chovatelské obtíže a nezdary: i když je soužití dospělých zvířat za normálních okolností zcela bezproblémové, chovný samec se (jak je u tohoto druhu v lidské péči časté) k novorozenejším mláďatům chová velmi agresivně a přesto, že jsme se pokoušeli poskytnout samicím bezpečná útočiště a omezit přístup samce do porodních boxů, nepodařilo se nám při předchozích porodech zabránit tomu, aby se k mláďatům dostal. Proto jsme se v tomto případě rozhodli samce ze skupiny zcela vyjmout. Bezprostředně po narození prvních dvou mláďat byl odchycen a převezen do zázemí zoo, v expozici zůstaly pouze samice s mláďaty a o tři dny později porodila jedno mláďe i druhá chovná samice. Synchronizaci porodů zaznamenali u viskača jak v Zoo Curych, tak v dalších zoologických zahradách. Obě matky spolu při péči o potomky od začátku intenzivně spolupracují, střídají se v jejich hlídání, a pokud cítí ohrožení, agresivně je brání. Liberecká zahrada je v současnosti jedinou zoologickou zahradou v České republice a jednou z pouze pěti zoo v Evropské asociaci zoologických zahrad a akvárií (EAZA), která tento druh chová.

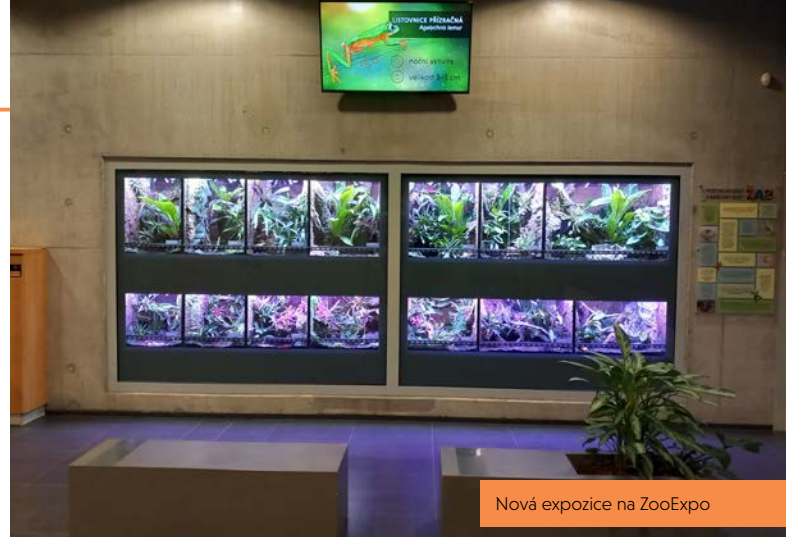
Ing. Dorota Gremlicová

Kurátor chovu šelem a malých savců

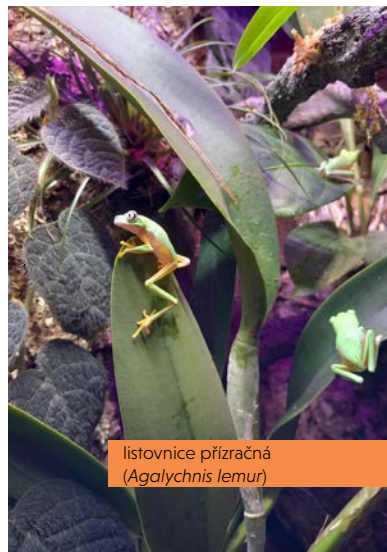
PLAZI A OBOJŽIVELNÍCI

V roce 2023 se na náš malý úsek plazů a obojživelníků usmálo veliké štěstí. Měli jsme možnost rozšířit kolekci obojživelníků o nové druhy žab a zároveň jsme získali dvě nová chovatelská zázemí, a to v pavilonu žiraf a na ZooExpo.

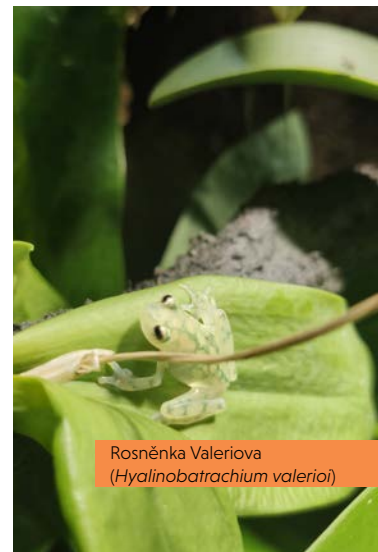
Na konci roku 2022 došlo v zoologické zahradě ke změně chovatelského záměru v pavilonu ZooExpo, a to v části, kde byl návštěvníkům několik let prezentován krmený hmyz. Takzvaná „hmyzárna“ byla nahrazena novou expozicí i chovatelským zázemím pro více než 14 druhů tropických žab, především z deštných lesů Střední a Jižní Ameriky. Do čtrnácti expozičních terárií jsme vybrali druhy žab, které jsou něčím jedinečné a pro návštěvníky atraktivní. Zároveň se jedná o žáby, které v tropických deštných lesích využívají nejruznější stanoviště napříč všemi patry lesa. O jednotlivých druzích se zájemci dozví více z prezentace na monitoru nad celou expozicí (Foto 1). Návštěvníci zoo zde mohou pozorovat drobné **listovnice přízračné** (*Agalychnis lemur*) a větší **listovnice třásnitě** (*Cruziohyala craspedopus*), které jsou velmi raritní a v jiných zoologických zahradách v Evropě se chovají jen výjimečně (Foto 2). Při troše štěstí také spatří průhledné drobné žábky **rosněnky Valeriovy** (*Hyalinobatrachium valerioi*) a **vičkovnice yucatan-ské** (*Tripriion petasatus*), jejichž tvar tlamy připomíná zobák kachny a které zpravidla odpočívají v paždí bromélií. Na své si přijdou i příznivci pestře zbarvených pralesniček, k vidění je několik druhů, například **pralesnička azurová** (*Dendrobates tinctorius azureus*), **pralesnička barviřská forma Citronella** (*Dendrobates tinctorius*), **pralesnička brazilská** (*Adelphobates galactonotus*), **pralesnička batiková forma Ancon Hill** (*Dendrobates auratus*) a **pralesnička drobná forma Bastimentos** (*Oophaga pumilio*) (Foto 5). Dále zde návštěvníci spatří africké **rákosničky běloskvrnné** (*Heterixalus alboguttatus*), nejčastěji odpočívající přes den ve ventilátorech a **rosničky včelí** (*Trachycephalus resinifictrix*). Ty jsou v současné době i v pavilonu tropů. **Parosničky srdčikovvé** (*Dyscophus guineti*), které chováme v zoo od roku 2017, jsou k vidění už jen v pavilonu ZooExpo. Z větších druhů žab zde také nově chováme **rosnice siné** (*Litoria caerulea*) a **rohatky Cranwellovy** (*Ceratophrys cranwelli*).

Nová expozice na ZooExpo

listovnice přízračná
(*Agalychnis lemur*)

Rosněnka Valeriova
(*Hyalinobatrachium valerioi*)

Uvnitř nové chovatelské místnosti na „Expu“ stojí dva pojízdné regály na kolečkách. Vyrobené na míru tak, aby je bylo možné přisunout přímo k prosklené stěně oddělující návštěvnickou část od zázemí pavilonu. Ve stojanech je usazeno 14 skleněných terárií a veškeré jejich technické vybavení nezbytné pro vytvoření kvalitních podmínek chovu (Foto 6). V horní části každého terária jsou nainstalovány rosící trysky, ventilátory, dále LED osvětlení, které je v některých teráriích navíc kombinované s UVB výbojkami. Osvětlení a zvlaha z každého terária jsou napojené na časové spínače. Rosící trysky napojené na drobné trubičky vedou do velké nádoby s vodou. Tato voda je upravena reverzní osmózou. Díky tomu nedochází k zanášení trysek a skel vodním kamenem. Součástí technického vybavení jsou i odpadní trubky, které odvádí přebytečnou vodu z terárií do sběrných nádob ve spodní části stojanů. Vnitřní vybavení terárií je přírodního charakteru od 3D stěn až po využití tropických rostlin (např. bromélie, tildandsie, orchideje), mechů, umělých lián nebo korkových větví a imitací skály (Foto 7). Z umělých skal jsou také vytvořeny prohlubně zachycující vodu. Pro chované druhy žab je důležitý noční pokles teploty, proto je v místnosti umístěna klimatická jednotka. V zázemí také stojí dvě speciálně upravená terária, tzv. „vodní komory“, které jsou nezbytné pro úspěšné rozmnožování některých chovaných druhů tropických žab, např. listovnic, parosniček nebo rohatek. Tato terária dokáží nasimulovat období dešťů v tropickém lese, tedy část roku, kdy se zmíněné žáby rozmnožují.

Nová expozice obojživelníků vzbuzuje od počátku mezi návštěvníky velký zájem. Pavilon ZooExpo se tak díky ní stal mnohem vyhledávanějším místem v zahradě. Zoo plánuje do budoucna naproti této expozici žab otevřít další komplex terárií, které by tentokrát osídlily ohrožené a jinak výjimečné druhy ještěřů.

V pavilonu tropů se nám dále daří úspěšně rozmnožovat **pralesničky strašné** (*Phyllobates terribilis*). V roce 2022 jsme odchováli 63 malých žabek. Část z nich putovala do jiných zoologických institucí. Na začátku roku 2023 jsme do velikého paludária s **listovnicemi pestrými** (*Pithecopus hypochondrialis*) přidali nový druh žab, **pralesničky barvířské forma Guyana** (*Dendrobates tinctorius*). V srpnu jsme při pravidelné kontrole objevili v paždí listu orchideje prvních 6 pulců, kteří nám metamorfovali v prosinci (Foto 8). Ani **pralesničky harlekýn** (*Dendrobates leucomelas*) nezůstaly pozadu a v prosinci jsme se mohli radovat z prvních 3 metamorfovaných žabek. Protože se pralesničkám obecně ve starším pavilonu tropů daří, rozhodli jsme se přidat nový druh, tentokrát **pralesničku batikovou** (*Dendrobates auratus*) **formu Blue**. Tu mohou návštěvníci spatřit v teráriu, kde jsme několik let chovali parosničky srdíčkové.

U plazů z pavilonu tropů se nám konečně podařilo získat samici **scinka šalamounského** (*Corucia zebrata*), která přijela z lotyšské zoo a byla spojena s jedním z našich samců. Nový pár je k vidění v expozičním teráriu za vstupem do pavilonu. Stejně tak i u **varanů smaragdových** (*Varanus prasinus*) máme nový mladý pár. Doufáme, že nadcházející rok tak bude chovatelsky úspěšnější než roky minulé.

Mgr. Petra Hnidová

kurátorka chovu obojživelníků a plazů

KOPYTNÍCI

Na úseku kopytníků se mnoho převratných změn neudálo. Druhovská skladba je stabilní, k jejímu dalšímu rozšíření dojde v následujících letech až s plánovaným zvětšením areálu zoologické zahrady o novou část v údolí navazujícím na výběhy nahurů a kozorožců.

Jako už tradičně jsme dokázali rozmnožit **nahury modré** (*Pseudois nayaur*), **kozy šrouborohé** (*Capra falconeri heptneri*) nebo **vikuni** (*Vicugna vicugna*), naopak oproti zvyklostem z předchozích let se nám nevydařila sezona u **takinů čínských** (*Budorcas taxicolor bedfordi*), kde z narozených mláďat vydržel jediný samec. V reakci na tuto skutečnost byl chovný samec oddělen od samic a ordinována roční reprodukční pauza, dalších mláďat bychom se tedy měli dočkat až na začátku roku 2025.

Redukce chovu se týkala také **koní Převalského** (*Equus przewalski*), kde je třeba regulovat stav ohromné populace v lidské péči a náš hřebec je tak na čas vyřazen z chovu aplikací antikoncepčního preparátu. Naproti tomu **žirafy Rothschildovy** (*Giraffa camelopardalis rothschildi*) a **zebry bezhřívové** (*Equus quagga borensis*) držíme v nízkých počtech kvůli plánované velké rekonstrukci celého pavilonu žiraf, která se se zvířaty nedá zrealizovat, a všichni chovanci tak budou muset na čas expozici opustit – zebry umístíme v rámci areálu zahrady, žirafy ale budou muset být rozvezeny do jiných zařízení.

U **antilop koňských** (*Hippotragus equinus*) a **nyal nížinných** (*Nyala angasi*) jsme v ložské sezoně ještě odchovy zaznamenali, oba druhy budou ale v následujících měsících taktéž reprodukčně omezeny, protože se budou muset podělit o místo právě se zebry bezhřívovými v rámci přesunů kvůli zmíněné rekonstrukci žirafince.

Velkou výzvou se ukázala být výměna **zeber Chapmanových** (*Equus quagga chapmani*) s hodonínskou zoo. Jejich mladá klisna přišla posílit naši rezidentní skupinu, ve které aktuálně probíhá genetická rekonstrukce spojená s plánovanou výměnou hřebce, zatímco prověřená klisna se svou dcerou odešly opačným směrem. Mladá kobylka nebyla skupinou od začátku dobře akceptována, a přestože se jedná o jev pro striktně hierarchicky žijící zebry stepní zcela typický a dlouhodobý, vývoj její integrace do

Sob karelský (*Rangifer tarandus fennicus*)

stáda stále nemůžeme prohlásit za ukončený. Vše probíhá velmi pomalu a v postupných krocích, a i když klisna udělala v procesu socializace velký pokrok, vyhráno ještě nemáme.

Za velký úspěch můžeme považovat odchov zcela nenápadných **urialů bucharských** (*Ovis bochariensis*), kriticky ohrožených ovci ze středoasijských stepí, které mimo naši zahradu najdete jen ve třech dalších na světě. Reprodukční úspěch těchto mimořádně citlivých zvířat není vůbec samozřejmý, v naší zoo je chováme už od roku 2011 a za celou dobu se narodilo pouhých 12 mláďat, z nichž se jen trojice dožila dospělosti.

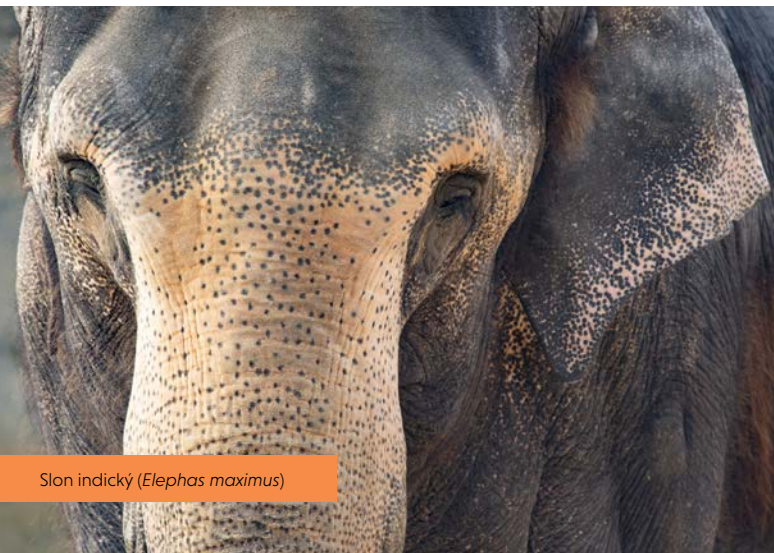
Sobi karelští (*Rangifer tarandus fennicus*) v minulém roce spontánně odchovali další mládě, tentokrát samečka. Po letech sbírání a získávání zkušeností snad tedy můžeme prohlásit, že naše chovatelské know-how týkající se této specifické skupiny kopytníků dosahuje úrovně nutné pro

kontinuální chov. Dokladem budiž i transport dvou lokálně odchovaných krásných samic do francouzské zoo Pleuguen.

Dlouhodobě kontroverzním tématem je držení samice **slona indického** (*Elephas maximus*) v našem staříčkém pavilonu. Osamělost jedince druhu s všeobecně známou vysokou sociální potřebou vyvolává v řadě návštěvníků nevoli a nepochopení. Pravdou ale je, že celoživotně submisivní zvíře s dlouhou osobní zkušeností s opakovaně neúspěšnými pokusy o zařazení do chovných skupin ve špičkových německých zařízeních prožívá ve svých čtyřiceti letech první fázi života, kdy nikomu nepodléhá a před nikým se nemusí mít na pozoru. Díky vysoce nadstandardní chovatelské péči nevykazuje žádné závažnější známky stresu, naopak v posledních dvou letech získala na sebevědomí a sebedůvěře, a to až do takové míry, že bylo třeba udělat potřebné změny v jinak rutinním každodenním přístupu. Přes vše výše napsané je stále předmětem jednání o dalším vývoji jejího případu a je možné, že v blízké budoucnosti dojde k rozhodnutím měnícím zaběhané pořádky.

Závěrem bych chtěl poděkovat všem svým kolegům na všech úrovních za dlouhodobě skvělou práci, kterou ve prospěch svěřených zvířat předvádějí. Jste základním stavebním kamenem liberecké dlouhověkosti a i díky Vám začne tahle zoo psát již brzo 121. kapitolu své zcela vyjimečné existence. Upřímné díky!

Ing. Lubomír Melichar
Šéřzoolog

Slon indický (*Elephas maximus*)

THE ZOOLOGY DEPARTMENT IN 2023

The year 2023 was mainly defined for the Zoological Department at Zoo Liberec by a significant expansion of the collection to include a group of species of amphibians and reptiles not previously bred here. This happened within a short period of time, and the new exposition enlivened the ZooExpo pavilion, previously not particularly attractive to visitors, to a significant extent, bringing the desired effect to this previously-neglected part of the zoo. We aim to continue in this trend in the coming years and to keep expanding our breeding portfolio.

You can read about this and about a whole host of traditional offspring, and even first-time offspring, in the sections which follow, which have been prepared by individual departmental zoologists at Zoo Liberec.

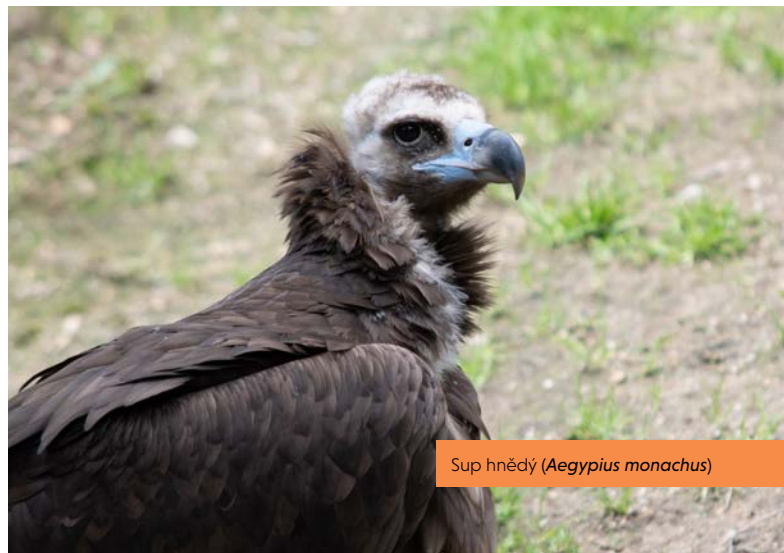
BIRDS

The birds department entered the year 2023 with its traditional wait for the hatching of young **great white pelicans** (*Pelecanus onocrotalus*) and **bearded vultures** (*Gypaetus barbatus*) and by keeping an impatient eye on the construction of a new display of **kea** (*Nestor notabilis*). The construction of an aviary for these New Zealand parrots continued all winter since the autumn of 2022, with the grand opening coming in May 2023. This is the first aviary that we were able to build for the birds at Zoo Liberec after twenty long years, mainly on account of the poor financial situation during those years.

The year was hugely diverse in terms of breeding, and in many respects exciting too. Unfortunately, we were unable to hatch "our own" bearded vulture chicks at the beginning of February (the embryos in the eggs died before hatching), but both breeding pairs successfully adopted and reared chicks from other zoos. Foster parents play a huge role in the programme of saving bearded vulture chicks, because without them, some

of the hatched chicks would not be successfully reared and subsequently released into the wild. One adopted chick was released in the Sierra del Cazorla mountain range in Spain, while another was transported to a vulture nursery in Haringsee, Austria, where it will be paired with a genetically-suitable partner in the future. The great white pelicans, on the other hand, were very successful in rearing their young, with 4 pairs successfully breeding their young without any assistance being required. This was the best result ever in terms of the natural nesting of our breeding group.

For the past few years, we have been plagued by failures in the breeding of galliformes, in our case several species of pheasants and satyrs. In recent years, we have encountered problems with the occurrence of coccidia in rearing, which are highly resistant and are difficult to remove from the breed. However, it seems that we have succeeded, and last year

Sup hnědý (*Aegypius monachus*)

we finally celebrated a parent-bred female **Korean ring-necked pheasant** (*Phasianus colchicus karpowii*). We have hopefully overcome this problem, and hope that the breeding of other species of these beautiful birds will return in the coming years.

Among the birds of prey reared in 2023, we above all prize our success in rearing a female **cinereous vulture** (*Aegypius monachus*). She is the first chick of the largest bird of prey in Europe to hatch in our zoo after thirty long years. Last, but not least, we were delighted with the breeding of the 4 young **booted eagles** (*Aquila pennata*). We are still the only zoo where the breeding of this small and rare bird of prey continues to thrive. And our joy is all the greater because two males hatched. There are very few of them in zoos, and this is very good news for future breeding. One of our reared males was transferred to a female at Prague Zoo, while the other will remain in Liberec.

Of the new birds transferred to our zoo, I would just like to mention a couple of **crested hawk-eagles** (*Nisaetus cirrhatus*). This is a very rarely-bred species of medium-sized bird of prey, and Zoo Liberec is only one of three zoos in the world, not just the Czech Republic, where this species is bred. We also managed to bring together a second pair of Steller's sea eagles (*Haliaeetus pelagicus*) and two pairs of rare Bonelli's eagles (*Aquila fasciata*). Last, but not least, I should mention the arrival of a female **short-toed eagle** (*Circaetus gallicus*). We are now breeding two pairs of this interesting and rare species of bird of prey.

In conclusion, I would just like to thank all bird keepers for their work and all visitors for their favour and their support of the species we breed, and for the positive feedback on our work.

Ing. Jan Hanel, PhD.
Curator of bird breeding

PRIMATES

The biggest event at the primate department last year was the arrival of a new 28-year-old female **chimpanzees** (*Pan troglodytes verus*) from Zoo Ostrava. When it comes to chimpanzees, good preparation is needed for the successful integration of a new member into the group, including consultation with the original breeders, which continues throughout the introduction process. Upon arrival, it was necessary to initially acclimatise the female to her new environment, and indeed her new keepers. The next step was to gradually introduce the female to breeding areas. We naturally kept an eye on her behaviour at all times, including the way she reacted to the other chimpanzees, which she was only able hear and smell at that moment. The pace of the steps that came next was invariably dependent on the results of evaluating the behaviour and reactions of all chimpanzees. At the next stage, the female was able to get to know two other females in the protected contact of our male. Our male accepted the new female without any major problems, and thus helped her gradually acquaint herself with our females and in the subsequent union of the group. The whole merging process took about half a year. The arrival of the new female socially enlivened the small existing group, and we hope that with the planned expansion of breeding areas, this group will become even more numerous in the future.

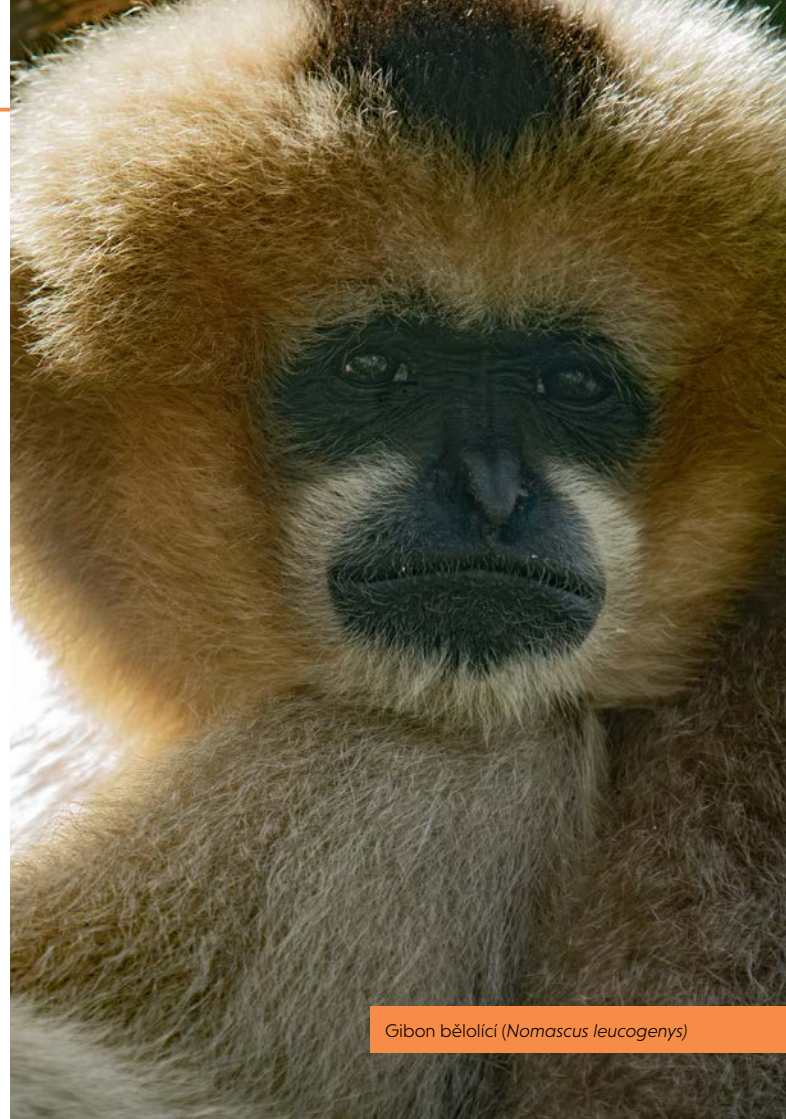
As far as Old World primates are concerned, the departure of the last two female **lion-tailed macaque** (*Macaca silenus*) to Hai Park in Israel saw us bid farewell to this species. The reason for ending our breeding right now is that we currently have limited breeding areas. This step therefore allowed us to extend these areas for **Diana monkeys** (*Cercopithecus diana*) and northern **white-cheeked gibbons** (*Nomascus leucogenys*). This resulted in yet another successful monkey birth and the successful union

of a newly-imported male gibbon from Apeldoorn with our young female. Of the Old World primates, our largest group is still the **hamadryas baboon** (*Papio hamadryas*), where visitors can see regular additions of young baboons.

There was a significant change in the composition of our **black lemurs** (*Eulemur macaco macaco*), when after 6 years of breeding only a group of four bachelor males, we will begin working with a breeding pair. Two males travelled to Aalborg Zoo on the recommendation of the EEP coordinator and one male to Eberswalde Zoo for breeding. We still have a ten-year-old male, who has been paired with a 3-year-old female from La Fleche Zoo. Breeding males only was a great breeding challenge for us from the very outset, because keeping males alone is never easy - such a group is very unstable and we have to count on increased aggression between individuals during the year; for example when animals come into season or at the usual time of birth. According to the EEP coordinator for black lemurs, the experience Liberec has with working long-term with the male group contributed to a better understanding of the dynamics of bachelor groups in this species and may in the future promote interest in keeping such groups among other breeders. It is one way of helping with the higher number of males born in the population and at the same time of maintaining genetic variability. We were therefore "rewarded" for our work with a young female, and the opportunity to gain new experience with a reproductive group. In conclusion, I would like to thank all primate keepers for their work in 2023, work which was not always easy.

Ing. Petra Bolechová, PhD.

Curator of primate breeding and head of the nutrition department

Gibbon bělolící (*Nomascus leucogenys*)

CARNIVORA AND SMALL MAMMALS

The young animals whose birth we took such pleasure from in the previous year gradually became independent last year, with some already having left Zoo Liberec to join new breeders. At the recommendation of the coordinators of the International Conservation Programmes of the European Association of Zoos and Aquariums (EAZA), a young female **mar-gay** (*Leopardus wiedii*) went to Terra Natura Zoo in Spain in May and a young female **red panda** (*Ailurus fulgens*) to Parco Faunistico La Torbiera in Italy at the beginning of December.

The breed of **snow leopards** (*Panthera uncia*) grew by four animals in August - a parent couple and their adolescent offspring - all coming from Zurich Zoo. Extensive reconstruction work is underway on the expositions of large carnivores at Zurich Zoo, and Zoo Liberec offered to temporarily accommodate their snow leopards. For the breeders who care for them, this is an extraordinary opportunity to learn about the working methods used elsewhere. The breeding couple should return to Switzerland after the completion of reconstruction work and both young will continue onward into the world once fully independent.

Our bachelor pair of **white-nosed coati** (*Nasua narica*) was replaced by a breeding pair. Given that the exchange of the animals with Zoo Jihlava only went ahead in October, breeders are currently working with them within the elephant pavilion, in that the animals will only be released into the outdoor enclosure in the spring.

An important breeding success came with the rearing of three young plains **viscacha** (*Lagostomus maximus*). However, successful rearing was preceded by breeding difficulties and failures: although the coexistence of adult animals is normally entirely trouble-free, the breeding male (as is common in this species when in human care) behaves very aggressively

towards newborn young, and despite the fact that we tried to provide safe shelters for the females and limit the male's access to the birth boxes, we were unable to prevent him from reaching the young during previous births. We therefore decided to completely remove the male from the group: immediately after the birth of the first two offspring, he was caught and transported to the background facilities of the zoo, with only the females and offspring remaining in the exposition. The other breeding female gave birth to one baby three days later. The synchronisation of births in viscacha was also seen at Zurich Zoo and other zoos. Both mothers cooperate intensively with each other in caring for their offspring from the very beginning. They take turns looking after them, and if they feel threatened, they aggressively defend them. Zoo Liberec is currently the only zoo in the Czech Republic, and one of only five zoos in the European Association of Zoos and Aquariums (EAZA), that breeds this species.

Ing. Dorota Gremlicová

Curator of carnivora and small mammals

REPTILES AND AMPHIBIANS

Great fortune smiled on our small section of reptiles and amphibians in 2023. We had the opportunity to expand our collection of amphibians to include new species of frogs, and at the same time we gained two new breeding facilities - in the giraffe pavilion and at ZooExpo.

The breeding plan at the ZooExpo pavilion changed at the end of 2022, in that part where insects used as feed were presented to visitors for several years. The so-called "insect house" was replaced with a new exposition and breeding facilities for more than 14 species of tropical frogs, mainly from the rainforests of Central and South America. We selected species of frogs for our fourteen exposition terrariums that are unique and attractive

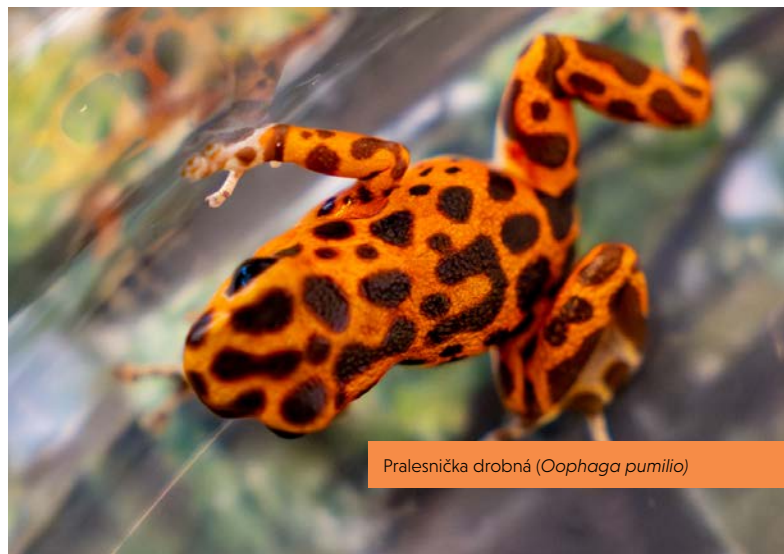
to visitors. At the same time, these are frogs that use various habitats at all levels of the forest in tropical rainforests. Those interested can learn more about individual species from the presentation on the monitor above the exposition.

Visitors to the zoo can now see **Small lemur leaf frogs** (*Agalychnis lemur*) and **Fringed Leaf Frog** (*Cruziohylla craspedopus*), which are very rare and seldom bred at other zoos in Europe. With a bit of luck, they might also catch a glimpse of the tiny, transparent **La Palma glass frog** (*Hyalinobatrachium valerioi*) and the **Yucatecan Casque-headed Treefrog** (*Tripurion petasatus*), whose muzzle resembles the beak of a duck and which usually rests on the leafstalk of bromeliads. Those who like brightly-coloured dendrobatidae also have plenty to look forward to, with several species to see, such as the **Azureus Dyeing poison dart frog** (*Dendrobates tinctorius azureus*), the colourful **Citronella Dyeing poison dart frog** (*Dendrobates tinctorius*), the **Splash-backed poison frog** (*Adelphobates galactonotus*), the **Ancon Hill green-and-black poison dart frog** (*Dendrobates auratus*), and the small **Bastimentos strawberry poison-dart frog** (*Oophaga pumilio*). Visitors can also see **Whitebelly Reed Frog** (*Heterixalus alboguttatus*), which mostly rest during the day in ventilators, and **Amazon Milk Frog** (*Trachycephalus resinifictrix*). These are also currently found in the tropical pavilion. The **Sambava Tomato Frog** (*Dyscophus guineti*), which we have been breeding at the zoo since 2017, can only be seen in the ZooExpo pavilion. Of the larger species of frogs, we also now breed the **Dainty Green Tree Frog** (*Litoria caerulea*) and the **Cranwell's horned frog** (*Ceratophrys cranwelli*).

There are two mobile racks on wheels inside the new breeding room at Expo. These have been made to measure in such a way that they can be moved directly to the glass wall that separates the visitors' part from the

Víčkovnice yukatánská (*Tripurion petasatus*)

Pralesnička drobná (*Oophaga pumilio*)

background facilities of the pavilion. There are 14 glass terrariums in the stands and all technical equipment necessary to create quality breeding conditions. There are misting nozzles, fans, and LED lighting at the top of each terrarium, combined in some terrariums with UVB lamps. Lighting and sprinkling from each terrarium are connected to timers. Misting nozzles, connected to tiny tubes, lead to a large container of water. This water is treated by reverse osmosis. As a result, there is no clogging of the nozzles and glass with limescale. Technical equipment also includes waste pipes that drain excess water from the terrariums into collection containers at the bottom of the racks. The interior equipment of terrariums is natural, from 3D walls to the use of tropical plants (for example, bromeliads, tillandsia, orchids), mosses, artificial liana, or cork branches and imitation rocks. Water-capturing hollows are also created from artificial rocks. The drop in temperature at night is important for the species of frogs bred, which is why a climate unit is located in the room. There are also two specially-adapted terrariums in the background facilities, so-called "water chambers", which are necessary for the successful reproduction of certain species of the tropical frogs that we breed; for example, agalychnis, microhylidae, and ceratophryidae. These terrariums are able to simulate the rain season in the tropical forest, the part of the year when these frogs reproduce.

The new exposition of amphibians aroused great levels of interest among visitors from the outset. As a result, the ZooExpo pavilion has become a far more popular place in the zoo. In the future, the zoo plans to open another complex of terrariums opposite its exposition of frogs, this time for endangered and otherwise exceptional species of lizards.

We were also able to successfully reproduce the **Golden poison frog** (*Phyllobates terribilis*) in the tropical pavilion. We reared 63 small frogs in

2022, some of them departing for other zoological institutions. At the beginning of 2023, we added a new species of frogs to the large paludarium holding the **Northern orange-legged leaf frog** (*Pithecopus hypochondrialis*) - the **Guyana dyeing poison dart frog** (*Dendrobates tinctorius*). In August, during a regular check, we discovered the first 6 tadpoles in the arch of an orchid leaf, which metamorphosed in December (Photo 8). The **Yellow-banded poison dart frog** (*Dendrobates leucomelas*) was also productive, and we were able to rejoice in the first 3 metamorphosed frogs in December. Given that dendrobates generally thrive in the older tropical pavilion, we decided to add a new species, this time the **Blue green-and-black poison dart frog** (*Dendrobates tinctorius azureus*). Visitors can see it in the terrarium where we have been breeding Sambava tomato frogs for several years.

As for reptiles from the tropical pavilion, we finally managed to get hold of a female **Solomon Islands skink** (*Corucia zebrata*), which came from a Latvian zoo and was united with one of our males. The new couple can be seen in the exposition terrarium on the other side of the entrance to the pavilion. We also have a new young pair of **Emerald tree monitors** (*Varanus prasinus*). We are hoping that the coming year will be more successful in terms of breeding than previous years.

Mgr. Petra Hnidová

Curator of amphibian and reptile breeding

UNGULATES

There were few major changes in the ungulates department. The species composition is stable, with any further expansion only taking place in coming years with the planned enlargement of the zoo with a new part in the valley that follows on from the bharal and ibex enclosures.

As has become the tradition, we were able to breed **Bharals** (*Pseudois nayaur*), **Turkmenian markhors** (*Capra falconeri heptneri*), and **Vicuñas** (*Vicugna vicugna*). However, in contrast to previous years, the season was not a success when it came to our **Golden takins** (*Budorcas taxicolor bedfordi*), where only a single male survived from the offspring born. In response to this, the breeding male was separated from the females and a year-long reproductive pause imposed, meaning that we should not see any more offspring until the beginning of 2025.

Such a reduction of breeding also concerned the **Przewalski's horse** (*Equus przewalski*), where it is necessary to regulate the level of the huge population in human care, and our stallion has therefore been temporarily excluded from breeding with the application of a contraceptive. By contrast, we keep the **Rothschild giraffe** (*Giraffa camelopardalis rothschildi*) and **Maneless zebra** (*Equus quagga borensis*) in low numbers due to planned major reconstruction of the entire giraffe pavilion, which cannot be done with the animals present, and all individuals will have to leave the exposition for a while – we will place the zebras elsewhere in the zoo, but the giraffes will have to be transferred to other facilities.

In the case of the **Roan antelope** (*Hippotragus equinus*) and lowland **Nyala** (*Nyala angasii*), we still registered breeding last season, but both species will also be reproductively restricted in the coming months because they will have to share space with maneless zebras on account of their transfer as part of the aforementioned reconstruction of the giraffe pavilion.

The exchange of **Chapman's zebras** (*Equus quagga chapmani*) with Zoo Hodonín proved to be quite a challenge. Their young mare came to strengthen our resident group, which is currently undergoing genetic reconstruction associated with a planned stallion exchange, while the trusted

Koza šrouborohá (*Capra falconeri heptneri*)

mare and her daughter went in the opposite direction. The young filly was not well received by the group at the very beginning, and although this is a typical and long-term phenomenon for strictly hierarchical steppe zebras, the development of her integration into the herd can still not be deemed complete. Everything is going very slowly and in gradual steps, and although the mare has made great strides in the process of socialisation, we are not over the finishing line just yet.

We consider the breeding of entirely inconspicuous **Bukhara urials** (*Ovis bochariensis*), critically endangered sheep from the Central Asian steppes, which can be found in only three other zoos in the world apart from our own, to have been a great success. The reproductive success of these extremely sensitive animals is not at all evident - we have been breeding them at our zoo since 2011 and only 12 offspring have been born in all this time, of which only three lived to adulthood.

The **Reindeer** (*Rangifer tarandus fennicus*) spontaneously bred another fawn last year, this time a male. After years of gathering and gaining experience, we can perhaps say that our breeding know-how regarding this specific group of ungulates is now reaching the level required for continuous breeding. The transfer of two beautiful locally-bred females to Pleuguen Zoo in France provides further evidence of this.

One controversial long-term topic is the keeping of a female **Asian elephant** (*Elephas maximus*) in our ageing pavilion. The loneliness of an individual of a species with generally-accepted high social needs evokes resentment and misunderstanding in many visitors. The truth is, however, that a life-long submissive animal with long personal experience of repeated unsuccessful attempts at inclusion in breeding groups in top German facilities is only now, at the age of forty, living the first stage of her life in

which she is not under anyone's control and does not have to beware of anyone. The highly above-standard breeding care provided means that she does not show any more-serious signs of stress; on the contrary, in the last two years she has gained in self-confidence, to such an extent that it was necessary to make the required changes to an otherwise routine daily approach. Despite all the above, there is still considerable discussion regarding her onward situation, and it is possible that decisions will be taken to change the established order in the near future.

In conclusion, I would just like to thank all of my colleagues at all levels for the excellent work they have been doing for the benefit of the animals entrusted to them. You are the cornerstone of Liberec's longevity and thanks to you, this zoo will soon be writing the 121st chapter in its entirely extraordinary history. Sincere thanks!

Ing. Lubomir Melichar
Chief zoologist

STAVY ZVÍŘAT V ZOO LIBEREC – 2023 / CENSUS OF ANIMALS – 2023

	1. 1. 2023		31. 12. 2023	
	Druhy Species	Jedinci Specimens	Druhy Species	Jedinci Specimens
Plazi (Reptilia)	19	46	21	56
Ptáci (Aves)	56	242	53	245
Savci (Mammalia)	59	276	58	287
Bezobratlí (Invertebrata)	9	849	4	13
Obojživelníci (Amphibia)	10	53	18	137
Ryby (Pisces)	10	94	10	94
Celkem (Total)	163	1560	164	832

Savci (Mammalia)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2023	Narození Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2023	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
antilopa koňská <i>Hippotragus equinus</i>	3.3	1.1	1.0	2.0	1.0	1.4						*	*
bělozubka nejmenší <i>Suncus etruscus</i>	0.0.8		0.0.10	0.0.6		0.0.12							*
bodlinatka egyptská tmavá <i>Acomys cahirinus cahirinus</i>	0.0.15	0.0.2	0.0.6	0.0.19	0.0.4								*
bodlinatka sinajská <i>Acomys dimidiatus</i>	0.0.14	0.0.29		0.0.43									*
buvolec běločelý <i>Damaliscus pygargus phillipsi</i>	2.3	1.1			1.1	2.3						*	*
dikobraz palawanský <i>Hystrix pumila</i>	1.0					1.0							*
gibon bělolící <i>Nomascus leucogenys</i>			1.1			1.1				*	*	*	
hraboš sýslí <i>Lasiopodomys brandtii</i>	0.0.12	0.0.27	0.0.4	0.0.22	0.0.2	0.0.19							*
hraboš východní <i>Microtus fortis</i>		0.0.30	0.0.5	0.0.21		0.0.14							
kočka cejlonská <i>Prionailurus rubiginosus phillipsi</i>	1.2					1.2			*	*	*	*	*
kočka domácí <i>Felis catus</i>	2.2					2.2							
kočkodan Dianin <i>Cercopithecus diana</i>	1.2	0.0.2		0.0.1		1.2.1			*	*	*	*	*

Savci (Mammalia)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2023	Narození Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2023	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
kosman zakrslý <i>Callithrix pygmaea pygmaea</i>	3.3			0.1	0.1	3.1				*	*	*	*
koza domácí - kamerunská <i>Capra hircus</i>	0.1					0.1							
koza domácí <i>Capra hircus</i>	3.3					3.3							
kozorožec dagestánský <i>Capra cylindricornis</i>	3.3			1.0		2.3							*
králík domácí - zakrslý <i>Oryctolagus cuniculus v. edulis</i>	1.2.4					1.2.4							
křeček bavlníkový <i>Sigmodon hispidus</i>	0.0.2	0.0.4	1.0	1.0.6									*
křečík čínský <i>Cricetulus griseus</i>		0.0.26	0.0.5	0.0.29	0.0.2								
kůň domácí - mini appaloosa <i>Equus caballus</i>	0.2					0.2							
kůň domácí - shetlandský pony <i>Equus caballus</i>	1.2					1.2							
kůň Převalského <i>Equus przewalskii</i>	3.4	1.0		0.1	2.0	2.3			*	*	*	*	*
lachtan hřívnatý <i>Otaria byronia</i>	1.1					1.1						*	*
lemur černý <i>Eulemur macaco</i>	4.0		0.1		3.0	1.1			*	*	*	*	*

Savci (Mammalia)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2023	Narození Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2023	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
lev berberský <i>Panthera leo leo</i>	2.1					2.1				*	*	*	*
levhart čínský <i>Panthera pardus japonensis</i>	2.2					2.2				*	*	*	*
levhart sněžný <i>Panthera uncia</i>	1.1		2.2			3.3			*	*	*	*	*
makak lví <i>Macaca silenus</i>	0.2				0.2				*	*	*	*	*
mangabej žlutobřichý <i>Cercocebus chrysogaster</i>	3.0					3.0				*	*		*
markhur turkmenský <i>Capra falconeri heptneri</i>	3.4	0.2				4.6				*	*	*	*
mravenečník velký <i>Myrmecophaga tridactyla</i>	1.1					1.1			*	*	*	*	*
muntžak chocholatý <i>Elaphodus cephalophus michianus</i>	1.1					1.1						*	*
muntžak malý <i>Muntiacus reevesi</i>	0.4					0.4						*	*
myš zebrovaná <i>Lemniscomys barbarus</i>	0.0.7	0.0.12		0.0.19									*
nahur modrý <i>Pseudois nayaur</i>	5.3	2.1		1.0	2.0	3.4				*		*	*
nosál bělohubý <i>Nasua narica</i>	2.0		1.1		1.0	2.1				*			*

Savci (Mammalia)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2023	Narození Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2023	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
nyala nížinná <i>Tragelaphus angasii</i>	2.4	3.0	1.0	2.1	1.1	3.2		*				*	*
ocelot margay <i>Leopardus wiedii</i>	1.2				0.1	1.1				*	*	*	*
oseľ somálský <i>Equus africanus somalicus</i>	2.5					2.5			*	*	*	*	*
osinák africký <i>Atherurus africanus</i>	1.2	0.1			0.1	1.2							*
panda červená <i>Ailurus fulgens fulgens</i>	1.2				0.1	1.2			*	*	*	*	*
pásovec kulovitý <i>Tolypeutes matacus</i>	1.1	0.0.1		0.0.1		1.1							*
pavián pláštíkový <i>Papio hamadryas</i>	7.12	3.4.1		2.0		8.16.1				*	*	*	*
pes domácí <i>Canis familiaris</i>	0.1					0.1							
pestruška písečná <i>Lagurus lagurus</i>		0.0.6	0.0.4	0.0.2		0.0.8							
pískomil křečkovitý <i>Pachyuromys duprasi</i>		0.0.11	0.0.4	0.0.1		0.0.14							*
pískomil perský <i>Meriones persicus rossicus</i>	0.0.3			0.0.1		0.0.2							*
rys karpatský <i>Lynx lynx carpathicus</i>	1.0			1.0			*	*		*	*	*	*

Savci (Mammalia)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2023	Narození Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2023	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
sambar skvrnitý <i>Rusa alfredi</i>	2.1	0.1	0.1		1.0	1.3			*			*	*
slon indický <i>Elephas maximus bengalensis</i>	0.1					0.1				*	*	*	*
sob karelský <i>Rangifer tarandus fennicus</i>	1.5	1.1		0.1	0.2	0.4						*	*
surikata <i>Suricata suricatta</i>	8.2	0.0.4		1.0	5.1	2.1.4						*	*
šimpanz <i>Pan troglodytes</i>	1.2					1.2				*	*	*	*
šimpanz hornoguinejský <i>Pan troglodytes verus</i>			0.1			0.1				*	*	*	*
takin zlatý <i>Budorcas taxicolor bedfordi</i>	3.6	4.0		3.0	1.1	3.5				*	*	*	*
tamarin pinčí <i>Saguinus oedipus</i>	2.1	0.1.1		1.2		1.0.1			*	*	*	*	*
tapír jihoamerický <i>Tapirus terrestris</i>	1.0					1.0				*	*	*	*
tygr - bílá forma <i>Panthera tigris</i>	0.1					0.1				*	*		*
urial bucharský <i>Ovis vignei bocharensis</i>	1.2	0.1	0.1			1.4						*	*
velbloud dvouhrbý - domácí <i>Camelus bactrianus</i>	1.3					1.3							

Savci (Mammalia)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2023	Narození Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2023	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
vikuña <i>Vicugna vicugna</i>	0.4	3.1			0.1	3.4			*	*	*	*	*
viskača <i>Lagostomus maximus</i>	1.2	1.2			1.2	1.2							*
zebra bezhřívá <i>Equus quagga borensis</i>	1.4	0.1		0.2		1.3						*	*
zebra Chapmanova <i>Equus quagga chapmani</i>	3.4	1.0	0.1		0.2	4.3							*
žirafa Rothschildova <i>Giraffa camelopardalis camelopardalis</i>	1.2		0.1	0.1		1.2				*	*	*	*

Ptáci (Aves)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2023	Vylhnutí Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2023	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
amazoňan zelenolící <i>Amazona viridigenalis</i>	1.1					1.1				*	*	*	*
ara hyacintový <i>Anodorhynchus hyacinthinus</i>	1.1					1.1				*	*	*	*
bažant Edwardsův <i>Lophura edwardsi</i>	2.2			1.1		1.1			*	*	*	*	*
bažant obecný korejský <i>Phasianus colchicus karpowi</i>	1.1					1.1							*
bažant zlatý <i>Chrysolophus pictus</i>	1.0					1.0							*
čimango horský <i>Phalacrocorax carolinensis</i>	4.1					4.1				*	*		*
holub nikobarský <i>Caloenas nicobarica</i>	5.3.3					5.3.3				*	*		*
holub rudoprsý <i>Gallinula chloropus</i>	1.0					1.0		*					*
holub šedohlavý <i>Leptotila plumbeiceps</i>	1.1.5					1.1.5							*
jeřáb černokrký <i>Grus nigricollis</i>	1.1					1.1			*	*	*		*
jestřáb lesní <i>Accipiter gentilis</i>	0.1					0.1	*			*	*		*
káně lesní <i>Buteo buteo</i>	2.2					2.2				*	*		*

Práci (Aves)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2023	Vylhnutí Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odhod Departure	Stav 31. 12. 2023	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
korunáč novoguinejský <i>Goura scheepmakeri</i>	1.2					1.2		*		*	*		*
krkavec bělokrký <i>Corvus albicollis</i>	1.1		0.1		0.1	1.1							*
majna Rothschildova <i>Leucopsar rothschildi</i>	2.1			2.0		0.1				*	*	*	*
nandu Darwinův <i>Pterocnemia pennata pennata</i>	1.0					1.0		*		*	*		*
nestor kea <i>Nestor notabilis</i>	2.2					2.2		*		*	*		*
orel jestřábí <i>Hieraetus fasciatus</i>	2.4		2.0		0.1	4.3				*	*		*
orel královský <i>Aquila heliaca</i>	4.2		1.1	1.0		4.3		*		*	*		*
orel křiklavý <i>Aquila pomarina</i>	2.4			0.1		2.3	*			*	*		*
orel mořský <i>Haliaeetus albicilla</i>	3.1					3.1	*			*	*	*	*
orel nejmenší <i>Hieraetus pennatus</i>	1.5	2.2	0.1		1.3	2.5				*	*		*
orel proměnlivý <i>Spizaetus cirrhatus</i>			1.1			1.1				*	*		*
orel skalní <i>Aquila chrysaetos</i>	3.1					3.1	*			*	*		*

Ptáci (Aves)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2023	Vylíhnutí Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2023	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
orel stepní <i>Aquila nipalensis</i>	0.1					0.1				*	*	*	*
orel volavý <i>Aquila clanga</i>	3.0					3.0				*	*		*
orel východní <i>Haliaeetus pelagicus</i>	2.1		2.1	1.0		3.2		*		*	*		*
orel Wahlbergův <i>Hieraaetus wahlbergi</i>	0.1					0.1				*	*		*
orlík krátkoprstý <i>Circaetus gallicus</i>	3.1		0.1			3.2				*	*		*
orlosup bradatý euroasijský <i>Gypaetus barbatus barbatus</i>	2.2		0.0.2		0.0.2	2.2				*	*	*	*
papoušek vlnkovaný <i>Melopsittacus undulatus</i>	1.1					1.1							*
pelikán bílý <i>Pelecanus onocrotalus</i>	5.5	2.1.1	1.3	0.2	0.0.1	8.7							*
plameňák - hybrid <i>Phoenicopterus sp.</i>	0.1					0.1				*	*		
plameňák růžový <i>Phoenicopterus roseus</i>	8.11.3					8.13.1				*	*		*
pušťík bělavý pobaltský <i>Strix uralensis liturata</i>	1.1					1.1	*			*	*	*	*
pušťík bradatý <i>Strix nebulosa lapponica</i>	0.1					0.1				*	*		*

Práci (Aves)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2023	Vylhnutí Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2023	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
satyr obecný <i>Tragopan satyra</i>	1.1	0.0.3		0.0.3		1.1			*	*			*
sovíce sněžní <i>Nyctea scandiaca</i>	1.1					1.1				*	*	*	*
sup hnědý <i>Aegypius monachus</i>	1.1	0.1			0.1	1.1				*	*	*	*
sup kapucín <i>Necrosyrtes monachus</i>	4.2		0.1		0.1	4.2				*	*	*	*
sup mrchožravý <i>Neophron percnopterus</i>	1.1	0.0.1		0.0.1		1.1				*	*	*	*
toko Deckenův <i>Tockus deckeni</i>	1.1		0.1	0.1		1.1						*	*
tučňák Humboldtův <i>Spheniscus humboldti</i>	5.5					5.5				*	*	*	*
výr velký <i>Bubo bubo</i>	1.4	0.1.1			0.0.1	1.5	*			*	*		*
výřeček filipínský <i>Otus megalotis</i>	1.1					1.1				*	*		*
zebříčka pestrá <i>Taeniopygia guttata</i>	0.2.48					0.2.48							*
zoborožec guinejský <i>Rhyticeros plicatus</i>	1.1					1.1				*	*	*	*
zoborožec hrubozobý <i>Ceratogymna atrata</i>	1.0		1.0		1.0	1.0						*	*

Ptáci (Aves)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2023	Vylhnutí Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2023	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
zoborožec kaferský <i>Bucorvus leadbeateri</i>	1.0					1.0						*	*
zoborožec rýhozobý <i>Penelopides panini</i>	1.1					1.1				*	*	*	*
zoborožec šedolící <i>Ceratogymna brevis</i>	2.1					2.1						*	*
zoborožec tmavý <i>Anthracoceros malayanus</i>	1.1					1.1				*	*	*	*
zoborožec vrásčitý <i>Aceros corrugatus</i>	1.0					1.0				*	*	*	*

Plazi (Reptilia)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2023	Vylhnutí/ narození Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2023	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
agama malovaná <i>Agama picticauda</i>			0.0.7			0.0.7							*
agama bradatá <i>Pogona barbata</i>	1.0					1.0							*
dracena krokodýlovitá <i>Dracaena guianensis</i>	1.1					1.1				*	*		*
gekon modrý <i>Lygodactylus williamsi</i>	2.2		1.0	0.1		2.1		*		*	*		*
gekon obrovský <i>Gekko gecko</i>	1.1					1.1				*	*		*
gekon psychedelický <i>Cnemaspis psychedelica</i>			1.1			1.1				*	*		*
hroznýšovec duhový <i>Epicrates cenchria cenchria</i>	1.1					1.1				*	*		*
hroznýšovec kubánský <i>Chilabothrus angulifer</i>	1.0					1.0		*		*	*		*
krajta mřížkovaná <i>Python reticulatus</i>	1.1					1.1				*	*		
krajta zelená <i>Morelia viridis</i>	1.1					1.1				*	*		*
krátkokřčka novoguinejská <i>Eelsey novaeguineae</i>	1.1					1.1							*
leguán fidžijský <i>Brachylophus fasciatus</i>	1.1					1.1		*		*	*		*

Plazi (Reptilia)													
Druh Specie	Stav 1. 1. 2023	Vylhnutí/ narození Birth	Příchod Arrival	Úhyn Death	Odchod Departure	Stav 31. 12. 2023	Zákon č. 114/1992	ESB	ISB	CITES	EU	EEP	RDB
scink šalomounský <i>Corucia zebrata</i>	1.1		0.1			2.1				*	*		*
tilikva obrovská <i>Tiliqua gigas evanescens</i>	1.1					1.1							*
užovka červená <i>Pantherophis guttatus</i>	0.2					0.2							*
varan modrý <i>Varanus macraei</i>	1.1		1.0			1.2				*	*		*
varan smaragdový <i>Varanus prasinus</i>	1.1		1.1	0.1		2.1		*		*	*		*
želva bahenní <i>Emys orbicularis</i>	0.0.2					0.0.2	*					*	*
želva korunkatá <i>Hardella thurjii</i>	2.0					2.0				*	*		*
želva nádherná <i>Trachemys scripta elegans</i>	1.8.2			0.0.1		1.8.1							*
želva ostruhatá <i>Centrochelys sulcata</i>	1.0					1.0				*	*		*

Obojživelníci (Amphibia)			
		CITES	RDB
listovnice pestrá <i>Phyllomedusa hypochondrialis</i>	0.0.14		*
listovnice přízračná <i>Phyllomedusa lemur</i>	0.0.6	*	*
listovnice třásnitá <i>Agalychnis craspedopus</i>	0.0.4		*
parosníčka srdíčková <i>Dyscophus guineti</i>	0.0.5	*	*
pralesnička azurová <i>Dendrobates azureus</i>	0.0.5	*	*
pralesnička barvířská <i>Dendrobates tinctorius</i>	0.0.14	*	*
pralesnička batiková <i>Dendrobates auratus</i>	0.0.12	*	*
pralesnička brazilská <i>Dendrobates galactonotus</i>	0.0.5	*	*
pralesnička drobná <i>Dendrobates pumilio</i>	0.0.2	*	*
pralesnička harlekýn <i>Dendrobates leucomelas</i>	0.0.9	*	*
pralesnička strašná <i>Phyllobates terribilis</i>	0.0.32	*	*
pralesnička Vanzoliniova <i>Dendrobates vanzolinii</i>	0.0.6	*	*
rohatka Cranwellova <i>Ceratophrys cranwelli</i>	0.0.2		*
rosněnka Valeriova <i>Hyalinobatrachium valerioi</i>	0.0.5	*	*
rosnice siná <i>Pelodyras caerulea</i>	0.0.4		*
rosnička bělopruhá <i>Hyla cinera</i>	0.0.1		*
rosnička včelí <i>Phrynohyas resinifictrix</i>	0.0.9		*
víčekovnice yucatanská <i>Triprion pentasatus</i>	0.0.2		

Ryby (Pisces)			
			RDB
čichavec modrý <i>Trichopodus trichopterus sumatranus</i>	0.0.2		
čichavec perleťový <i>Trichopodus leerii</i>	0.0.3		*
glyptoper velkoplotvý <i>Glyptoperichthys gibbiceps</i>	0.0.2		
kapr obecný <i>Cyprinus carpio</i>	0.0.40		*
krunýřovec <i>Ancistrus sp.</i>	0.0.5		
neonka obecná <i>Paracheirodon innesi</i>	0.0.10		
parmička pětipruhá <i>Puntius pentazona</i>	0.0.5		
plata skvrnitá <i>Xiphophorus maculatus</i>	0.0.1		
tlamovec <i>Melanochromis sp.</i>	0.0.5		
živorodka duhová <i>Poecilia reticulata</i>	0.0.21		

Pavouci (Araneae)			
krabovec <i>Damon sp.</i>	0.0.6		
sklípkan myší <i>Pterinochilus murinus</i>	0.2.2		
veleštír obrovský <i>Pandinus imperator</i>	0.0.1		
veleštír Petersův <i>Heterometrus petersii</i>	0.0.2		

Aplikace SMART umožňuje přesnější a rychlejší získávání dat o ohrožených druzích na Bangkaru. / Foto: Pavel Zoubek

Ochrana přírody má v Zoo Liberec stěžejní místo. Zoo Liberec drží krok s moderními zoologickými zahradami, a proto se snaží být na poli ochrany přírody co nejaktivnější. Ochranařské projekty a aktivity se každoročně vyvíjí a rozrůstají. Realizace těchto projektů a aktivit je umožněna i díky návštěvníkům Zoo Liberec. Z každé prodané vstupenky putují 2 Kč do tzv. in situ fondu, který slouží k financování ochranařských projektů. Za rok 2023 se celkem vybralo 404 472 Kč.

V roce 2023 se prohloubila spolupráce mezi Zoo Liberec a Kimboza Forest Gecko Project, který se zaměřuje na ochranu kriticky ohroženého gekona modrého (*Lygodactylus williamsi*). Tento drobný druh ještěra se vyskytuje pouze ve dvou lokalitách ve východní Tanzanii. Hlavními cíli projektu je zachování přirozeného prostředí gekona modrého – tropického lesa – a zamezení jeho nezákonného lovu.

Zoo Liberec navázala novou spolupráci s filipínskou organizací Philippine Eagle Foundation (PEF), která se zaměřuje na ochranu kriticky ohroženého orla opičího (*Pithecophaga jefferyi*). Poslední výzkumy tohoto majestátního dravce ukázaly, že ve volné přírodě zbývá pouhých 300–400 párů. Přestože je orel opičí národním zvířetem Filipin a zároveň endemickým ptákem, v minulosti byl pronásledován lidmi. Velkým problémem je také úbytek životního prostředí – jeden orel opičí potřebuje až 11 000 hektarů lesního teritoria. V současné době vede PEF několik výzkumných a ochranařských projektů a pracuje s místními komunitami. V rámci nově navázané spolupráce navštívil Zoo Liberec a EAZA konferenci Dr. Jayson Ibañez (vedoucí ochrany a výzkumu, PEF). Zoo Liberec se zapojí do ex situ ochrany těchto ptáků a poskytne zaměstnancům PEF odborný trénink, aby se naučili nové postupy umělé inseminace, inkubace vajec a odchovu vylihnutých mláďat. Zásadní roli v novém projektu má zoolog Jan Hanel, který byl v roce 2023 zvolen lídrem Raptor TAG (EAZA) – pra-

covní skupiny expertů na záchranu ohrožených dravých ptáků.

Zoo Liberec se dlouhodobě věnuje ochraně přírody v Indonésii. Na realizaci těchto aktivit spolupracuje s mnoha dalšími organizacemi včetně organizací Lestari a Ecosystem Impact. O společných aktivitách si můžete přečíst více v části, která se organizaci Lestari věnuje. Další aktivitou, kterou Zoo Liberec v Indonésii realizuje, je výzkum mořských želv (*Chelonia*) na Sumatře. Výzkum probíhá ve spolupráci s univerzitou Syiah Kuala, Českou zemědělskou univerzitou v Praze, Asia-Pacific Marine Turtle Genetic Working Group a Turtle Use and Trade Initiative (WWF). Vedoucí výzkumných aktivit je zaměstnankyně Zoo Liberec Adéla Hemelíková. Mezi výzkumné aktivity patří například genetický výzkum mořských želv, monitoring hnízdní aktivity mořských želv na vybraných plážích a dotazníkové šetření o lovu a využívání mořských želv. Významnou událostí bylo v

Rangeři z ostrova Bangkaru se učí s aplikací SMART, která se nově začala využívat pro monitoring mořských želv a ptáků. / Foto: Pavel Zoubek

minulém roce sledování migračních tras mořských želv pomocí satelitních vysílaček. Celkem byly umístěny čtyři vysílačky na karety obrovské (*Chelonia mydas*) hnízdící na ostrově Bangkaru (Aceh) a na ostrově Pandan (Západní Sumatra). Tato aktivita proběhla ve spolupráci se Zoo Brno.

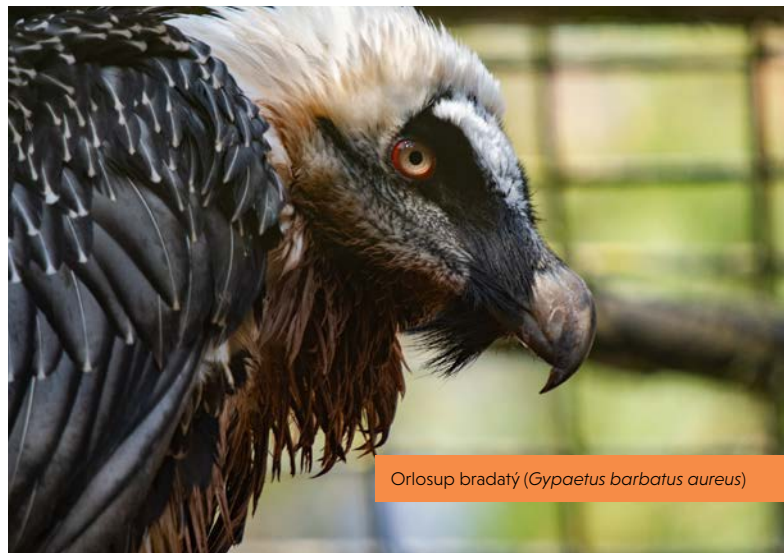
Velké poděkování a uznání patří základní škole Plavy, která u příležitosti Ekodne uspořádala školní trhy. Žákům se prodejem výrobků podařilo získat krásných 20 604 Kč, které putovaly na ochranu a výzkum šimpanzů v Ugandě, které realizuje organizace The Bulindi Chimpanzee & Community Project. Žáci školy byli velmi dobře připraveni a měli veškeré informace o ochraně šimpanzů a důležitosti jejich ochrany.

Důležitou součástí ochranných aktivit Zoo Liberec je osvětová činnost. V minulém roce Zoo Liberec opět spojila síly s Českou koalicí pro ochranu biodiverzity (CCBC). Podařilo se dotočit šestidílnou sérii dokumentů pro Českou televizi, která volně navazuje na velmi úspěšnou sérii Češi zachraňují. Série bude v ČT uvedena v roce 2024. Díky finanční podpoře Státního fondu životního prostředí bylo uspořádáno šest besed, které se věnovaly různým problémům v naší krajině. Besedy moderoval ředitel Zoo Liberec David Nejedlo a na každé besedě bylo pět přednášejících. Díky příspěvku MŽP zoologickým zahradám vzniklo osvětové vzdělávací video o invazních druzích. To je součástí CCBC online knihovny a návštěvníci mohou video zhlédnout také v ZooKině přímo v zoo. Zaměstnankyně Zoo Liberec (Petra Bolechová, Adéla Hemelíková) dále připravily Průvodce zodpovědného turistu, která se věnuje welfare divokých zvířat a shrnuje základní doporučení pro interakce s divokými zvířaty. Vznik publikace byl podpořen taktéž z příspěvku MŽP zoologickým zahradám.

ZOO LIBEREC AKTIVNĚ SPOLUPRACUJE NA TĚCHTO PROJEKTECH

NÁVRAT ORLOSUPŮ BRADATÝCH DO VOLNÉ PŘÍRODY

V uplynulém roce se podařilo odchovat dvě mláďata orlosupů bradatých (*Gypaetus barbatus*). Přestože ani jedno z mláďat nepocházelo z libereckého chovu, mláďata byla odchována (adoptována) páry orlosupů ze Zoo Liberec. Mláďe, které se původně vylíhlo v Zoo Ostrava, bylo po odchovu převezeno z Liberce do chovného centra v Haringsee (Rakousko). Druhé mláďe odchované libereckými orlosupy, které se vylíhlo v Haringsee, bylo po úspěšném odchovu transportováno do Španělska (Cazorly) a bylo vypuštěno do volné přírody. Zoo Liberec je do reintrodukčního programu na záchranu orlosupů bradatých zapojena od roku 2002. Celkem se vypustilo již třináct jedinců s původem v Zoo Liberec.

Orlosup bradatý (*Gypaetus barbatus aureus*)

LESTARI

Prioritou v roce 2023 bylo zefektivnění ochrany ostrova Bangkaru (souostroví Pulau Banyak), na které organizace Lestari spolupracuje s místní indonéskou neziskovou organizací Ecosystem Impact. Vlajkovými druhy ostrova jsou karety obrovské (*Chelonia mydas*) a kožatky velké (*Dermochelys coriacea*), které zde hnízdí. Ostrov ale také obývají kriticky ohrožení loskutáci niaští (*Gracula robusta*) a spousta dalších ohrožených či endemických druhů. V roce 2023 se podařilo díky pokračujícímu grantu z Ocean Park Conservation Foundation Hong Kong dokončit rekonstrukci basecampu. V rámci zefektivnění programu byla implementována nová metodika pro sběr dat o hnízdní a líhni aktivitě mořských želv a ke sběru dat se začala používat mobilní aplikace SMART. Započal také monitoring predace želvích snůšek a eroze pláže. Protože se program výrazně posunul dopředu, tak byli zaměstnáni dva noví rangeři a také nová asistentka výzkumu. V souostroví Pulau Banyak pokračoval dobrovolnický program Eduindo, který se zaměřuje na výuku angličtiny a environmentální výchovu místních dětí. Dobrovolníci byli studenti převážně z Univerzity Palackého v Olomouci.

OCHRANA ZEBRY BEZHŘÍVÉ

Od expedice v červenci 2022 a úspěšného navázání spolupráce s ugandským úřadem pro divokou přírodu (UWA), byl minulý rok zejména ve znamení vytyčování konkrétních cílů a administrativní příprav pro uzavření oficiální spolupráce. Právě uzavření oficiální spolupráce je zásadní pro další kroky a pro záchranu tohoto ohroženého taxonu.

SAVE-ELEPHANTS

Organizace Save-Elephants se začala ucházet o správu rezervace Tsoulou v jižní části Konga. V oblasti chybí jakákoliv reálná ochrana a monitoring savan, deštných lesů i vodních toků, který organizace provedla, potvrdil přítomnost mnoha klíčových druhů – slonů pralesních, hrochů, buvolů a dalších sudokopytníků, goril nížinných, šimpanzů, mandrilů a dalších primátů. Smlouva o spolupráci s konžskou vládou by měla být brzy podepsaná. Mezitím již v oblasti probíhají osvětová opatření mezi místními komunitami. Podařilo se také nainstalovat elektrickou bariéru proti pronikání slonů na zemědělská políčka. Do Tsoulou se dále vydalo sedm dobrovolníků včetně zástupkyně Lékařské fakulty Ostravské univerzity pro spolupráci s místními obyvateli. V severní části Konga organizace nadále spolupracuje s WWF na biomonitoringu deštného lesa a salin. V Čadu pokračují protipytlácké aktivity v oblasti Baibokoum (včetně problematiky využívání jedu karbofuranu k trávení zvířat) a také ochrana polí zemědělců před hrochy a slony pomocí elektřiny a bariér ze včelích úlů.

JEŘÁBÍ ŽIVOT / CRANE LIFE

V roce 2023 se projekt Jeřábí život věnoval monitoringu hnízdišť jeřábů popelavých (*Grus grus*) v severních Čechách, na severní Moravě a na Šumavě. Monitoring více než 50 párů přináší poznatky o úspěšnosti hnízdění napříč lokalitami. Během uplynulé sezóny bylo okroužkováno sedm jeřábů. Pět z nich bylo navíc vybaveno GPS-GSM vysílačem. Data získaná od sledovaných jedinců rozšiřují poznání o pohybu jeřábů jak na hnízdištích, tak i během migrace. Na podzim byly bohužel zaznamenány tři případy úhynu jeřábů uvízlých v bahně. Nedílnou součástí projektu je také osvětová a edukační činnost. Projekt prezentoval svou činnost i ornitologickou práci v terénu dětem z akademie Ba-Datel.

Premiéra časoběrného snímku Kukang movie s hlavními představiteli programu Kukang - Františkem Příbrským a Lucíí Čižmářovou.

TALARAK FOUNDATION

Organizaci Talarak se v minulém roce povedlo několik úspěchů. Rok 2023 ale bohužel přinesl také jednu tragickou událost – na ostrov Negros, kde organizace působí, se rozšířil africký mor prasat (African swine fever, ASF). Přestože organizace přijala několik preventivních opatření již před zavlečením této nemoci na Negros, virus se dostal do centra v Kabankalanu. Kvůli viru bylo ztraceno celkem šestnáct prasat visajanských (*Sus cebifrons*). Forest Negros Park v Bacolodu byl na několik měsíců uzavřen pro veřejnost, aby prasata byla ochráněna. Toto období organizace Talarak využila k opravám a dalším renovacím. Bylo například vybudováno nové centrum pro vzdělávání a bylo vyvinuto několik nových vzdělávacích aktivit pro místní obyvatele i pro turisty. V Bayawan Nature Reserve, rezervaci o rozloze 300 hektarů, zatím našťástí nebyl výskyt ASF zaznamenán. Dlou-

hodobý monitoring také ukazuje, že vypuštěným jedincům se v rezervaci Bayawan velmi dobře daří. Vypuštěná prasata visajanská, sambari skvrnití (*Rusa alfredi*) i zoborožci (např. zoborožec rýhozobý, *Penelopides panini*) se úspěšně rozmnožují a vykazují zcela přirozené chování. Důležitou součástí Talarak týmu jsou také dobrovolníci a stážisté, kteří se aktivně zapojují do ochrannářských, výzkumných i vzdělávacích aktivit. Díky jejich zapojení je možné realizovat dlouhodobé monitorinky zvířat, zkoumat jejich chování a rozvíjet zapojení komunit do ochrany visajanských druhů.

ČESKÁ KOALICE NA OCHRANU BIODIVERZITY (CCBC)

CCBC úspěšně pokračovala v osvětové a vzdělávací činnosti. Kromě klasické nabídky přednášek a zážitkových programů, CCBC zorganizovala filmový festival přírodovědných filmů Nechme se překvapovat. Festival se konal v Národním muzeu a navštívilo ho 645 žáků a 63 učitelů. Online knihovna CCBC pro environmentální výuku se rozšířila o čtyři nová témata. Společně se Zoo Liberec pak CCBC připravila šest odborných besed a podařilo se dotočit šestidílnou sérii dokumentů pro Českou televizi, která volně navazuje na velmi úspěšnou sérii Češi zachraňují. Významnou událostí v roce 2023 bylo otevření Centra pro popularizaci ochrany přírody U studánky poznání v Oveňecké ulici v Praze. V centru jsou realizovány programy pro školy, výstavy, rodinné akce, různé rukodělné dílny, ale také besedy a přednášky pro veřejnost.

THE KUKANG RESCUE PROGRAM

V říjnu minulého roku byla slavnostně otevřena nová Kukang škola přímo v centru Kukang programu – Bandar Baru. Ta poskytuje příležitost ke vzdělávání více než šedesáti dětem. Pro děti předškolního věku pokračují venkovní aktivity ve spolupráci s projektem Education4Conservation.

Po celý rok probíhala intenzivní spolupráce s farmáři z vesnice Kuta Male. Projekt podporuje udržitelné zemědělství, vytváření pracovních pozic a osvětovou činnost. Udržitelně produkovaná káva je vykupována za férové ceny a finální produkt míří na trh do České republiky. Princip je v tom, že farmáři za jejich kávu dostávají lepší cenu, než je ta tržní, za což výměnou zavazují chránit outloně a další ohrožené druhy zvířat. Díky kávě Kukang Coffee se tak daří ochránit cennou oblast na hranici Národního parku Leuser, kde se nachází mnoho ohrožených druhů.

Nadále pokračoval také monitoring nočních živočichů. Dlouhodobě se tak monitoruje a zkoumá velikost populace outloňů, jejich chování a habitátové požadavky v okolí vesnic Kuta Male a Bandar Baru. Tyto aktivity jsou vedeny týmem složeným z bývalých pytláků.

Tým vyšetřovatelů nelegálního obchodu se zvířaty Záchranného programu Kukang také pokračoval ve spolupráci s Agenturou ochrany přírody z provincie Západní Sumatra v potírání nelegálního trhu s volně žijícími zvířaty. Společně se skupině podařilo zastavit několik překupníků obchodujících s hlavně s primáty. Spřátelená organizace Vesna Panglao Conservation z Filipín přizvala členy Kukang programu k řešení problémů nelegálního rybolovu na Boholu. Zde se následně podařilo ve spolupráci s filipínskou národní námořní policií dopadnout rybáře využívající k rybolovu výbušniny a jedy.

Další významnou událostí v Kukang programu bylo uvedení časosběrného snímku Kukang movie.

PROJEKTY PODPOŘENÉ ZOO LIBEREC

THE BULINDI CHIMPANZEE & COMMUNITY PROJECT

Projekt je zaměřený na ochranu 300 divokých šimpanzů, kteří se snaží přežít na nechráněném území v Ugandě ve východní Africe. Ochrana je realizována skrz místní komunity, jejichž aktivity a úsilí vedou k zachování této populace lidoopů v přírodě. (<https://bulindichimpanzees.org>)

ČESKÁ KOALICE NA OCHRANU BIODIVERZITY (CCBC)

Koalice sdružuje organizace a projekty, které se věnují ochraně biodiverzity a udržitelnému rozvoji u nás i po celém světě. Nedílnou součástí CCBC jsou osvětové a vzdělávací aktivity pro děti i dospělé. (www.ccbc.cz)

ECOSYSTEM IMPACT

Ochrana ostrovních ekosystémů se zaměřením na mořské želvy a ptactvo v oblasti souostroví Pulau Banyak a ostrova Simelue v Indonésii. (www.ecosystemimpact.com)

KIMBOZA FOREST GECKO PROJECT

Ochrana endemického a kriticky ohroženého gekona modrého ve východní Tanzanii.

LESTARI

Ochrana ostrovních ekosystémů, mořských želv a loskutáků v Indonésii, vzdělávání a propojování lidí se zájmem o udržitelný rozvoj a ochranu přírody. (www.protectingnature.org)

TALARAK

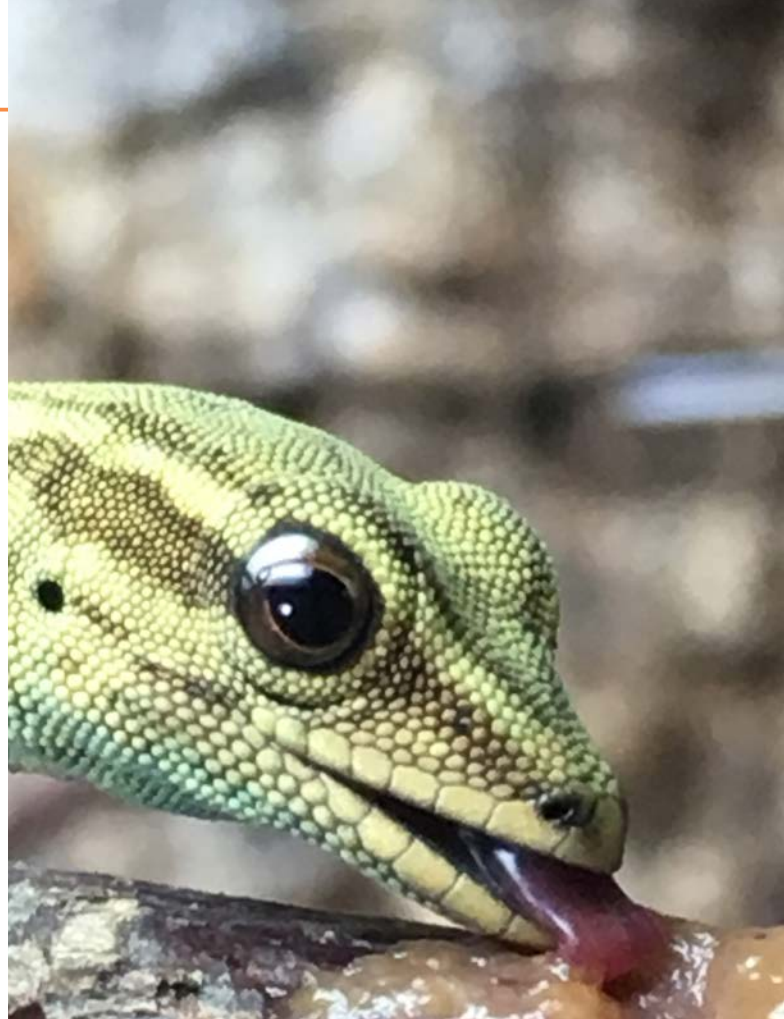
Komplexní ochrana, výzkum a vzdělávání se zaměřením na endemity Visayánských ostrovů na Filipínách. (www.talarak.org)

THE KUKANG RESCUE PROGRAM

Ochrana outloňů, vzdělávání a boj proti nelegálnímu obchodu s divokými zvířaty a práce s místními komunitami na Sumatře. (www.kukang.org)

ZÁTOKA NOSATÝCH OPIC

Ochrana ekosystému v Balikpapanském zálivu na Borneu. S vlajkovým druhem kahau nosatým se projekt věnuje osvětě, výzkumu, vzdělávání a environmentální lobby za zachování tohoto přírodně významného místa. (www.zatokanosatychopic.cz)

Gekkon modrý je kriticky ohrožený ještěř, který se vyskytuje jen na dvou místech ve východní Tanzanii. / foto: Dr. Charles Kilawe

Následující řádky jsou věnované přehledu vědecké, publikační, odborné a vzdělávací činnosti zaměstnanců liberecké zoo za rok 2023.

VĚDECKÉ PUBLIKACE PRACOVNÍKŮ ZOO LIBEREC

- **Hnidová, P.** 2023. Conservation of *Lygodactylus williamsi* (Reptilia: Squamata) in the Kimboza Reserve, Tanzania, and its breeding in Liberec Zoo, Czech Republic. *Acta Soc. Zool. Bohem.* 86: 37–43.
- Hrabina P., Pernerová L., Suchomel J., **Robovský J.**, 2023. Utility of cytochrome c oxidase I for the deciphering of unstable phylogeny and taxonomy of gorals, genus *Nemorhaedus* Hamilton Smith, 1827 (Bovidae, Ovibovina). *ZooKeys* 1181: 81-110. <https://doi.org/10.3897/zookeys.1181.108019>.
- Nardelli F., **Robovský J.**, 2023. New data on the ecology and conservation of the Javan rhinoceros *Rhinoceros sondaicus* Desmarest, 1822 (Perissodactyla, Rhinocerotidae). *Gazella* 49: 182-205. https://www.researchgate.net/publication/376085014_New_data_on_the_ecology_and_conservation_of_the_Javan_rhinoceros_Rhinoceros_sondaicus_Desmarest_1822_Perissodactyla_Rhinocerotidae
- Nosková, E., Modrý, D., Baláž, V., Červená, B., Jirků-Pomajbíková, K., Zechmeisterová, K., Leowski, C., **Petrželková, K. J.**, Pšenková, I., Vodička, R., Kessler, S. E., Ngoubangoye, B., Setchell, J. M., & Paččo, B. (2023). Identification of potentially zoonotic parasites in captive orangutans and semi-captive mandrills: Phylogeny and morphological comparison. *American Journal of Primatology*, 85, e23475. <https://doi.org/10.1002/ajp.23475> NOSKOVÁ ET AL. 13 of 13

POPULÁRNĚ-NAUČNÉ PUBLIKACE PRACOVNÍKŮ ZOO LIBEREC

- **Robovský J.**, 2023. Podmanivý Příběh života od Jana Sováka. *Živa LXXI(1): XXXVI.*
- **Robovský J.**, 2023. Dědictví, Ostrovy a Ohnisko biodiverzity aneb Představení oslnivé knižní série plzeňské botanické a zoologické zahrady. *Živa LXXI(1): XL.*
- **Robovský J.**, Kovačiková L., Leške L., 2023. Rec. Mitchell Peter: The Donkey in Human History – Příběh chudého příbuzného. *Vesmír* 102(12): 600-601.

SEZNAM KONFERENCÍ A ODBORNÝCH SEMINÁŘŮ S ÚČASTÍ PRACOVNÍKŮ ZOO LIBEREC

- **International Sea Turtle Symposium** (Cartagena, Kolumbie): Hemelíková Adéla, Zoubek Pavel, prezentace: What are the purposes of sea turtle use and which factors influence it (Hemelíková Adéla, Nur Fadli, Awaluddin, Ferasyi Teuku Reza, Zoubek Pavel, Ouhel Tomáš, Madden Hof Christine, Riskas Kimberley, Vojar Jiří) poster: Monitoring sea turtle harvest in the sea in one of the most important nesting sites in Eastern Indian Ocean: an assessment for further conservation measures (Zoubek Pavel, Hemelíková Adéla, Ouhel Tomáš, Sandi Bayu)
- **Komise UCSZ** (giboni a lidoopi, starosvětští primáti, novosvětští primáti, poloopice, velké kočky, malé kočky) (Jihlava, Česká republika): Bolechová Petra, Gremlicová Dorota

-
- prezentace: Antikoncepce u Ivice Shani (Gremlicová Dorota)
 prezentace: O krocení kokcií (Gremlicová Dorota)
 koordinace Komise pro starosvětské primáty (Bolechová Petra)
- **EAZA Small Mammal TAG mid-year meeting** (Skaerup, Dánsko): Gremlicová Dorota
 prezentace: Hystricomorpha in EAZA
 - **European Conferences of Tropical Ecology** (České Budějovice, Česká republika): Robovský Jan,
 prezentace: Evolutionary inspections of large (African) mammals: some advances and limitations (Robovský Jan)
 - **Marine Turtle Genetics Training** (Manila, Filipíny): Hemelíková Adéla
 - **Indonesia Sea Turtle Symposium and the Greater Coral Triangle Region** (Jakarta, Indonésie): Hemelíková Adéla
 - **Seminář AOPK „CITESové evergreeny“** (Bohuslavice, Česká republika): Bolechová Petra, Gremlicová Dorota, Dostálová Marta, Klára Bálková, Gabriela Volná Garbová
 - **International Crane Conference** (Tartu, Estonsko): Ticháčková Markéta, prezentace: The Common Crane (*Grus grus*) in the Czech Republic, the behaviour and changes in migration pattern of tagged cranes (Ticháčková Markéta)
 - **Asian Society for Innovation and Policy Conference** (Kuala Lumpur, Malajsie): Ouhel Tomáš, prezentace: Small scale industrial and permaculture development in Indonesia (Ouhel Tomáš)
 - **EAZA Annual Conference** (Helsinki, Finsko): Hanel Jan, Melichar Luboš, Gremlicová Dorota, prezentace: Hystricomorpha in EAZA (Gremlicová Dorota)
 - **Small Mammal TAG RCP workshop II** (online): Gremlicová Dorota
 - **Komise UCSZoo pro výživu** (Brno, Česká republika): Bolechová Petra, Gremlicová Dorota,
 prezentace: Výživa pand červených v zoo – předběžné výsledky výzkumu M. Clause (Gremlicová Dorota), prezentace: Pandy bez Mazuri (Gremlicová Dorota), prezentace: Problematika chovu viskač a první úspěšný odchov tohoto druhu v Zoo Liberec (Gremlicová Dorota), koordinace workshopu Výživa a welfare zvířat (Bolechová Petra)
 - **National conference of Crane Conservation Germany** (Linum, Německo): Ticháčková Markéta
 - **Kostelecké Inspirování** (Kostelec nad Černými lesy, Česká republika): Hemelíková Adéla
 - **Komise UCSZ** (zoologicko-legislativní): Gremlicová Dorota
 - **Amur Tiger EEP Species Committee meeting** (online): Gremlicová

Dorota

VÝZKUMNÉ PROJEKTY PRACOVNÍKŮ ZOO LIBEREC

Výzkumník	Instituce	Název projektu
A. Hemelíková, P. Zoubek, T. Ouhel, T. R. Ferasyi, N. Fadli, Awaluddin, W. Sari, Ch. M. Hof, K. Riskas	ČZU Praha; Zoo Liberec; Universitas Syiah Kuala Banda Aceh	Zvyšování efektivity managementu a ochrany mořských želv na Sumatře, druhy: kareta pravá (<i>Eretmochelys imbricata</i>), kareta obrovská (<i>Chelonia mydas</i>)
L. Melichar, J. Robovský	Zoo Liberec, Jihočeská univerzita	Ochrana zebry bezhřívé (<i>Equus quagga borensis</i>)

ČLENSTVÍ V ODBORNÝCH A VĚDECKÝCH SKUPINÁCH PRACOVNÍKŮ ZOO LIBEREC

Mgr. Adéla Hemelíková – členka Asia-Pacific Marine Turtle Genetic Working Group; členka International Sea Turtle Society; členka Indonesia Sea Turtle Working Group; členka Sea Turtle Working Group Aceh

MgA. Barbara Tesařová – členka EAZA Conservation Education Committee

MVDr. David Nejedlo – předseda komise ministra životního prostředí ČR

pro zoologické zahrady; člen EAZA Technical Assistant Committee

Ing. Dorota Gremlicová, Ph.D. – členka UCSZOO Komise pro malé kočky; členka UCSZOO Komise pro velké kočky; členka UCSZOO Komise pro ploutvonožce; členka UCSZOO Komise pro výživu zvířat; členka UCSZOO Komise zoologicko-legislativní; členka Species Committee Lion EEP; členka Red Panda EEP a Margay EEP; Research Advisor Amur Tiger EEP a Sumatra Tiger EEP; Vice-Chair Small Mammal TAG pro Hystricomorpha

Ing. Jan Hanel, Ph.D. – Chair EAZA Raptor TAG; vedoucí Evropské plemenné knihy ESB – European Studbook – orel královský (*Aquila heliaca*); člen komise EEP orel mořský (*Haliaeetus albicilla*), amazoňan zelenolící (*Amazona viridigenalis*), zoborožec hrubozobý (*Ceratogymna atrata*)

RNDr. Jan Robovský, Ph.D. – člen Species Committee of the urial EEP; člen redakční rady časopisu Vesmír; člen redakční rady časopisu Lynx; člen redakční rady časopisu Gazella

Mgr. Klára Judita Petrželková Ph.D. – členka redakční rady časopisu Gazella; členka ediční rady International Journal of Primatology

Ing. Lubomír Melichar – správce plemenné knihy pro zebra bezhřívou; člen EAZA Caprinae TAG; koordinátor Komise pro koňovité při UCSZOO; koordinátor Komise pro ovce a kozy při UCSZOO; koordinátor EEP takin čínský (*Budorcas taxicolor bedfordi*); člen komise EEP – osel somálský (*Equus africanus somaliensis*), levhart čínský (*Panthera pardus japonensis*), antilopa koňská (*Hippotragus equinus*), koza šrouborohá (*Capra falconeri*), žirafa (*Giraffa camelopardalis*)

Ing. Pavel Zoubek – člen IUCN SSC Asian Species Action Partnership; člen Asia-Pacific Marine Turtle Genetic Working Group, člen International Sea Turtle Society

Ing. Petra Bolechová, Ph.D. – členka UCSZOO Komise pro novosvětské primáty; členka UCSZOO Komise pro poloopice; členka UCSZOO Komise pro gibony a lidoopy; Koordinátor UCSZOO Komise pro výživu zvířat; Koordinátor UCSZOO Komise pro starosvětské primáty; členka Species Committee Nomascus Gibbon EEP; členka Hamadryas Baboon EEP; členka Black lemur EEP

Mgr. Tomáš Ouhel – člen EAZA TAG pěvci; člen TASA/Threatened Asian Songbird Alliance; IUCN SSC Asian Songbird Trade Specialist Group; Conservation committee of Asian Society for Innovation and Policy předseda komise pro Ochranu fauny ČR a SR při UCSZOO

BAKALÁŘSKÉ PRÁCE STUDENTŮ VE SPOLUPRÁCI SE ZOO LIBEREC

- Nováková A., Agonistické chování a sezónní reprodukce u lemuru; lemur černý. ČZU Praha (vedoucí práce: **Bolechová Petra**)
- Zorychta M., ČZU Praha; Osvětlení v chovu zvířat (dotazník). ČZU Praha (vedoucí práce: **Bolechová Petra**)

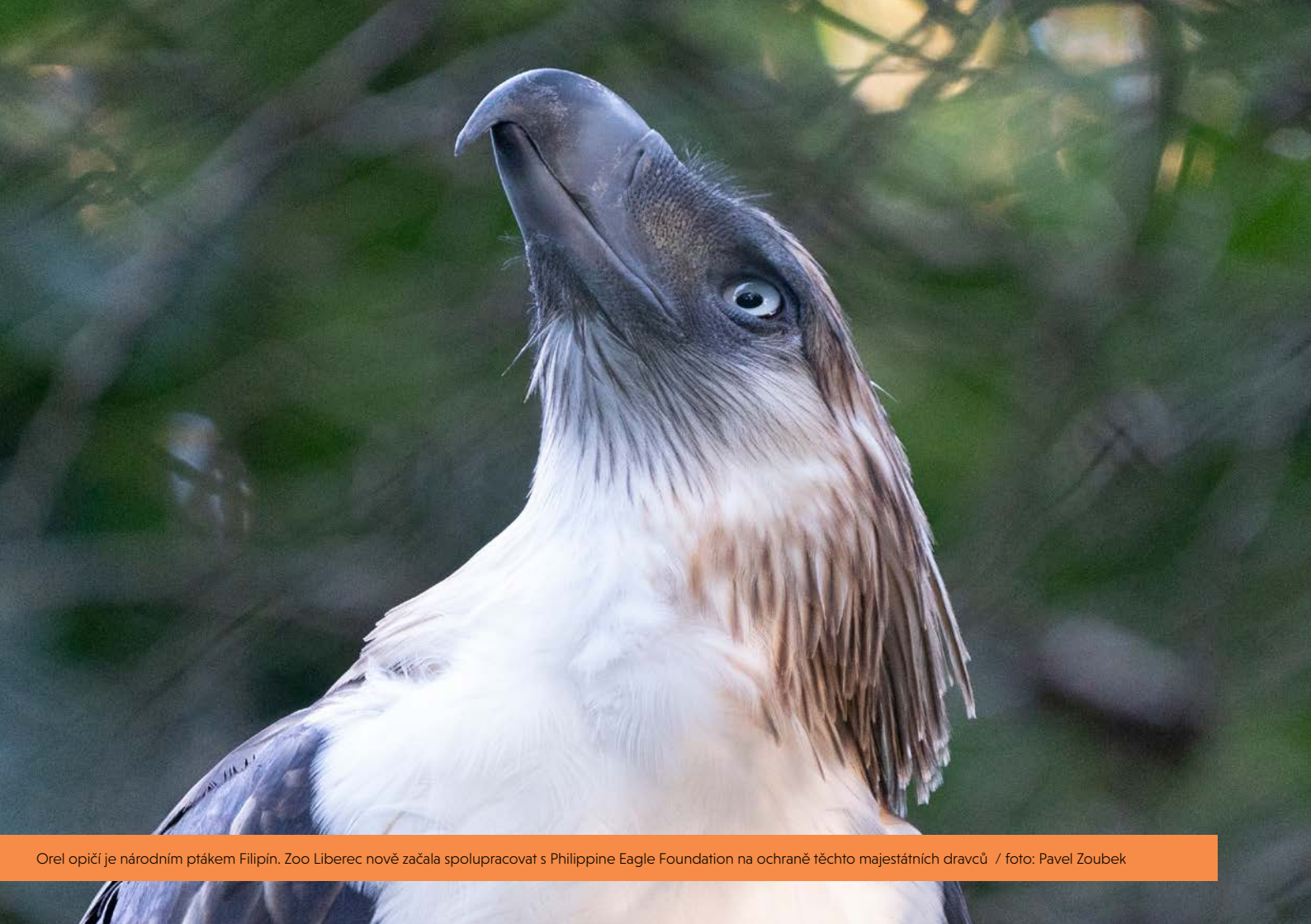
DIPLOMOVÉ PRÁCE STUDENTŮ VE SPOLUPRÁCI SE ZOO LIBEREC

- Mimrová D. Bakteriofágy primátů a jejich interakce se společenstvem střevních bakterií. Masarykova univerzita (vedoucí práce: **Petrželková Klára**)

- Dvořáková A. Welfare gibbonů (čeleď Hylobatidae) v lidské péči; gibbon bělolící. ČZU Praha (vedoucí práce: **Bolechová Petra**)
- Jiráčková K. Reprodukční biologie vybraných druhů podčeledi Arvicolinae chovaných v lidské péči; pestruška písečná, hraboš rákosní a hraboš syslí. ČZU Praha (vedoucí práce: **Bolechová Petra**)
- Nedvědová J. Sezónnost agonistického chování u samců lemuru; lemur černý. ČZU Praha (vedoucí práce: **Bolechová Petra**)
- Vondráčková L. Variace potravního chování lvů v závislosti na technice krmení; lev berberský. ČZU Praha (vedoucí práce: **Bolechová Petra**)

VEDENÍ DOKTORANDSKÝCH STUDENTŮ

- Mason B. Helminth infections in great ape. Masarykova univerzita. (školitel: **Petrželková Klára**)
- Schulz D. Diversity of intestinal anaerobic fungi (Class Neocallimastigomycetes) in primates. Masarykova univerzita. (školitel: **Petrželková Klára**)

Orel opičí je národním ptákem Filipín. Zoo Liberec nově začala spolupracovat s Philippine Eagle Foundation na ochraně těchto majestátních dravců / foto: Pavel Zoubek

NATURE CONSERVATION AND LIBEREC ZOO

Nature conservation has a pivotal role at Zoo Liberec. Zoo Liberec keeps step with modern zoos, which is why it endeavours to be as active as possible when it comes to nature conservation. Conservation projects and activities evolve and grow every year, in that the execution of such projects and activities is also made possible with the help of those that visit Zoo Liberec. CZK 2 from each admission ticket sold goes to what is known as the "in situ fund", which is used to finance conservation projects. A total of CZK 404,472 was collected in 2023.

Cooperation intensified in 2023 between Zoo Liberec and the Kimboza Forest Gecko Project, which focuses on protecting the critically-endangered turquoise dwarf gecko (*Lygodactylus williamsi*). This tiny species of lizard is only found in two locations in eastern Tanzania. The main objectives of the project are to preserve the natural habitat of the turquoise dwarf gecko - the tropical forest - and to prevent poaching.

Zoo Liberec also established new cooperation with the Philippine Eagle Foundation (PEF), which makes efforts to protect the critically-endangered Philippine eagle (*Pithecophaga jefferyi*). Recent research on this majestic bird of prey has shown that there are only 300–400 pairs left in the wild. Although the Philippine eagle is the national animal of the Philippines, and at the same time an endemic bird, it has in the past suffered from human persecution. The loss of its habitat is also a major problem – one Philippine eagle needs up to 11,000 hectares of forest space. PEF is currently carrying out several research and conservation projects and working with local communities. As part of our newly-established cooperation, Zoo Liberec and EAZA attended a conference organised by Dr. Jayson Ibañez (Head of Conservation and Research, PEF). Zoo Liberec will

be involved in the ex situ conservation of these birds and will provide PEF employees with professional training to teach them new procedures in artificial insemination, egg incubation, and rearing hatched chicks. Zoologist Jan Hanel, who in 2023 was appointed the leader of the Raptor TAG (EAZA), a working party of experts on saving endangered birds of prey, plays a crucial role in the new project.

Zoo Liberec has long been dedicated to nature conservation in Indonesia. It works with many other organisations to carry out the activities involved, including Lestari and Ecosystem Impact. You can read more about joint activities in the section devoted to Lestari. Another activity that Zoo Liberec carries out in Indonesia is research into sea turtles (*Chelonioidae*) in Sumatra. This research is conducted in cooperation with Syiah Kuala University, the Czech University of Life Sciences Prague, the Asia-Pacific Marine Turtle Genetic Working Group, and the Turtle Use and Trade Initiative (WWF). Zoo Liberec employee Adéla Hemelíková is the head of research activities, which include genetic research on sea turtles, monitoring the nesting activity of sea turtles on selected beaches, and a questionnaire survey on the hunting and use of sea turtles. One important event last year involved monitoring the migration routes of sea turtles using satellite radios. In total, four transmitters were placed on green sea turtles (*Chelonia mydas*) nesting on the island of Bangkaru (Aceh) and on the island of Pandan (West Sumatra). This work was carried out in cooperation with Zoo Brno.

Many thanks and great appreciation go to Plavy primary school, which organised school markets on the occasion of Ecoday. The pupils managed to collect an incredible CZK 20,604 by selling products, the proceeds going towards the conservation of and research into chimpanzees in Uganda

conducted by The Bulindi Chimpanzee & Community Project. The pupils at the school were very well prepared and had all information about the conservation of chimpanzees and why it is important to protect them.

Awareness-raising activities are another important part of Zoo Liberec's conservation work. Last year, Zoo Liberec again joined forces with the Czech Coalition for Biodiversity Conservation (CCBC), and together we were able to complete a six-part documentary series for Czech Television, something like a follow-up to the highly-successful series *Czechs Save*. The series will be shown on Czech Television in 2024. Thanks to the financial support of the State Environmental Fund, six forums were organised to address a variety of problems in the country. The forums were moderated by director of Zoo Liberec David Nejedlo, with five speakers at each forum. The Ministry of the Environment Contribution to Zoos facilitated the production of an awareness-raising video on invasive species. This is part of the CCBC online library, while visitors to the zoo can also watch the video at our Zoo Cinema. Zoo Liberec employees (Petra Bolechová, Adéla Hemelíková) also produced the *Conscious Traveller Guide*, which deals with the welfare of wild animals and summarises basic recommendations for interacting with them. The production of the publication also received support from the Ministry of the Environment Contribution to Zoos.

On behalf of the entire research and nature conservation department at Zoo Liberec, we would like to thank all those involved in the running of the zoo. Without a stable, professional, and friendly team, Zoo Liberec would not be able to conserve nature to such an extent.

ZOO LIBEREC ACTIVELY COOPERATES ON THE FOLLOWING PROJECTS:

RETURN OF THE BEARDED VULTURE TO THE WILD

Two bearded vulture (*Gypaetus barbatus*) chicks were reared last year. Although neither of the chicks came from breeding in Liberec, the chicks were reared (adopted) by pairs of bearded vultures from Zoo Liberec. One chick, which originally hatched at Zoo Ostrava, was transferred from Liberec to the breeding centre in Haringsee (Austria) after rearing. The second chick reared by the Liberec bearded vultures, which hatched in Haringsee, was transferred to Spain (Cazorla) after successful rearing and was released into the wild. Zoo Liberec has been involved in a reintroduction programme to save bearded vultures since 2002. In total, thirteen birds from Zoo Liberec have already been released.

You can read more about the breeding of bearded vultures at Zoo Liberec in 2023 in the chapter on the Zoological Department.

LESTARI

The priority in 2023 was to streamline conservation on the island of Bangkaru (Pulau Banyak archipelago), on which Lestari cooperates with the local Indonesian non-profit organisation Ecosystem Impact. The flagship species of the island are the sea turtle (*Chelonia mydas*) and the leatherback sea turtle (*Dermochelys coriacea*), which nest here. The island is also inhabited by the critically-endangered Nias hill myna (*Gracula robusta*) and many other endangered or endemic species. Reconstruction of the basecamp was completed in 2023 thanks to an ongoing grant from Ocean Park Conservation Foundation Hong Kong. As part of streamlining the programme, a new methodology was introduced for collecting data on the nesting and hatching activity of sea turtles and the SMART mobi-

le application was first used to collect data. Work also got underway on monitoring the predation of turtle clutches. Two new rangers and a new research assistant were employed as the programme moved significantly forward.

The Eduindo volunteer programme, which focuses on teaching English and environmental education to local children, continued in the Pulau Banyak archipelago. Most volunteers were students from Palacký University in Olomouc.

CONSERVATION OF THE MANELESS ZEBRA

Following an expedition in July 2022 and the successful establishment of cooperation with the Ugandan Wildlife Authority (UWA), last year was mainly marked by setting out specific goals and making administrative preparations for the launch of official cooperation. The act of actually entering into official cooperation is crucial for the steps to come and for the rescue of this endangered taxon.

SAVE-ELEPHANTS

The Save-Elephants organisation launched efforts to manage the Tsoulou Reserve in southern Congo. The area lacks any of the real protection and monitoring of savannas, rainforests, and watercourses which the organisation carried out, while the presence of many key species - African forest elephants, hippos, buffalos and other artiodactyls, western lowland gorilla, chimpanzees, mandrills, and other primates - was confirmed. A cooperation agreement with the Congolese government should be signed soon. In the meantime, awareness-raising activities among local communities are already underway in the area. It was also possible to install an electric barrier to prevent elephants from getting into agricultural fields.

Seven volunteers also went to Tsoulou, including a representative of the Faculty of Medicine at the University of Ostrava, to further develop cooperation with local residents. The organisation continues to work with the WWF on biomonitoring rainforests and salt marshes in the northern part of Congo. In Chad, anti-poaching activities continue in the Baibokoum area (including the issue of using carbofuran to poison animals), as does work on protecting farmers' fields from hippos and elephants using electricity and barriers made of beehives.

CRANE LIFE

In 2023, the Crane Life project concentrated on monitoring the nesting sites of the common crane (*Grus grus*) in northern Bohemia, northern Moravia, and Šumava. Monitoring more than 50 pairs provides insights into the success of nesting across the sites. Seven cranes were ringed during the past season. In addition, five of them were fitted with a GPS-GSM transmitter. The data obtained from the birds monitored in this way broadens our knowledge of the movement of cranes, both at nesting sites and during migration. Unfortunately, three cranes died after becoming stuck in mud in the autumn.

Educational and awareness-raising activities are also an integral part of the Crane Life project. For example, the project presented its activities and ornithological work in the field to children from the Ba-Datel Academy.

TALARAK FOUNDATION

Talarak recorded several successful achievements last year. Unfortunately, 2023 also brought one tragic event - African swine fever (ASF) spread to the island of Negros, where the organisation operates. Although the organisation took several preventive measures before the disease arrived

on Negros, the virus reached the centre in Kabankalan. A total of sixteen Visayan warty pigs (*Sus cebifrons*) were lost to the virus. Forest Negros Park in Bacolod was closed to the public for several months to protect the pigs, and Talarak used this period to carry out repairs and other renovations. For example, a new centre for education was built and several new educational activities were developed for both locals and tourists. Fortunately, ASF has not yet been recorded in Bayawan Nature Reserve, a 300-hectare reserve. Long-term monitoring also shows that released animals are doing very well in the Bayawan Nature Reserve. The Visayan warty pigs, Visayan spotted deer (*Rusa alfredi*), and bucerotiformes (e.g. the Visayan hornbill, *Penelopides panini*) to have been released successfully reproduce and exhibit entirely natural behaviour. Volunteers and trainees who are actively involved in conservation, research, and educational activities are also an important part of the Talarak team. Their involvement makes it possible to monitor animals over the long-term, investigate their behaviour, and develop the involvement of communities in the protection of Visayan species.

CZECH COALITION FOR BIODIVERSITY CONSERVATION (CCBC)

CCBC successfully continued its awareness-raising and educational activities. In addition to its classic range of talks and experience programmes, CCBC organised a film festival of natural science films called *Nechme se překvapovat* (Let's be surprised). The festival took place at the National Museum and was attended by 645 pupils and 63 teachers. The CCBC online library for environmental education was expanded to include four new topics. Together with Zoo Liberec, CCBC also organised six expert forums and succeeded in completing a six-part documentary series for Czech Television, something of a follow-up to the highly-successful se-

ries *Czechs Save*. One important event in 2023 was the opening of the U studánky poznání Centre for the Popularisation of Nature Conservation in Ověnecká Street in Prague. The centre organises programmes for schools, exhibitions, family events, various handicraft workshops, and forums and talks for the public.

THE KUKANG RESCUE PROGRAM

A new Kukang school was ceremonially opened at the very heart of the Kukang programme - Bandar Baru - in October last year. This provides the opportunity to educate more than sixty children. Outdoor activities for preschool children continue in cooperation with the Education4Conservation project. There was also intensive cooperation with farmers from the village of Kuta Male throughout the year. The project supports sustainable

agriculture, job creation, and awareness-raising activities. Sustainably-produced coffee is purchased at fair prices, with the end product making its way on to the market in the Czech Republic. The principle is that farmers receive a better price for their coffee than the market price, in exchange for which they undertake to protect slow lorises and other endangered animal species. Thanks to Kukang Coffee, it is possible to protect a valuable area of land on the border of Leuser National Park, where many endangered species live.

Work also continued on monitoring nocturnal animals. The size of the slow loris population, their behaviour, and their habitat requirements in the vicinity of the villages of Kuta Male and Bandar Baru can therefore be monitored and studied over the long-term. These activities are led by a team of former poachers.

The Kukang Rescue Program's animal trafficking investigation team also continued its work with the West Sumatra Wildlife Conservation Agency to combat the illegal wildlife market. Together, the group managed to stop several traffickers, mainly dealing in primates. An allied organisation, Vesna Panglao Conservation from the Philippines, invited members of the Kukang programme to deal with the problems of illegal fishing on Bohol, where fishermen using explosives and poisons were subsequently caught in cooperation with the Philippine National Maritime Police.

Another important event in the Kukang programme was the launch of the time-lapse Kukang Movie.

PROJECTS SUPPORTED BY ZOO LIBREC

THE BULINDI CHIMPANZEE & COMMUNITY PROJECT

The project is aimed at protecting 300 wild chimpanzees trying to survive in unprotected territory in Uganda, East Africa. Conservation is carried out through local communities, whose activities and efforts lead to the conservation of this population of great apes in the wild.

(<https://bulindichimpanzees.org>)

CZECH COALITION FOR BIODIVERSITY CONSERVATION (CCBC)

The coalition brings together organisations and projects dedicated to the conservation of biodiversity and sustainable development in our own country and around the world. Awareness-raising and educational activities for children and adults alike are an integral element at CCBC.

(www.ccbc.cz)

Endemický a kriticky ohrožený ještěř gekon modrý se vyskytuje jen na dvou lokalitách ve východní Tanzanii. / Autor: Dr. Charles Kilawe

ECOSYSTEM IMPACT

The conservation of island ecosystems, focusing on sea turtles and birds in the Pulau Banyak archipelago and the island of Simeulue in Indonesia. (www.ecosystemimpact.com)

KIMBOZA FOREST GECKO PROJECT

The conservation of the endemic and critically-endangered turquoise dwarf gecko in eastern Tanzania.

LESTARI

The conservation of island ecosystems, sea turtles, and hill mynas in Indonesia, education, and bringing together people interested in sustainable development and nature conservation. (www.protectingnature.org)

TALARAK

Comprehensive conservation, research, and education focusing on species endemic to the Visayan Islands in the Philippines. (www.talarak.org)

THE KUKANG RESCUE PROGRAM

The conservation of slow lorises, education, combatting illegal trade in wildlife, and work with local communities in Sumatra. (www.kukang.org)

PROBOSCIS MONKEY BAY

Conservation of the ecosystem in Balikpapan Bay in Borneo. With its flagship species the proboscis monkey, the project is dedicated to aware-

ness-raising, research, education, and environmental lobbying for the conservation of this site of natural importance. (www.zatokanosatychopic.cz)

Jedním z největších problémů gekona modrého je úbytek jeho přirozeného prostředí (tropického lesa). Tato skupina pracuje na reforestaci / Autor: Dr. Charles Kilawe

The following lines provide an overview of the scientific, publication, professional, and educational activities of the employees of Zoo Liberec in 2023.

SCIENTIFIC PUBLICATIONS BY ZOO LIBEREC EMPLOYEES

- **Hnidová, P.** 2023. Conservation of *Lygodactylus williamsi* (Reptilia: Squamata) in the Kimboza Reserve, Tanzania, and its breeding in Liberec Zoo, Czech Republic. *Acta Soc. Zool. Bohem.* 86: 37–43.
- Hrabina P., Pernerová L., Suchomel J., **Robovský J.**, 2023. Utility of cytochrome c oxidase I for the deciphering of unstable phylogeny and taxonomy of gorals, genus *Nemorhaedus* Hamilton Smith, 1827 (*Bovidae*, *Ovibovina*). *ZooKeys* 1181: 81-110. <https://doi.org/10.3897/zookeys.1181.108019>.
- Nardelli F., **Robovský J.**, 2023. New data on the ecology and conservation of the Javan rhinoceros *Rhinoceros sondaicus* Desmarest, 1822 (Perissodactyla, Rhinocerotidae). *Gazella* 49: 182-205. https://www.researchgate.net/publication/376085014_New_data_on_the_ecology_and_conservation_of_the_Javan_rhinoceros_Rhinoceros_sondaicus_Desmarest_1822_Perissodactyla_Rhinocerotidae
- Nosková, E., Modrý, D., Baláž, V., Červená, B., Jirků-Pomajbíková, K., Zechmeisterová, K., Leowski, C., **Petrželková, K.** J., Pšenková, I., Vodička, R., Kessler, S. E., Ngoubangoye, B., Setchell, J. M., & Pafčo, B.(2023). Identification of potentially zoonotic parasites in captive orangutans and semi-captive mandrills: Phylogeny and morphological comparison. *American Journal of Primatology*, 85, e23475. <https://doi.org/10.1002/ajp.23475>NOSKOVÁ ET AL. | 13 of 13

PUBLICATIONS AIMED AT A WIDER PUBLIC BY ZOO LIBEREC EMPLOYEES

- **Robovský J.**, 2023. Podmanivý Příběh života od Jana Sováka (The Captivating Story of Life by Jan Sovák) *Živa* LXXI(1): XXXVI.
- **Robovský J.**, 2023. Dědictví, Ostrovy a Ohnisko biodiverzity aneb Představení oslnivé knižní série plzeňské botanické a zoologické zahrady (Heritage, Islands and the Focus of Biodiversity, or Presentation of the dazzling book series of the Pilsen Botanical and Zoological Garden). *Živa* LXXI(1): XL.
- **Robovský J.**, Kovačiková L., Leške L., 2023. Rec. Mitchell Peter: The Donkey in Human History - Příběh chudého příbuzného (Story of a Poor Relative). *Vesmír* 102(12): 600-601.

LIST OF CONFERENCES AND PROFESSIONAL SEMINARS ATTENDED BY ZOO LIBEREC EMPLOYEES

- **International Sea Turtle Symposium** (Cartagena, Columbia): Hemelíková Adéla, Zoubek Pavel, presentation: What are the purposes of sea turtle use and which factors influence it (Hemelíková Adéla, Nur Fadli, Awaluddin, Ferasy Teuku Reza, Zoubek Pavel, Ouhel Tomáš, Madden Hof Christine, Risakas Kimberley, Vojar Jiří), poster: Monitoring sea turtle harvest in the sea in one of the most important nesting sites in the Eastern Indian Ocean: an assessment for further conservation measures (Zoubek Pavel, Hemelíková Adéla, Ouhel Tomáš, Sandi Bayu)
- **UCSZOO Commission** (Gibbons and Apes, Old World Primates, New

-
- World Primates, Prosimians, Big Cats, Small Cats) (Jihlava, Czech Republic): Bolechová Petra, Gremlicová Dorota,
 - presentation: Contraception for Shani the lioness (Gremlicová Dorota)
 - presentation: On taming coccidia (Gremlicová Dorota)
 - coordination of the Old World Primate Commission (Bolechová Petra)
 - **EAZA Small Mammal TAG mid-year meeting** (Skaerup, Denmark): Gremlicová Dorota
 - presentation: Hystricomorpha in EAZA
 - **European Conference of Tropical Ecology** (České Budějovice, Czech Republic): Robovský Jan
 - presentation: Evolutionary inspections of large (African) mammals: some advances and limitations (Robovský Jan)
 - **Marine Turtle Genetics Training** (Manila, Philippines): Hemelíková Adéla
 - **Indonesia Sea Turtle Symposium and the Greater Coral Triangle Region** (Jakarta, Indonesia): Hemelíková Adéla
 - **AOPK seminar "CITES evergreens"** (Bohuslavice, Czech Republic): Gremlicová Dorota
 - **International Crane Conference** (Tartu, Estonia): Ticháčková Markéta
 - presentation: The Common Crane (*Grus grus*) in the Czech Republic, the behaviour and changes in migration pattern of tagged cranes (Ticháčková Markéta)
 - **Asian Society for Innovation and Policy Conference** (Kuala Lumpur, Malaysia): Ouhel Tomáš
 - presentation: Small-scale industrial and permaculture development in Indonesia (Ouhel Tomáš)
 - **EAZA Annual Conference** (Helsinki, Finland): Hanel Jan, Melichar Luboš, Gremlicová Dorota
 - presentation: Hystricomorpha in EAZA (Gremlicová Dorota)
 - **Small Mammal TAG RCP workshop II** (online): Gremlicová Dorota
 - **UCSZOO Commission for Nutrition** (Brno, Czech Republic): Bolechová Petra, Gremlicová Dorota
 - presentation: The nutrition of red pandas in zoos – preliminary results of research by M. Claus (Gremlicová Dorota)
 - presentation: Pandas without Mazuri (Gremlicová Dorota)
 - presentation: The issue of breeding viscacha and the first successful breeding of this species at Zoo Liberec (Gremlicová Dorota)
 - coordination of the Animal Nutrition and Welfare workshop (Bolechová Petra)
 - **National conference of Crane Conservation** Germany (Linum, Germany): Ticháčková Markéta
 - **Kostelec Inspiration** (Kostelec nad Černými Lesy, Czech Republic): Hemelíková Adéla
 - **UCSZOO Commission** (zoological-legislative): Gremlicová Dorota

- **Amur Tiger EEP Species Committee meeting** (online): Gremlicová Dorota

RESEARCH PROJECTS BY ZOO LIBEREC EMPLOYEES

Researcher	Institution	Project name
A. Hemelíková, P. Zoubek, T. Ouhel, T. R. Ferasyi, N. Fadli, Awaluddin, W. Sari, Ch. M. Hof, K. Riskas	Czech University of Life Sciences Prague; Zoo Liberec; Universitas Syiah Kuala Banda Aceh	Increasing the efficiency of management and protection of sea turtles in Sumatra, species: hawksbill sea turtle (<i>Eretmochelys imbricata</i>), green sea turtle (<i>Chelonia mydas</i>)
L. Melichar, J. Robovský	Zoo Liberec, University of South Bohemia	Protection of the maneless zebra (<i>Equus quagga borensis</i>)

MEMBERSHIP OF PROFESSIONAL AND SCIENTIFIC GROUPS OF ZOO LIBEREC EMPLOYEES

Mgr. Adéla Hemelíková – member of the Asia-Pacific Marine Turtle Genetic Working Group; member of the International Sea Turtle Society, member of the Indonesia Sea Turtle Working Group, member of the Sea Turtle Working Group Aceh

MgA. Barbara Tesařová – member of the EAZA Conservation Education Committee

MVDr. David Nejedlo – Chair of the Committee of the Minister of the Environment of the Czech Republic for Zoos, member of the EAZA Technical Assistant Committee

Ing. Dorota Gremlicová, Ph.D. member of the UCSZOO Commission for Small Cats, member of the UCSZOO Commission for Big Cats, member of the UCSZOO Commission for Pinnipeds, member of the UCSZOO Commission for Animal Nutrition, member of the UCSZOO Commission for Zoology and Legislation, member of Species Committee Lion EEP, member of Red Panda EEP and Margay EEP, Research Advisor Amur Tiger EEP and Sumatra Tiger EEP, Vice-Chair Small Mammal TAG for Hystricomorpha

Ing. Jan Hanel, Ph.D. – Chair of EAZA Raptor TAG; head of the ESB – European Studbook – eastern imperial eagle (*Aquila heliaca*); member of the EEP Commission for the white-tailed Eagle (*Haliaeetus albicilla*), red-crowned amazon (*Amazona viridigenalis*), black-casqued hornbill (*Ceratogymna atrata*)

RNDr. Jan Robovský, Ph.D. – member of the Species Committee of the Urial EEP; member of the editorial committee of Vesmír magazine; member of the editorial committee of Lynx magazine, member of the editorial committee of Gazella magazine

Mgr. Klára Judita Petřelková Ph.D. – member of the editorial committee of Gazella magazine, member of the editorial committee of the International Journal of Primatology

Ing. Lubomír Melichar – keeper of the breeding book for the maneless zebra; member of the EAZA Caprinae TAG; coordinator of the Commission for Equidae at UCSZOO; coordinator of the Commission for Sheep and Goats at UCSZOO; coordinator of the EEP golden takin (*Budorcas taxicolor bedfordi*); member of the EEP Commission – Somali wild ass (*Equus africanus somaliensis*), Amur leopard (*Panthera pardus japonensis*), roan antelope (*Hippotragus equinus*), markhor (*Capra falconeri*), and giraffe (*Giraffa camelopardalis*)

Ing. Pavel Zoubek – member of the IUCN SSC Asian Species Action Partnership; member of the Asia-Pacific Marine Turtle Genetic Working Group, member of the International Sea Turtle Society

Ing. Petra Bolechová, Ph.D. – member of UCSZOO Commission for New World Primates, member of the UCSZOO Commission for Strepsirrhini, member of the UCSZOO Commission for Gibbons and Apes, coordinator of the UCSZOO Commission for Animal Nutrition, coordinator of the UCSZOO Commission for Old World Primates, member of Species Committee Nomascus Gibbon EEP, member of Hamadryas Baboon EEP, member of Black lemur EEP

Mgr. Tomáš Ouhel – member of EAZA TAG Songbirds; member of TASA/Threatened Asian Songbird Alliance; IUCN SSC Asian Songbird Trade Specialist Group; Conservation committee of Asian Society for Innovation and Policy, chair of the Commission for the Protection of Fauna of the Czech Republic and Slovak Republic at UCSZOO

STUDENTS' BACHELOR'S THESES IN COOPERATION WITH ZOO LIBEREC

- Nováková A., Agonistické chování a sezónní reprodukce u lemuru; lemur černý (Agonistic behaviour and seasonal reproduction in lemurs; black lemur). Czech University of Life Sciences Prague (supervisor: **Bolechová Petra**)
- Zorychta M.; Czech University of Life Sciences Prague; Osvětlení v chovu zvířat (dotazník). [Lighting in animal husbandry (questionnaire)]. Czech University of Life Sciences Prague (supervisor: **Bolechová Petra**)

STUDENTS' DISSERTATIONS IN COOPERATION WITH ZOO LIBEREC

- Mimrová D. Bakteriofágy primátů a jejich interakce se společenstvem střevních bakterií (Bacteriophages of primates and their interaction with a community of intestinal bacteria). Masaryk University (supervisor: **Petrželková Klára**)
- Dvořáková A. Welfare gibbonů (*Hylobatidae*) v lidské péči; gibbon bělolící (Welfare of gibbons (*Hylobatidae* family) in human care; northern white-cheeked gibbon). Czech University of Life Sciences Prague (supervisor: **Bolechová Petra**)
- Jiráčková K. Reprodukční biologie vybraných druhů podčeledi Ar-

vicolinae chovaných v lidské péči; pestruška písečná, hraboš rákosní a hraboš sýslí (Reproductive biology of selected species of the sub-family Arvicolinae bred in human care; steppe vole, reed vole and Brandt's vole). Czech University of Life Sciences Prague (supervisor: **Bolechová Petra**)

- Nedvědová J. Sezónnost agonistického chování u samců lemurů; lemur černý (Seasonality of agonistic behaviour in male lemurs; black lemur). Czech University of Life Sciences Prague (supervisor: **Bolechová Petra**)
- Vondráčková L. Variace potravního chování lvů v závislosti na technice krmení; lev berberský (Variations in the feeding behaviour of lions depending on the feeding technique; the Barbary lion). Czech University of Life Sciences Prague (supervisor: **Bolechová Petra**)

SUPERVISION OF DOCTORAL STUDENTS

- Mason B. Helminth infections in the great ape. Masaryk University. (tutor: **Petrželková Klára**)
- Schulz D. Diversity of intestinal anaerobic fungi (Class Neocallimastigomycetes) in primates. Masaryk University. (tutor: **Petrželková Klára**)

MARKETINGOVÉ ODDĚLENÍ

Na začátku každého roku marketing zoo stanovuje na nadcházející období své strategické cíle a plánuje nejdůležitější akce a činnosti. Pro rok 2023 bylo v plánu zejména větší zviditelnění Zoo Liberec v celém regionu LK, oživení a zpestření konceptů některých už osvědčených akcí nebo vytvoření projektů zcela nových. V neposlední řadě se marketing zabýval také způsobem, jak srozumitelně prezentovat široké veřejnosti rozvojové a investiční střednědobé plány zoologické zahrady.

Hlavní cíl: Více být vidět a slyšet v celém LK:

Taktikou bylo více se zviditelnit na sociálních sítích a začít vydávat elektronický newsletter. Obojí se povedlo díky tomu, že v únoru 2023 posílila marketingový tým nová kolegyně. Ta ve spolupráci s tiskovou mluvčí a grafičkou realizovala řadu příspěvků na sociálních sítích. Větším projektem pro rok 2023 bylo obnovení vydávání newsletteru, elektronického čtvrtletníku určeného všem přátelům a příznivcům Zoo Liberec. Newsletter AVÍZOO si své čtenáře pomalu hledá, ale zoo již zaznamenala zájem několika partnerů, sponzorů a škol o jeho tištěnou podobu. Posílený tým se mohl také intenzivněji věnovat knize o historii zoo, která došla do fáze finálních korektur a dojednávání posledních legislativních náležitostí se všemi spolupracujícími autory a editory. Částečně i z finančních důvodů byla pak výroba 1. dílu knihy o liberecké zahradě přesunuta na rok 2024.

Marketing také naplánoval a zrealizoval řadu akcí pro širokou veřejnost – z těch nejznámějších a nejpovedenějších to byly zejména:

- 1) První větší akcí roku byl již tradiční ZOOPLES – 25. února proběhl „Hmyzí ples“ s podtitulem „Přijď na ples hmyzí, než hmyz z planety zmizí“
- 2) ZooRiskuj – již 11. ročník soutěže pro školy v Libereckém kraji (poprvé účastníci i mimo LK) – rozřadovacího kola, které proběhlo 29. 3., se zú-

častnilo 132 tříčlenných týmů z 36 škol a gymnázií. (Liberecký kraj: školy z Liberce, Jablonce nad Nisou, Raspenavy, Hejnic, České Lípy, Mimoneš, Studence (okres Semily), Turnova, Stráže pod Ralskem, Stráže nad Nisou, Nového Boru, Oken (okres Česká Lípa), Královohradecký kraj: škola z Vrchlabí). Finále pak proběhlo 27. 4. v aule Technické univerzity Liberec, o vítězství se utkalo osm týmů z šesti škol.

- 3) Den Země (sobota 22. 4.) + internetová výzva „30 dní pro Zemi“
- 4) Víkend pro rodinu 13. 5.
- 5) Den pro slony 12. 8.
- 6) Jarní a Podzimní den pro seniory
- 7) Den bez bariér
- 8) Den zvířat a den pro partnery a sponzory 7. 10.
- 9) Strašidelná zoo (26. a 27. 10.), tradičně očekávaná a vysoce navštěvovaná dvoudenní večerní akce
- 10) ZOOPLES – rozloučení s LS – předsilvestrovský „ples“ 31. 12.

Na letní měsíce marketing zajistil pro návštěvníky program v podobě pravidelných setkání u konkrétních zvířat. Zájemci se tak mohli dozvědět o vybraných druzích něco více, než je běžně uváděno na druhových cedulkách – týkalo se to zeber, paviánů, tučňáků, takinů, koní Převalského, žiraf nebo nestorů kea.

Léto bylo také spojeno s velkým úspěchem nového konceptu zootáborů s Motyčkovíc klikou. Díky většímu zapojení zoologického úseku i vedení zahrady se podařilo pro děti připravit bohatý interaktivní program s návštěvou kuchyně, setkáním s ředitelem nebo zoologem, s výrobou enrichmentu i nácvikem loutkového představení pro rodiče. Každý běh obsáhl jiné téma a zároveň seznamoval s ochrannými aktivitami Zoo Liberec. Tak se děti dozvěděly o supech a světové krizi supů, slonech a pro-

Hmyzí ples Zoo Liberec / foto: Daniel Dančevský

jektu Save Elephants, levhartech a aktivitách Snow Leopard Trust, ohrožení pandy červené nebo zebry bezhřívě a projektech na jejich záchranu.

I v roce 2023 pokračovala spolupráce s Technickou univerzitou Liberec – v rámci terénního cvičení pro 2. ročník byla pro 24 studentů a studentek zrealizována prohlídka zoo s odborným komentářem.

Asi poprvé se podařilo významněji zviditelnit jeden z projektů podporovaných Zoo Liberec – Kukang Rescue Program – program na ochranu outloňů na Sumatře. Kukang tým se připojil k tradičnímu dni pro sponzory a partnery nejen projekcí přírodovědného dokumentu The Kukang Movie (o ochrannářských aktivitách v oblasti Indonésie), ale i prodejem kávy nebo tematických Kukang předmětů – výtěžek byl věnován právě tomuto programu.

Zoo Liberec se stále více zapojuje do různých forem spolupráce s místními iniciativami a projekty. Příkladem může být dlouhodobá podpora orien-

tačních běžců, každoroční spolupráce s Hudební mládeží (akce Duhová bouře), komentované prohlídky pro různé zájmové skupiny a firmy nebo akce Modrý slon. I v roce 2023 se zoo zapojila do aktivit v rámci EDUCA a v programech EDUCA KIDS nabídla zvýhodněné vstupné a rukodělné dílny. Novinkou v tomto roce byla spolupráce s Centrem Kašpar, kdy pro jeho již tradiční charitativní vernisáže spojené zejména s prodejem tašek připravila ve spolupráci s návštěvníky a svými dobrovolníky sedmáct originálních tašek.

Zajímavou zkušeností byl i podzimní teambuilding pro management a dozorčí radu nemocnice Jilemnice – lékaři se kromě jiných úkolů s chutí zapojili i do výroby enrichmentu pro zvířata v liberecké zoo.

Inovaci prošla i tak tradiční aktivita, jakou je adventní zoo. Tentokrát k úspěchu akce významně přispěla dobrovolnická skupina při Zoo Liberec a jejich adventní dílničky i cesta za vánočním pokladem – kvíz pro děti s odměnou pro každého.

Rok 2023 byl kromě jiného i ve znamení odborné pomoci ze strany KÚLK. Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu, oddělení cestovního ruchu, zorganizoval pro své příspěvkové organizace několikadílný workshop pojatý jako komplexní mentoringový program, který se během tří setkání s vybranými pracovníky zoo i Lidových sadů věnoval propagaci, marketingu a celkovému směřování příspěvkové organizace. V průběhu celého roku tak na základě diskuse a brainstormingu postupně vznikal akční strategický plán pro jednotlivé organizace zaměřený v případě Zoo Liberec zejména na služby veřejnosti, tedy na české i zahraniční návštěvníky, zkvalitnění propagace zahrady na sociálních sítích a využití modernějších technologií v oblasti komunikace a služeb pro návštěvníky. Třídílným workshopem se závěrečným vyhodnocením přímo na krajském úřadě nabídka pomoci příspěvkovým organizacím ze strany LK neskončila.

V listopadu se uskutečnila inspirativní studijní cesta do Polska, která kromě jiného zahrnovala návštěvu Zoo Vratislav, vratislavskou veřejnou knihovnu nebo Hydropolis, vzdělávací centrum o vodě.

Prvního června 2023 byl také spuštěn nový projekt společné cenově výhodné vstupenky do příspěvkových organizací LK. Ve zkušebním provozu tzv. eLpass vstupenky bylo zahrnuto několik atraktivních míst Libereckého kraje: Zoo Liberec, Botanická zahrada Liberec, Muzeum Českého ráje v Turnově, Oblastní galerie Liberec, Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě a Severočeské muzeum v Liberci. Zájemci si mohli vybírat ze dvou základních variant: eLpass GRANDE a eLpass MINI. Varianta eLpass GRANDE zahrnovala vstup do všech zmíněných příspěvkových organizací, a to za 440 korun. Nákupem této vstupenky návštěvník ušetřil 230 korun. Zlevněný eLpass GRANDE určený dětem od 3 do 15 let, studentům, seniorům a osobám držícím průkaz ZTP byl za 220 korun. Sleva u této vstupenky činila 220 korun. Verze eLpass MINI byla vždy sestavena ze vstupenky do Zoo Liberec a jedné z příspěvkových organizací, v nabídce tedy bylo pět základních možností (pro dospělé) a další zlevněné varianty. Nákup společné vstupenky eLpass bylo možné provést přes webové stránky <https://elpass.zooliberec.cz/>. Návštěvník obdržel po zaplacení QR kód, kterým se prokázal u pokladny dané instituce. Webové stránky byly k dispozici v češtině, polštině, angličtině a němčině. Platnost eLpassu GRANDE byla 14 dní od zakoupení, u eLpassu MINI 30 dní. Celý projekt měl své vlastní webové stránky: <https://elpass.cz/>. V roce 2024 bude celý zkušební provoz vyhodnocen a podle zájmu návštěvníků bude případně modifikován.

Od jara 2023 se marketing více zabýval také tématem dobrovolnictví. Cílem bylo oživit práci skupinky dobrovolníků, která po léta při Zoo Liberec pracovala díky spolku FAUNUS. Základ dnes tvoří tři dobrovolnice, které marketingu významně pomáhaly s akcemi pro veřejnost, úklidem i výzdo-

bou areálu, výrobou drobných dárků a předmětů do prodeje v dobrovolnickém stánku, o jehož chod se zejména v letních měsících postaraly. Významným přínosem této malé skupinky je i jejich schopnost komunikovat s návštěvníky a vysvětlovat nejen dobrovolnictví po zoo, ale i cíle a poslání samotné zoologické zahrady i její záchranářské aktivity a snahy nejen přímo v zoo, nebo v české krajině, ale i ve vzdálenějších destinacích. Cílem do dalšího roku bude systematictější práce s dobrovolníky, jejich nábor a motivace.

2022	osob	2023	osob	rozdíl 2023–2022
LEDEN	5 349	LEDEN	5 961	612
ÚNOR	11 885	ÚNOR	7 527	-4 358
BŘEZEN	30 299	BŘEZEN	12 239	-18 060
DUBEN	28 163	DUBEN	26 074	-2 089
KVĚTEN	39 660	KVĚTEN	42 470	2 810
ČERVEN	39 005	ČERVEN	32 896	-6 109
ČERVENEC	70 470	ČERVENEC	66 584	-3 886
SRPEN	65 706	SRPEN	52 502	-13 204
ZÁŘÍ	18 467	ZÁŘÍ	31 027	12 560
ŘÍJEN	42 193	ŘÍJEN	23 237	-18 956
LISTOPAD	7 433	LISTOPAD	5 881	-1 552
PROSINEC	10 678	PROSINEC	14 756	4 078
celkem	369 308	celkem	321 154	- 48 154

Návštěvnost zoo oproti očekávání nedosáhla úrovně předchozího roku a nevrátila se tedy ani v roce 2023 na čísla před rokem 2020. Významný vliv nepříznivého počasí pro návštěvu zoologické zahrady (deštivé, hodně větrné nebo příliš horké dny) se potvrdil zejména v březnu, srpnu a listopadu. Avšak z porovnání deštivých nebo slunečných dní a návštěvnosti Zoo Liberec také vyplývá, že počet návštěvníků ovlivnily v roce 2023 určitě i jiné faktory (červen, červenec a říjen) – ty by určitě stály za hlubší analýzu.

NÁVŠTĚVNOST	2023	2022	2021	2020
Zoo Liberec	321 154	369 308	333 985	275 659
Zoo Liberec – všechny složky (AR-CHA, DIVIZNA, LS, Dětský koutek)	409 629	442 168	379 049	318 885

Kromě příchodu nové kolegyně k významným personálním změnám na úseku marketingu nedošlo. Rozšířily se však úkoly a povinnosti oddělení např. o zmiňovaný čtvrtletník elektronický magazín AviZoo, pokračovaly práce na knize o historii zoo, marketing se dočasně ujal i agendy kolem dobrovolníků, dárců a sponzorů. Tým pokladních a denních vrátných v roce 2023 poprvé pracoval ve změněném režimu provozní doby pokladen, tedy celoročně od 9.00. Všem patří poděkování za celý rok 2023. O kvalitě práce a profesionalitě celého týmu svědčí i to, že nebylo potřeba řešit jedinou písemnou stížnost na komunikaci s návštěvníky nebo poskytované služby.

Ing. Marta Dostálová
vedoucí odd. marketingu

DOBROVOLNÍCI

Skupinka dobrovolníků existuje při Zoo Liberec již řadu let. Ženy dobrovolnice pomáhaly na stanovištích v rámci akcí pro návštěvníky, poskytovaly informace o chovech i chodu zoo, pomáhaly v rámci dodržování návštěvního řádu a v neposlední řadě se staraly o chod tzv. dobrovolnického stánku v areálu zoo. Bohužel v letech 2020–2021 došlo díky covidu k významnému útlumu činnosti dobrovolníků a v roce 2022 pak z personálních důvodů se skupinka dobrovolnic přestala scházet úplně.

Dobrovolníci byli, jsou a budou významnou pomocí pro organizaci, jakou je právě zoologická zahrada. Proto se náboru nových dobrovolníků, jejich motivace a koordinace částečně a dočasně ujalo marketingové oddělení zoo. Po krátké odmlce způsobené personálními důvody se tak na jaře 2023 podařilo alespoň v malé míře oživit práci s dobrovolníky, začala vznikat nová skupina. Tato skupinka se zejména v létě pravidelně scházela a marketingové oddělení se zaměřilo na nábor dalších dobrovolníků a motivaci i koordinaci těch stávajících tak, aby potenciál této skupinky byl využíván v souladu s cíli a principy zoologické zahrady.

A) NÁBOR

- prezentace potřeb dobrovolnictví v areálu zahrady, na akcích pro veřejnost i na sociálních sítích,
- samostatná sekce na webu zooliberec.cz poskytuje informace zájemcům z řad široké veřejnosti, kteří občas vyjádří zájem pomáhat – sekce je doplněna dotazníkem pro potřeby zoo, který zjišťuje časové kapacity a představy daného zájemce před osobním setkáním s koordinátorem,
- nově byl stanoven koordinátor dobrovolníků – jednotlivců, který vyhodnocuje dotazníky, koordinuje osobní setkání zájemců, poskytuje informace k akcím a zprostředkovává tok informací mezi dobrovolníky a vedením zahrady,

- pro firemní dobrovolnictví, tedy větší skupiny, byl vyčleněn samostatný koordinátor.

B) MOTIVACE

- koordinátor dobrovolníků poskytuje dostatek informací k poslání zoo, chystaným akcím, akceptuje individuální požadavky jednotlivých dobrovolníků,
- dobrovolníci mají kdykoliv vstup do zoo zdarma,
- v případě nevyčerpaných kapacit v rámci zoozájezdu pro zaměstnance je místo nabídnuto dlouhodobějším dobrovolníkům,
- pro dostatek informací ze zázemí zoo je doporučena návštěva pravidelného pořadu zoologů ZooObjektiv.

C) AKCE DOBROVOLNÍKŮ

- personální výpomoc na akcích marketingu pro veřejnost (dílňičky, enrichment, výroba charitativních tašek, informační tematické materiály apod.),
- samostatná výroba drobné bižuterie a upomínkových předmětů pro prodej v dobrovolnickém stánku,
- sezónní provoz dobrovolnického stánku a samostatné tematické dílničky,
- úklid návštěvnické části pavilonu slonů,
- tematická sezónní výzdoba areálu zoo,
- úklid dobrovolnických místností.

V následujícím období se marketing zaměří na rozsáhlejší propagaci v rámci náboru nových dobrovolníků. K 31. 12. 2023 měla dobrovolnická skupina při Zoo Liberec celkem 4 členy, z toho 3 aktivní.

Vážení čtenáři výroční zprávy, v roce 2023 se po delší době objevila v areálu zoo událost, kterou dlouho zahrada nezažila. Po dlouhých letech vznikla opravdu první expozice, která nebyla jen pouhou přestavbou stávající. Voliéra pro papoušky kea je drobná stavba, ale již z kategorie staveb pro důstojné umístění zvířat pro 21. století. Během této stavby se ukázalo, s jakou pečlivostí bychom následné expozice rádi představovali. Přirozené chování papoušků v nové expozici se od prvních chvil potvrdilo a to byl cíl. Ten se povedl a to je dobře.

Nicméně výše uvedené nebylo tím jediným, co se v roce 2023 událo. Ve spolupráci s kolegy z jiných středisek (zoologové, Lidové sady, SEV DIVIZNA, ARCHA) se snažíme vytvořit odpovídající podmínky pro chov a servis pro návštěvníky.

Technické oddělení zajišťuje pomocí svých zaměstnanců a dále brigádníků tyto služby.

- Oprava a údržba (elektrikářské/zámečnické/installačnické a truhlářské)
- Úklid areálu a objektů
- Zahradnická údržba
- Noční ostraha
- Chod parkovišť a veřejných WC
- Dopravu
- Zajištění provozu Zoovláčky

Oprava a údržba

Věk budov a expozic je poměrně vysoký a dluh na opravách se každým rokem projevuje více a více. Proto je hlavní prací technického oddělení provádění oprav a údržba zařízení areálu. Jedná se o opravy zámečnické,

truhlářské a elektrikářské. V průběhu roku se nejedná jenom o opravy, ale i o součinnost se subdodavatelskými subjekty.

Úklid areálu a objektů

Úklid areálu a objektů se provádí celoročně. Součástí péče o areál je i pravidelný úklid veřejných prostor pro návštěvníky (vstupní hala, zookino, apod.), všech sociálních zařízení pro veřejnost v areálu, zajištění úklidu šaten ošetřovatelů, úklid prostor připraven krmiva pro zvířata.

Zahradnická údržba

Zahradnická údržba zajišťuje veškeré práce spojené s údržbou zeleně v celém areálu a expozicích zoo ve spolupráci se zoologickým oddělením.

Významnou pomocí je pro zahradníky práce klientů psychiatrického oddělení Krajské nemocnice Liberec, která v zoo realizuje terapii prací.

Pravidelnou součástí je i úprava stromů s ohledem na bezpečnost návštěvníků. Výškové práce spojené s údržbou dřevin a stromů se provádějí v součinnosti s externími arboristy.

V roce 2023 se v areálu prováděly i pracovní workshopy se zaměřením na injektáže kořenového systému stromů, kterého se účastnili i zástupci obcí a měst Libereckého kraje.

Noční ostraha

Noční ostraha se stará o bezpečnost a ochranu areálu po jeho zavírací době s potřebnou koordinací s noční ostrahou v objektu Lidových sadů.

Chod parkovišť a veřejných WC

Během letní sezony se technické oddělení stará o chod parkovací plochy v točně tramvaje. Na parkovišti v ulici Fibichova zajišťuje technické od-

dělení provoz WC. Parkoviště v ulici Fibichova a ulici Riegrova provozuje Statutární město Liberec. Vedle zajištění provozu zajišťujeme i pravidelný úklid a údržbu WC.

Doprava a údržba vozového parku

Řidiči během roku zajišťují dovoz, zásobování a navážení materiálů na vlastní opravy. Dále plní potřeby navážení a rozvozu krmiv po zoo, odvoz veškerých odpadů a biologických vzorků, odvoz hnoje.

Součástí dopravy je zajišťování vozidel pro služební cesty a provoz turistického vláčku.

Opravy externími dodavateli věci movité a nemovité

Oprava a údržba nemovitostí za rok 2023 činila

5 105 342 Kč

"Výčet významnějších oprav prováděných dodavatelsky
pozn. částka zaokrouhlena na tisíce :"

Budova	Popis opravy	částka
Pavilon žiraf	opravy topení pavilonu žiraf, opravy potrubí topení	661 000 Kč
Bistro Gibon	opravy havarijního stavu rozvodu tepla, za- teplení stropní konstrukce, opravy pod- hledů, opravy plynového zařízení	540 000 Kč
Pavilon slonů	opravy topení a opravy potrubí to- pení, opravy el. ohradníků	515 000 Kč
Pavilon levhartů	oprava vnitřní ubikace (šubry)	213 000 Kč
Plynové rozvody	oprava plynového rozvodu Formanka	202 000 Kč
Pavilon opic	oprava podlahy, nátěry stěn a ocelových kon- strukcí, drobné opravy střechy, led osvětlení vzdělávacích expozic a jejich osazení exponáty	180 000 Kč

Úprava vody bazény lachtanů	výměna filtračních písků, servis za- řízení, výměna čerpadla	164 000 Kč
Pavilon lachtanů	havarijní oprava umělých skal v bazénu la- chtanů, výměna poškozených skel	160 000 Kč
Elektroinstalace NN	oprava datových rozvodů, oprava optického kabelu	146 000 Kč
Budova ZooExpo	servis klimatizace a vzduchotechniky	127 000 Kč
Hospodářský pavilon	servis a opravy vzduchotechniky, opravy chlazení, výměna okna, oprava elektrorozvodů na zimovišti	106 000 Kč
Lidové sady	oprava střechy po zatečení, opravy systému EPS	91 000 Kč
Pavilon tropů	výměna poškozených skel, drobné opravy vzdu- chotechniky, plynových kotlů, vodopádu, rákosů	84 000 Kč
Brány a oplocení	opravy bran a oplocení, nátěry	83 000 Kč
Elektroinstalace VN	oprava rozvodů NN, výměna kabelů	77 000 Kč
Bistro Dolní zoo	opravy zázemí pro bistro, bourání, odpa- dy, elektro, podlahy, stěny a stropy	70 000 Kč
Ubikace surikat	oprava drnového domečku	45 000 Kč
Dětský koutek	oprava filtračního systému	29 000 Kč

Oprava a údržba movitostí:

Opravy vozového parku	1 590 901 Kč
Opravy ostatního strojního zařízení	424 937 Kč
Oprava a údržba movitostí za rok 2023 činila	2 015 838 Kč

Významné opravy vozového parku a movitých věcí

Vozidlo/movitost	doplňující popis	částka
Mercedes Atego	oprava bočnic, servis pneu- matik, servis na vozidle	321 307 Kč
Elektrovozidlo Goupil	baterie pohonu	235 732 Kč
Žetor Forterra	oprava havarijní závady, oprava brzd	216 294 Kč
Mitsubishi Fuso	diagnostika a opravy na vozidle	180 340 Kč
Traktůrek ISEKI	servis, výběna dveří kabiny	290 112 Kč
Návěs traktorový	oprava podvalníku	75 814 Kč

Budova "Vstup do zoo"	oprava skříněk pro návštěvníky, oprava EZS	51 000 Kč
Líhně Grumbach	oprava nefunkční líhně	45 000 Kč
Renault Traffic	servis	36 540 Kč
Vozičky pro návštěvníky	nátěry	30 000 Kč

Investice a technické zhodnocení v roce 2023

Na poli investičních akcí se letos objevily jak viditelné realizace, tak v neposlední řadě probíhaly přípravy jednotlivých projektů.

V září 2022 byla zahájena výstavba nové expozice a chovatelského zázemí pro novozélandské papoušky nestory kea. Práce byly dokončeny v jarních měsících roku 2023 a od května sloužila expozice pro chovaný druh papouška.

V jarních měsících proběhlo dokončení kompletní rekonstrukce střešního pláště SEV Divizna. Předmětem stavebních prací bylo provedení nového krovu, střechy a opravy ubytovacích prostor a kanceláří v podkrovní objektu.

Popis	
Převzetí DHM do užívání od LK -TZ Divizna - střecha	8 794 671,05
vysokozdvíhací vozík HELI	99 099,00
Renault Zoe-modrá	469 942,15
Renault Zoe-bílá	474 595,04
Renault Twizí-červená	176 809,91
rypošarium z akrylátu	45 866,26
vysokotlaký čistič	108 887,90
technické zhodnocení DHM-stavby - voliera Nestor Kea	10 423 626,28
technické zhodnocení DHM-stavby Bistro dolní zoo	120 723,00
technické zhodnocení DHM-stavby - střecha Divizna	123 458,00
myčka nádobí	98 000,00
bytová jednotka Praha, Modřany	3 600 000,00
Zoobook	1 284 415,00
Celkem	25 820 093,59 Kč

Projekty v přípravné fázi

Pavilon žiraf – projekt pro stavební řízení na rekonstrukci samotného pavilonu žiraf a rozšíření expozičních výběhů.

Výběh osla somálského – projekt pro stavební řízení na rekonstrukci výběhu a chovatelského zázemí.

Labutí jezírko – projekt pro stavební řízení na odbahnění jezírka a opravu netěsností hráze.

Rybářská Bašta – stavebně technický průzkum a studie havarijní opravy kompletního objektu.

Školení zaměstnanců v profesní způsobilosti a BOZP a PO

Se smluvními partnery byly zajišťovány všechny potřebné kontroly a revize zařízení, strojů a budov a školení pracovníků. Zaměstnancům bylo umožněno a zajištěno proškolení v oborech BOZP, PO a profesní způsobilosti dle jejich pracovní náplně.

Spotřeba pohonných hmot a energií

Technická komodita	počet jednotek	jednotka
Elektrická energie	1 122	MWh
Plyn	214 545	m ³
Spotřeba nafty	8,6	tun
Spotřeba benzínu	2 640,0	litrů

Kůň Převalského (*Equus przewalskii*)

ROZVAHA PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE ZOO LIBEREC K 31. 12. 2023 – AKTIVA (Kč)

Číslo položky	Název položky	Syntetický účet	1	2	3	4	
			ÚČETNÍ OBDOBÍ				MINULÉ
			BĚŽNÉ			BRUTTO	
			KOREKCE	NETTO			
AKTIVA			627 149 747,98	259 505 489,38	367 644 258,60	308 449 142,14	
A.	Stálá aktiva		493 169 813,83	259 505 489,38	233 664 324,45	206 470 799,29	
I.	Dlouhodobý nehmotný majetek		4 058 319,09	2 519 272,09	1 539 047,00	1 422 107,49	
2.	Software	013	2 058 763,49	817 164,49	1 241 599,00	21 740,49	
5.	Drobný dlouhodobý nehmotný majetek	018	1 155 734,60	1 155 734,60		49 287,00	
6.	Ostatní dlouhodobý nehmotný majetek	019	601 821,00	546 373,00	55 448,00	66 665,00	
7.	Nedokončený dlouhodobý nehmotný majetek	041	242 000,00		242 000,00	1 284 415,00	
II.	Dlouhodobý hmotný majetek		489 111 494,74	256 986 217,29	232 125 277,45	205 048 691,80	
1.	Pozemky	031	16 644 868,38		16 644 868,38	16 607 258,12	
3.	Stavby	021	408 029 973,80	207 858 396,80	200 171 577,00	170 025 370,93	
4.	Samostatné hmotné movité věci a soubory hmotných movitých věcí	022	35 804 219,37	26 364 900,02	9 439 319,35	9 548 634,85	
6.	Drobný dlouhodobý hmotný majetek	028	22 762 920,47	22 762 920,47			
8.	Nedokončený dlouhodobý hmotný majetek	042	5 512 562,72		5 512 562,72	8 751 277,90	
9.	Poskytnuté zálohy na dlouhodobý hmotný majetek	052	356 950,00		356 950,00	116 150,00	
B.	Oběžná aktiva		133 979 934,15	0,00	133 979 934,15	101 978 342,85	
I.	Zásoby		24 102 003,84	0,00	24 102 003,84	23 133 952,34	
2.	Materiál na skladě	112	1 736 322,41		1 736 322,41	1 047 884,86	
3.	Materiál na cestě	119					
4.	Nedokončená výroba	121	132 750,00		132 750,00		
8.	Zboží na skladě	132	758 834,97		758 834,97	986 257,48	
10	Ostatní zásoby	139	21 474 096,46		21 474 096,46	21 099 810,00	
II.	Krátkodobé pohledávky		22 836 009,91	0,00	22 836 009,91	7 800 060,38	
1.	Odběratelé	311	680 531,81		680 531,81	662 453,58	
4.	Krátkodobě poskytnuté zálohy	314	354 492,88		354 492,88	273 762,09	
5.	Jiné pohledávky z hlavní činnosti	315	21 638,00		21 638,00	75 601,00	
9.	Pohledávky za zaměstnanci	335					
13.	Daň z příjmů	341	232 200,00		232 200,00		
29.	Náklady příštích období	381	231 187,43		231 187,43	304 279,95	
30.	Příjmy příštích období	385	52 584,55		52 584,55		
31.	Dohadné účty aktivní	388	21 116 715,03		21 116 715,03	6 275 526,78	
32.	Ostatní krátkodobé pohledávky	377	146 660,21		146 660,21	208 436,98	
III.	Krátkodobý finanční majetek		87 041 920,40	0,00	87 041 920,40	71 044 330,13	
9.	Běžný účet	241	83 521 506,51		83 521 506,51	67 223 413,14	
10.	Běžný účet FKSP	243	2 451 641,89		2 451 641,89	2 933 046,79	
15.	Ceniny	263	168 900,00		168 900,00	102 750,00	
16.	Peníze na cestě	262	169 670,00		169 670,00	149 000,00	
17.	Pokladna	261	730 202,00		730 202,00	636 120,20	

ROZVAHA PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE ZOO LIBEREC K 31. 12. 2023 – PASIVA (KČ)

Číslo položky	Název položky	Syntetický účet	1	2
			ÚČETNÍ OBDOBÍ	
			BĚŽNÉ	MINULÉ
PASIVA			367 644 258,60	308 449 142,14
C.	Vlastní kapitál		292 198 599,42	260 994 236,34
I.	Jmenné účetní jednotky a upravující položky		221 278 667,04	206 027 411,43
1.	Jmenné účetní jednotky	401	137 651 085,12	140 315 848,32
3.	Transfery na pořízení dlouhodobého majetku	403	83 627 581,92	65 711 563,11
II.	Fondy účetní jednotky		70 919 932,38	53 091 332,69
1.	Fond odměn	411	1 247 233,41	872 134,97
2.	Fond kulturních a sociálních potřeb	412	2 564 799,65	2 954 231,95
3.	Rezervní fond tvořený ze zlepšeného výsledku hospodaření	413	1 500 393,78	
4.	Rezervní fond z ostatních titulů	414	16 026 595,28	15 271 193,80
5.	Fond reprodukce majetku, fond investic	416	49 580 910,26	33 993 771,97
III.	Výsledek hospodaření			1 875 492,22
1.	Výsledek hospodaření běžného účetního období			1 875 492,22
D.	Cizí zdroje		75 445 659,18	47 454 905,80
II.	Dlouhodobé závazky		58 750 260,88	26 350 000,00
8.	Dlouhodobé přijaté zálohy na transfery	472	58 750 260,88	26 350 000,00
III.	Krátkodobé závazky		16 695 398,30	21 104 905,80
5.	Dodavatelé	321	2 216 633,70	6 928 523,07
7.	Krátkodobé přijaté zálohy	324	5 950,42	289,26
10.	Zaměstnanci	331	4 140 739,00	4 206 346,00
11.	Jiné závazky vůči zaměstnancům	333	40 391,00	36 735,00
12.	Sociální zabezpečení	336	1 574 720,00	1 536 821,00
13.	Zdravotní pojištění	337	682 248,00	664 401,00
16.	Ostatní daně, poplatky a jiná obdobná peněžitá plnění	342	385 072,00	419 310,00
17.	Daň z přidané hodnoty	343	446,00	491 288,00
32.	Krátkodobé přijaté zálohy na transfery	374	4 473 165,00	3 853 128,62
34.	Výdaje příštích období	383	1 258 327,59	693 566,69
35.	Výnosy příštích období	384	870 551,09	1 105 853,12
36.	Dohadné účty pasivní	389	895 221,00	700 190,50
37.	Ostatní krátkodobé závazky	378	151 933,50	468 453,54

VÝKAZ ZISKU A ZTRÁTY PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE ZOO LIBEREC (V KČ)

Číslo položky	Název položky	Syntetický účet	1	2	3	4	
			ÚČETNÍ OBDOBÍ				
			BĚŽNÉ OBDOBÍ		MINULÉ OBDOBÍ		
			Hlavní činnost	Hospodářská činnost	Hlavní činnost	Hospodářská činnost	
A.	NÁKLADY CELKEM		125 276 117,69	27 304 501,36	115 930 628,07	24 277 951,52	
I.	Náklady z činnosti		125 255 258,93	27 041 330,50	115 897 148,19	23 813 681,52	
	1.	Spotřeba materiálu	501	17 110 610,09	8 256 270,05	18 394 305,43	7 344 538,36
	2.	Spotřeba energie	502	8 574 383,28	1 129 747,72	4 985 880,04	810 749,64
	4.	Prodané zboží	504		2 861 992,81		2 500 048,72
	7.	Změna stavu zásob vlastní výroby	508	-27 750,00			
	8.	Opravy a udržování	511	5 089 446,41	773 360,46	5 449 198,87	128 437,73
	9.	Cestovné	512	868 722,38		983 153,79	1 344,00
	10.	Náklady na reprezentaci	513	124 233,74		149 239,69	30 706,48
	12.	Ostatní služby	518	17 557 725,62	1 623 491,82	13 578 811,17	1 420 674,78
	13.	Mzdové náklady	521	44 869 046,00	8 403 504,00	42 322 630,00	7 584 333,00
	14.	Zákonné sociální pojištění	524	14 353 924,07	2 384 942,93	13 598 175,09	2 268 956,91
	15.	Jiné sociální pojištění	525	244 367,55	33 103,10	222 388,23	37 386,96
	16.	Zákonné sociální náklady	527	2 548 556,48	411 502,24	2 265 499,50	323 767,10
	20.	Jiné daně a poplatky	538	15 277,76		34 780,00	2 300,00
	22.	Smluvní pokuty a úroky z prodlení	541	1 881,00			
	26.	Manka a škody	547			6 249,10	6 394,00
	27.	Tvorba fondů	548	-12 644,75			
	28.	Odpisy dlouhodobého majetku	551	10 340 735,71	886 973,00	10 259 857,55	831 180,00
	30.	Prodaný dlouhodobý hmotný majetek	553	29 669,54			
	35.	Náklady z drobného dlouhodobého majetku	558	1 451 565,00	276 414,00	1 725 961,04	508 652,96
	36.	Ostatní náklady z činnosti	549	2 115 509,05	28,37	1 921 018,69	14 210,88
II.	Finanční náklady		20 858,76	170,86	33 479,88	0,00	
	2.	Úroky	562			0,77	
	3.	Kurzové ztráty	563	20 858,76	170,86	33 479,11	
V.	Daň z příjmů		0,00	263 000,00	0,00	464 270,00	
	1.	Daň z příjmů	591	0,00	263 000,00	0,00	464 270,00

Rozbor vybraných nákladů:

501 Spotřeba materiálu 25 366 880,14 Kč

47,84 % celkové spotřeby materiálu tvoří krmiva, steliva 12 134 500,29

27,88 % nákup surovin - služby zákazníkům ve výši 7 071 381,65

9,12 % nákup všeobecného materiálu 2 313 847,16

15,17 % ostatní náklady, např. materiál na opravy, propagaci, léky, drobný majetek, ochranné pomůcky, kanc. potřeby 3 847 151,04

502 Spotřeba energie 9 704 131,00 Kč

39,07 % celkové spotřeby energií tvoří elektrická energie 3 791 827,11

13,70 % vodné 1 329 199,89

47,23 % plyn 4 583 104,00

511 Opravy a udržování 5 862 806,87 Kč

67,33 % všech oprav činí opravy a údržba nemovitého majetku 3 947 329,54

32,67 % opravy a údržba movitého majetku 1 915 476,53

518 Ostatní služby ve výši 19 181 217,44 Kč

53,36 % služeb tvoří pořady Lidových sadů, hudební kurzy, propagace, IT služby atd. 10 235 549,92

5,20 % stočné 997 624,29

8,60 % služeb vynaložených na propagaci 1 648 939,52

4,42 % veterinární služby 847 591,50

28,42 % ostatní služby, např. revize, IT služby, doprava, telekomunikace, bank.p poplatky, ostraha, odpady atd. 5 451 512,21

521 Mzdové náklady 53 272 550,- Kč

91,80 % mzdové náklady 48 903 458,00

7,55 % ostatních osobních nákladů 4 023 742,00

0,65 % náhrada mzdy za pracovní neschopnost 345 350,00

524 Zákonné sociální pojištění 16 738 867,00 Kč

73,24 % zákonného soc. pojištění tvoří sociální pojištění 12 258 756,00

26,76 % zdravotní pojištění 4 480 111,00

Dracéna krokodýlovitá (*Dracaena guianensis*)

VÝKAZ ZISKU A ZTRÁTY PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE ZOO LIBEREC (V KČ)

Číslo položky	Název položky	Syntetický účet	ÚČETNÍ OBDOBÍ							
			1		2		3		4	
			BĚŽNÉ OBDOBÍ				MINULÉ OBDOBÍ			
			Hlavní činnost		Hospodářská činnost		Hlavní činnost		Hospodářská činnost	
B.	VÝNOSY CELKEM		122 592 430,60	29 988 188,45	114 780 226,39	27 303 845,42				
I.	Výnosy z činnosti		45 493 143,60	29 940 181,08	43 521 231,52	27 300 283,98				
1.	Výnosy z prodeje vlastních výrobků	601	17 000,00		17 500,00					
2.	Výnosy z prodeje služeb	602	43 443 499,47	20 991 566,04	41 370 998,50	19 067 754,30				
3.	Výnosy z pronájmu	603		2 283 927,49			1 419 786,94			
4.	Výnosy z prodaného zboží	604		5 899 357,35			5 570 427,13			
12.	Výnosy z prodeje materiálu	644	12 338,00		35 788,00					
16.	Čerpání fondů	648	1 078 473,14		67 000,00					
17.	Ostatní výnosy z činnosti	649	941 832,99	765 330,20	2 029 945,02	1 242 315,61				
II.	Finanční výnosy		127 307,89	854,37	2 221,32	549,44				
3.	Kurzové zisky	663	127 307,89	854,37	2 221,32	549,44				
IV.	Výnosy z transferů		76 971 979,11	47 153,00	71 256 773,55	3 012,00				
2.	Výnosy vybraných místních vládních institucí z transferů	672	76 971 979,11	47 153,00	71 256 773,55	3 012,00				
C.	VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ									
1.	Výsledek hospodaření před zdaněním		-2 683 687,09	2 946 687,09	-1 150 401,68	3 490 163,90				
2.	Výsledek hospodaření běžného účetního období		-2 683 687,09	2 683 687,09	-1 150 401,68	3 025 893,90				

ROZBOR VYBRANÝCH VÝNOSŮ:

602 Výnosy z prodeje služeb 64 435 065,51 Kč

61,72 % vlastních výnosů tvoří tržby z prodeje vstupného za celou organizaci 39 769 240,87

29,81 % tržby za stravování ve výši 19 208 303,63

1,29 % tržby za parkovné 829 534,49

0,72 % tržby za reklamu 467 029,09

6,46 % ostatní tržby, např. zážitkové programy, semináře, výukové programy SEV DIVIZNA, umístění zvířat ARCHA 4 160 957,43

649 Ostatní výnosy z činnosti 1 707 163,19 Kč

91,39 % ostatní výnosy z činnosti 1 560 135,81

8,61 % pojistná plnění 147 027,38

672 Výnosy z transferů 77 019 132,11 Kč

80,07 % transfery – příspěvek na provoz 61 671 369,00

10,82 % transfery – příspěvek na odpisy 8 336 209,00

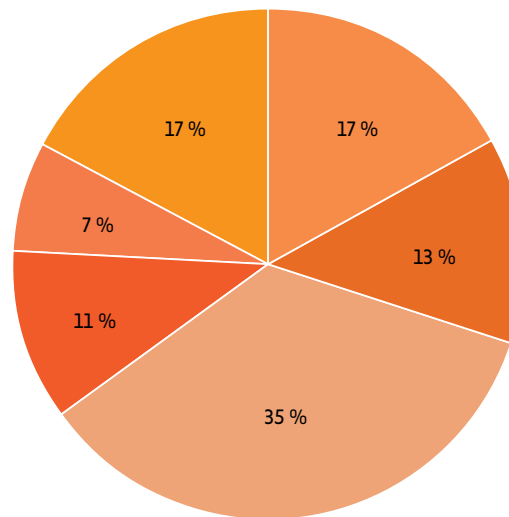
6,75 % transfery ostatní poskytovatelé 5 200 955,97

2,35 % transfery investiční – odpisy 1 810 598,14

Hospodaření Zoo Liberec, příspěvková organizace za rok 2023 skončilo nulovým hospodářským výsledkem.

ROZBOR NÁKLADŮ 2023:

Rozbor nákladů 2023	Účet	Hlavní činnost	Hospodářská činnost	Celkem
Spotřeba materiálu	501	17 110 610,09	8 256 270,05	25 366 880,14
Ostatní služby	518	17 557 725,62	1 623 491,82	19 181 217,44
Mzdové náklady	521	44 869 046,00	8 403 504,00	53 272 550,00
Zákonné sociální pojištění	524	14 353 924,07	2 384 942,93	16 738 867,00
Odpisy dlouhodobého majetku	551	10 340 735,71	886 973,00	11 227 708,71
Ostatní náklady		21 044 076,20	5 749 319,56	26 793 395,76
Rozbor ostatních nákladů				
Spotřeba energie	502	8 574 383,28	1 129 747,72	9 704 131,00
Prodané zboží	504		2 861 992,81	2 861 992,81
Změna stavu zásob vlastní výroby	508	-27 750,00		-27 750,00
Opravy a udržování	511	5 089 446,41	773 360,46	5 862 806,87
Cestovné	512	868 722,38		868 722,38
Náklady na reprezentaci	513	124 233,74		124 233,74
Jiné sociální pojištění	525	244 367,55	33 103,10	277 470,65
Zákonné sociální náklady	527	2 548 556,48	411 502,24	2 960 058,72
Jiné daně a poplatky	538	15 277,76		15 277,76
Smluvní pokuty a úroky z prodlení	541	1 881,00		1 881,00
Tvorba fondů	548	-12 644,75		-12 644,75
Prodaný dlouhodobý hmotný majetek	553	29 669,54		29 669,54
Náklady z drobného dlouhodobého majetku	558	1 451 565,00	276 414,00	1 727 979,00
Ostatní náklady z činnosti	549	2 115 509,05	28,37	2 115 537,42
Tvorba a zúčtování opravných položek	556			0,00
Náklady z odepsaných pohledávek	557			0,00
Úroky	562			0,00
Kurzové ztráty	563	20 858,76	170,86	21 029,62
Daň z příjmů	591		263 000,00	263 000,00

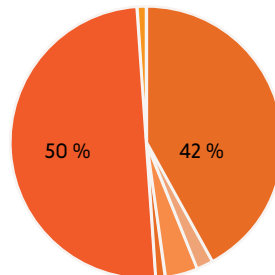

- 17 % spotřeba materiálu
- 13 % ostatní služby
- 35 % mzdové náklady
- 11 % zákonné sociální pojištění
- 7 % odpisy dlouhodobého majetku
- 17 % ostatní náklady

ROZBOR VÝNOSŮ 2023 PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE ZOO LIBEREC (V KČ)

Rozbor výnosů 2023	Účet	Hlavní činnost	Hospodářská činnost	Celkem
Výnosy z prodeje služeb	602	43 443 499,47	20 991 566,04	64 435 065,51
Výnosy z pronájmu	603		2 283 927,49	2 283 927,49
Výnosy z prodaného zboží	604		5 899 357,35	5 899 357,35
Ostatní výnosy z činnosti	649	941 832,99	765 330,20	1 707 163,19
Výnosy vybraných místních vládních institucí z transferů	672	76 971 979,11	47 153,00	77 019 132,11
Ostatní výnosy	-	1 235 119,03	854,37	1 235 973,40
		122 592 430,60	29 988 188,45	152 580 619,05

Rozbor ostatních výnosů				
Výnosy z prodeje vlastních výrobků	601	17 000,00		17 000,00
Výnosy z prodeje materiálu	644	12 338,00		12 338,00
Kurzové zisky	663	127 307,89	854,37	128 162,26
Čerpání fondů	648	1 078 473,14		1 078 473,14

42 % výnosy z prodeje služeb
 2 % výnosy z pronájmu
 4 % výnosy z prodaného zboží
 1 % ostatní výnosy z činnosti
 50 % výnosy vybraných místních vládních institucí z transferů
 1 % ostatní výnosy

Informace – statistika žádostí dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v platném znění – v roce 2023 nebyla doručena žádná žádost.

Mimorozpočtové zdroje - finanční fondy

	FKSP	REZERVNÍ FOND	FOND INVESTIC
Stav k 1.1.2023	2 954 231,95	15 271 193,80	33 993 771,97
Tvorba fondu	1 072 076,16	3 334 268,40	32 482 807,62
Čerpání fondu	1 461 508,46	1 078 473,14	16 895 669,33
Stav k 31.12.2023	2 564 799,65	17 526 989,06	49 580 910,26

V průběhu roku 2023 poslali dárci finanční dary

v hodnotě 1 739 690 Kč.

**Velmi si vážíme každého příspěvku
a děkujeme všem, kteří Zoo Liberec přispívají.**

Romana Zajdová

vedoucí ekonomického oddělení

zajdova@zooliberec.cz

**ARCHA
LIBEREC**

CENTRUM PRO ZVÍŘATA V NOUZI ARCHA V ROCE 2023

Zoologická zahrada pomocí své organizační složky Centrum pro zvířata v nouzi ARCHA zajišťuje provoz útulku pro opuštěná a nalezená zvířata ze zájmových chovů, záchranou stanicí pro handicapované živočichy fauny ČR a ekogramotnost v těchto oblastech.

V polovině roku došlo ke změně na pozici vedoucího Centra ARCHA. Po více jak patnácti letech práce pro útulek, z toho více jak třinácti letech na pozici vedoucího, došlo k odchodu Mgr. Lenky Čáповé z důvodu myšlenkového nesouladu s nadřízenými orgány.

Z důvodu havarijního stavu velkého výběhu pro psy probíhá v tomto roce projektová příprava na celkovou rekonstrukci oplocení. Rekonstrukce se ovšem ukazuje finančně náročnější, než se předpokládalo, a tak větší finanční dary letošního roku budou také věnovány právě na budoucí rekonstrukci. Takovými dary jsou např. dar 280 000 Kč od známého youtubera Vojty Fišara, nebo výtěžek z aukce obrázků z malířské soutěže ve výši 51 850 Kč, kterou pro útulek uspořádal Ateliér Brett.

Moc děkujeme!

1. Útulek pro opuštěná a nalezená zvířata ze zájmových chovů

Statutární město Liberec přispělo na provoz útulku částkou 3,6 mil. korun. V rámci hlavní činnosti útulku, tj. odchyt zvířat na území města Liberce a některých dalších obcí, péče o ně a navrácení zpět majiteli nebo předání do náhradní péče, byla poskytnuta péče 256 psům a 276 kočkám. Oproti minulému roku tedy počet přijatých zvířat zhruba o šestinu poklesl. Pokles příja-

tých zvířat byl způsoben z velké části naplněnou kapacitou zvířaty odebranými z nevhodných podmínek a u koček také změnou managementu péče o březí kočky. Z nařízení útulku nadřízeného odboru veřejného prostoru a ekologie Magistrátu města Liberce, kdy bylo zakázáno kastrovat březí kočky, se prodlužuje doba pobytu dospělých koček v útulku až na půl roku, a ubírají se tak kapacity pro ostatní potřebné kočky. 84,4 % psů a 9,8 % koček bylo vráceno původnímu majiteli. Toto číslo se u psů oproti minulému roku zhruba o 20 % zvýšilo, což poukazuje na trend současné osvěty zvířata

Předání daru Ateliér Brett / foto: Lenka Čáповá

Útulek pro psy a kočky 2023	PSI	KOČKY
ukazatel	počet	počet
celkem přijato za rok 2023	256	276
zůstalo z předchozích let	33	17
nově zaevidovaných	161	256
z Liberce	137	221
z ostatních obcí	24	35
vraceno původnímu majiteli	216	27
osvojeno	45	203
vypuštěno na původní lokalitu	0	13
euthanasie	4	20
úhyn (stáří, nemoc)	1	15
předáno jinému útulku	0	3
odcizení	1	0
zůstalo do dalšího roku	22	12

Pes před péčí v útulku (vlevo) a po péči v útulku

nejen označovat mikročipem ale čipy i registrovat v některé z online databází. Nové domovy v tomto roce našlo 45 psů a 203 koček. Jedna z našich adoptovaných fen dokonce po adopci splnila potřebné zkoušky a stala se součástí celní správy ČR.

Bylo uskutečněno 340 výjezdů, z čehož 47 z nich tvořily výjezdy k likvidaci kadáverů, a to zejména koček uhynulých na veřejných komunikacích.

V březnu byly naše ošetřovatelky, na žádost KVS a policie povolány k odchytu 25 koček žijících v nevhodných podmínkách v jednom z libereckých bytů. Kapacity útulku tak byly rázem naplněny na maximum, a proto bylo nutné z nich tři březí kočky přesunout do útulku Azyl pes Krásný Les. Většina z těchto odebraných zvířat našla své osvojitele a koncem roku jich tak v útulku zůstalo posledních 5.

V roce 2023 se opět podařilo snížit úmrtnost přijatých koček a to na 12,7 %. Od prosince se zavedlo nové opatření vstupního testování všech příchozích koček na nemoci FIP a FeLV. Během měsíce tak bylo otestováno 18 zvířat, z nichž 17 bylo negativních. V roce 2024 bude toto opatření, včetně očkování nově přijatých jedinců, pokračovat, čímž si útulek slibuje další snížení úmrtnosti. Ke snížení by mělo dopomoci i pravidelné desinfikování kotců po odešlých jedincích pomocí ozónového generátoru. Zároveň se i v roce 2023 pokračovalo v kastročním programu koček. Odchyt do sklopů proběhl v lokalitách ulic Hodkovičká (4 kočky, 1 kocour), Zeyerova (4 kocouři), Bezová (4 kočky, 1 kocour), Rubínová (3 kočky, 2 kocouři), U Letky (3 kočky, 1 kocour) a Pod Sadem míru (2 kočky). Po jednotkách pak byly v oblasti města Liberec odchyceny ještě 2 kočky a 2 kocouři. 48,3 % vykastrovovaných zvířat bylo vypuštěno zpět do své lokality a 41,4 % našlo své nové domovy.

I v roce 2023 pokračovala spolupráce s Centrem bydlení Liberec odboru sociálních věcí magistrátu, kam útulek posílá pro potřebné část darovaných granulí.

Do roku 2024 útulek vstoupil s 22 psy a 12 kočkami. Z tohoto počtu činí 3 kočky a 5 psů zvířata ve správním řízení, které není momentálně možné nabízet do adopce.

počty zvířat přijatých z území obcí s rozšířenou působností	
obec	počet ks
Liberec	1506
Jablonec nad Nisou	1121
Turnov	192
Frydlant	70
Tanvald	39
Železný Brod	30
Česká Lípa	21
Nový Bor	17
Semily	8
Mladá Boleslav	7
Jičín	5
Rumburk	5
Mnichovo Hradiště	3
Jilemnice	2
Políčka	2
Beroun	1
Brandýs n.L.	1
Kutná Hora	1
Poděbrady	1
Praha	1
Varnsdorf	1

Kolonie netopýřů z jednoho bytu v Jablonci n. N. / foto: I. Hancvendlová

2. Záchraná stanice pro handicapované volně žijící živočichy

Celkový počet přijatých zvířat činil 3 033 ks. Nejpočetnějším přijatým druhem byl netopýř hvízdavý (1 906 ks) a ježci (146 ks). Nejvíce zvířat jsme přijali z důvodu proniknutí do budovy – jednalo se zejména o netopýry z letních netopýřích invazí. Počítáme-li pouze přijaté volně žijící živočichy bez kadáverů, pak úspěšnost vypouštění do přírody činí 69 %. Uhnulo nebo muselo být utraceno 23 % zvířat. Do dalšího roku zůstalo ve stanici 72 zvířat, většina bude vypuštěna v roce 2024. Výjezdů k odchytům bylo uskutečněno 539.

NĚKTERÉ ZAJÍMAVÉ PŘÍPADY

Rekordní zásahy při netopýřích invazích

Navýšení počtu přijatých živočichů bylo způsobeno zejména zásahy u mimořádně nezvyklých množství invazních netopýřů hvízdavých koncem léta. Na 12 lokalitách v Liberci a v Jablonci nad Nisou jsme při 16 výjezdech odchytily celkem 1 523 netopýřů. Nejvíce jich bylo odchyceno v jediném pokoji v panelovém domě v Jablonci nad Nisou – 499 ks. Velký záchyt byl též v jedné budově Nemocnice Liberec – 449 ks.

Tři pokousaná mláďata labutí

Hned tři labutí sourozenci utrpěli vážná zranění po napadení neznámou šelmou. Měli kousné rány a stržené velké plochy kůže na různých místech těla. Denní ošetřování našťestí snášeli velmi dobře a rány se po měsíci zhojily natolik dobře, že labutě mohly být vráceny zpět do přírody. Vyléčili jsme též dospělou labutí samici, kterou neznámý pachatel postřelil na Markvartickém rybníce v Jablonném v Podještědí.

zvířata volně žijící	
bažant obecný	1
bobr evropský	1
brhlík lesní	2
čáp bílý	1
čáp černý	2
červenka obecná	8
čížek lesní	14
čolek horský	1
čolek obecný	7
datel černý	1
dlažďka žlutobílá	7
drozd kvičala	11
drozd zpěvný	7
holub hřivňáč	26
hrdlíčka zahradní	14
hýl obecný	8
chrástal polní	1
jeřáb popelavý	2
jestřáb lesní	6
jezevec lesní	2
ježek východní	70
ježek západní	76
jiřička obecná	34
kachna divoká	60
kalous ušatý	2
káně lesní	14
konipas bílý	6
konipas luční	1
kos černý	84
krahujec obecný	3
králíček obecný	4
křivka obecná	2
kuna lesní	2
kuna skalní	16
labuř velká	14
lasice koččava	2
ledňáček říční	3
liška obecná	9
luňák červený	1

mlyňáček dlouhoocasý	1
moták pochop	1
netopýr Brandtův	4
netopýr černý	1
netopýr hřivdavý	1906
netopýr pestrý	13
netopýr rezavý	6
netopýr ušatý	1
netopýr večerní	2
netopýr velký	1
netopýr vousatý	1
orel královský	1
pěnice černohlavá	2
pěnkava obecná	13
poštolka obecná	41
prase divoké	1
pušlik obecný	8
rehek domácí	15
rehek zahradní	3
ropucha obecná	1
rorys obecný	71
skorec vodní	1
skřivan polní	1
slepýš křehký	1
sluka lesní	2
sojka obecná	14
srnec obecný	32
stehlík obecný	3
straka obecná	17
strakapoud velký	24
střížlík obecný	2
sýkora babka	1
sýkora koňadra	16
sýkora modřínka	18
sýkora uhelníček	1
špaček obecný	6
tchoř světlý	1
fuhyk obecný	5
užovka obojková	1
veverka obecná	25

vlaštovka obecná	29
vik obecný	2
volavka popelavá	2
vrabec domácí	44
vrabec polní	2
vrána šedá	3
výr velký	1
zajíc polní	14
zvonek zelený	4
žluna zelená	6
CELKEM	2896

zvířata domácí, exotická, zavlečená	
agapornis růžohrdlý	2
amazonek černotemenný	1
andulka vinkovaná	5
holub domácí	59
holub poštovní	21
ježek bělobřichý	1
korela chocholatá	2
koza domácí	2
králík domácí	11
křepelka japonská	1
kur domácí	1
leguán zelený	1
morče domácí	3
mýval severní	3
nutrie říční	1
osmák degu	1
papoušek žako	1
potkan obecný laboratorní	1
užovka červená	1
vakoveverka létavá	9
želva čtyřprstá	1
želva mississippiáská	2
želva zelenavá	5
želva žlutohnědá	1
CELKEM	137

PŘÍČINY PŘÍJMU ŽIVOČICHŮ		
ukazatel	počet ks	v %
odchyt (nejčastěji proniknutí do budovy, probuzení hibernant)	2024	66,7
zranění (nejčastěji pokousání jiným živočichem, fraktury z neznámých příčin, úrazy auto-moto, nárazy na překážku)	446	14,7
mláďata (nejčastěji vypadlá z hnízd, z ohrožených a zničených hnízd)	373	12,3
vysílení, vyhladovění	50	1,7
infekce, invaze parazitů	36	1,2
ostatní	104	3,4
nepřijat - výjezd (posouzení situace, nezařazení odchyt...)	16	0,5
únik, ztráta	12	0,4
v držení do dalšího roku	72	2,4

PŘÍČINY VYŘAZENÍ ŽIVOČICHŮ		
ukazatel	počet ks	v %
vypuštěno	2006	66,1
úhyn, euthanasie	711	23,4
předáno jinému zařízení	63	2,1
osvojení	23	0,8
vráčeno majiteli	18	0,6
kadáver	153	5
nepřijat - výjezd (posouzení situace, nezařazení odchyt...)	16	0,5
únik, ztráta	12	0,4
v držení do dalšího roku	72	2,4

Záchrana liščete z meliorační skruže

Díky všímavosti dvou turistek jsme vysvobodili liščete zapadlé v meliorační skruži na louce pod vrchem Javorník. Skruž byla bez jakéhokoliv zabezpečení, navíc skrytá v křoví a v úrovni s terénem. Další podobně nebezpečné skruže jsme našli v okolí. Spolu s liščetem leželo v této pasti též uhynulé srnče. Situaci jsme zdokumentovali a předali podnět na Magistrát města Liberec, který přiměl majitele pozemku skruže zabezpečit.

Vyléčení jeřába popelavého

V lednu byl do ARCHY přijat mladý jeřáb popelavý, který trpěl vážnou nektrózou holeně. Stěry prokázaly přítomnost mykoplazmat. Po třítydenní úspěšné léčbě mohl být jeřáb vypuštěn zpět do přírody.

DALŠÍ AKTIVITY

Na základě řešených případů byly podány následující podněty úřadům:

- KÚ Liberec – pronikání netopýrů elektroinstalacemi do panelového domu v Turnově
- Magistrát města Liberec – nezabezpečené meliorační skruže pod Javorníkem
- ČIŽP – shozená vlaštovčí hnízda v Jítravě
- Ing. Hancvenclová se stala členkou Rady Národní sítě záchranných stanic ČR.

PODĚKOVÁNÍ ZA FINANČNÍ PODPORU ZÁCHRANNÉ STANICE

- Ministerstvo životního prostředí (Program péče o krajinu) – příspěvek na provoz 667 513 Kč
- Statutární město Jablonec n. N. – dar 10 000 Kč
- Nadace na ochranu zvířat – 6 745 Kč na pomoc ježkům
- Rozdělení sbírky zvíře v nouzi – 1 183 Kč

Ošetření nekrotického poranění nohy jeřába popelavého
foto: I. Hancvenclová

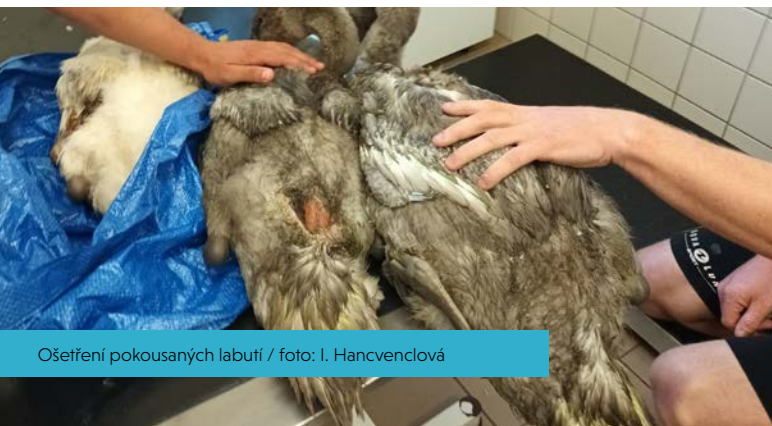
Záchrana liščete ze skruže / foto: I. Hancvenclová

- Virtuální adopce trvalých handicapů – Ďurdinová Martina (1 600 Kč), Ing. František Filip (5 000 Kč), Nikol Hajleková (3 000 Kč), Max Jelínek (7 500 Kč), Ivana Karkošová (8 000 Kč), Jana Křůmalová (6 000 Kč), Lenka Křůmalová (1 500 Kč), AnToLuMiEl Nidrlovi (3 000 Kč), Ondřej, Štěpán, Roman a Pavlína Petrákovi z Železného Brodu (5 000 Kč), manželé Pomezni (5 000 Kč), řád německých rytířů Doba Karlova (3 000 Kč), K+K+J Tomanovi a trampská osada T.O.W.B. (10 000 Kč), ZŠ Tanvald (2 000 Kč), ZŠ a MŠ Janov nad Nisou – 17 100 Kč

Dále nejmenovaní dárci podpořili záchranou stanici na číslo účtu částkou v celkové výši 65 735,54 Kč.

PODĚKOVÁNÍ

- dobrovolníkům Tomášovi Mařasovi, Nikole Domáci a Petře Bártové (pomoc ve stanici)
- manželům Zdeňkovi a Daniele Jahodovým – spolupráce při monitorování a odchytu handicapovaných labutí

Ošetření pokousaných labutí / foto: I. Hancvenclová

3. Ekovýchova

V roce 2023 probíhaly z personálních důvodů výukové programy pro školy jen v první polovině roku. Proběhly dva programy pro 2. stupeň ZŠ zabývající se problematikou záchraných stanic s názvem „Život s handicapem“. Dále čtyři programy pro první a druhou třídu věnované pomoci probuzeným hibernantům a správnému přikrmování zvířat přes zimní období a dva programy pro 3.–6. třídy ZŠ zaměřené na domácí mazlíčky a fungování útulků. Celkem výukové programy navštívilo 165 účastníků.

Kromě placených výukových programů proběhlo i 40 komentovaných prohlídek pro školy, většinou jako odměna za dary, nebo v rámci projektových dnů. Těchto hodinu a půl trvajících exkurzí s výkladem se zúčastnilo 826 účastníků.

V srpnu jsme uspořádali sérii 4 komentovaných prohlídek pro veřejnost, jichž se zúčastnilo 73 návštěvníků. Uskutečnila se též exkurze pro 25 členů Sboru dobrovolných hasičů Liberec.

Centrum ARCHA navštívilo celkem 1 089 evidovaných návštěvníků za účelem vzdělávání.

V srpnu jsme se zúčastnili také Nocí pro netopýry v Panském lomu v Liberci (pořádala ČESON).

Pod záštitou CCBC (Czech coalition for biodiversity conservation) jsme natočili na podzim roku 2022 výukové video o záchrané stanici. V květnu 2023 proběhla prezentace filmu na festivalu přírodovědných filmů pro žáky ZŠ s názvem „Nechme se překvapovat“, kde měla přednášku i vedoucí ZS. Dále byla v rámci semináře „Krajina s pastí pro ptáky“ konaného 7. září 2023 v Zoo Liberec uspořádána přednáška „Pastí pro ptáky pohledem záchrané stanice“ opět s přednáškou I. Hancvenclové.

ČINNOST CENTRA V ROCE 2023 PODPOŘILY TYTO ORGANIZACE:

Ateliér Brett, Denso Manufacturing Czech, Hasiči SDH Růžodol, HES team, Krmiva Bella Stráž n. Nisou, Krmiva Ema Liberec, zaměstnanci Městské policie Liberec, MSTECH.cz, MŠ Jablůňka, MŠ Kamarád Liberec, MŠ Klánovice, MŠ Knoflík, MŠ Lviček, Obchod JIP Ostašov, PetCenter, SOŠ obchodní Liberec, SOŠ gastronomie Liberec, Svářečská škola Liberec, Yves Rocher Forum Liberec, zaměstnanci Billa Jablonec n. Nisou, ZŠ Broumovská, ZŠ a MŠ Janov nad Nisou, ZŠ Lužická, ZŠ Osečná, ZŠ Ostašov, ZŠ Tanvald, ZŠ U Potůčku Liberec, Zvěrokruh Jablonec nad Nisou.

Veliké poděkování patří také bezejmenným dárcům, kteří v průběhu roku přispěli na činnost centra celou řadou materiálních či drobných finančních darů – konzervy, granule, pamlsky, krmivo pro zvířata ze záchranné stanice, deky, pelíšky, steliva, vodítka, léčiva – přípravky na odčervení a odblešení.

Na konci ledna 2023 jsme obdrželi granule pro psy i kočky z projektu Click & Feed. Moc děkujeme, že nám pomáháte plnit misky v útulcích na www.clickandfeed.cz.

Centrum pro zvířata v nouzi při Zoo Liberec
Ostašovská 570
460 11 Liberec

Tel.: 485 106 412, 602 774 104 (psi a kočky)
728 040 610 (ostatní zvířata)
utulek@zooliberec.cz
archa.zooliberec.cz

Předání krmiva z akce Click&Feed / foto: L. Čapová

SEV DIVIZNA Liberec - budova střediska / foto: Aleš Kočí

DIVIZNA
LIBEREC

Středisko ekologické výchovy při Zoo Liberec DIVIZNA v roce 2023

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

v lednu 2023 jsme se po půlroční rekonstrukci střechy a horního patra naší budovy přestěhovali zpět na svá místa a započali nový rok činnosti. Jsme rádi, že se nám rekonstrukcí zlepšily pracovní podmínky v kancelářích, zkvalitnili jsme ubytovací prostory a získali nové suché a čisté skladovací prostory na zrekonstruované půdě DIVIZNY.

Celý rok, každou naši činností, jsme se snažili naplňovat naše poslání a vizi. Jestli se nám to podařilo, necháme na posouzení Vás. Naší snahou bylo pokračovat (kromě krátkodobých výukových programů a vzdělávacích akcí pro pedagogy) v přípravě a realizaci dlouhodobějších vzdělávacích cyklů pro školy a to se povedlo. Chceme přímo a dlouhodobě pracovat s některými skupinami dětí a pedagogů a tento druh služby nám to umožňuje. Jak se ukazuje, i pro pedagogy je tento druh činnosti vítanou změnou a krokem správným směrem.

V tomto roce jsme započali také tvorbu nových webových stránek a působení na sociálních sítích. Důvod je jediný, co nejvíce se přiblížit pedagogům, žákům a dalším, kdo využívá naše služby.

Děkujeme Vám, že i v roce 2023 jste k nám chodili a využívali naše služby, vážíme si toho.

Za celý tým SEV DIVIZNA Liberec

Aleš Kočí

KDO JSME?

SEV DIVIZNA Liberec je denní specializované pracoviště na podporu a realizaci environmentální výchovy a v této oblasti poskytuje následující služby:

1. realizuje ekologické výukové programy pro děti z mateřských škol, žáky základních a středních škol. Výukové programy vedou zkušení a odborně zdatní lektori.
 - používá interaktivní formy a metody
 - preferuje kontakt s přírodou a výchovu prožitkem
 - reaguje na aktuální témata
 - pomáhá školám v realizaci průřezového tématu RVP – environmentální výchova
2. pořádá odborné semináře, exkurze či dílny pro studenty pedagogických fakult, pedagogické pracovníky, vedoucí dětských kroužků a oddílů, širokou veřejnost atp.
3. realizuje výukové aktivity v areálu Zoo Liberec (výukové programy, komentované prohlídky)
4. realizuje osvětové akce pro širokou veřejnost
5. zajišťuje metodickou pomoc koordinátorům EVVO na školách, metodickou pomoc pro zpracovávání ŠVP
6. zpřístupňuje knihovnu publikací k ekologické výchově a půjčuje netradiční výukové pomůcky
7. komunikuje s ostatními organizacemi realizujícími EVVO v regionu i po celé republice

8. spolupracuje s ostatními zoologickými zahradami v oblasti vzdělávacích aktivit (metodika, inspirace, profesní růst...)
9. koordinuje síť škol v Libereckém kraji se zájmem o ekologickou výchovu (M.R.K.E.V., Ekoškola, ŠUŽ)

Poslání SEV DIVIZNA

SEV DIVIZNA Liberec svými aktivitami prostřednictvím environmentální výchovy podporuje a rozvíjí zodpovědnější chování a úctu lidí ke všemu živému i neživému, tradicím, přírodě, krajině i planetě.

Jaké je naše pojetí environmentální výchovy?

Environmentální výchova vede ke kladnému vztahu k přírodě, k respektování přírodní a kulturní pestrosti a posiluje souměřitelnost s celkem. Člověk chápe důsledky svého chování, přijímá zodpovědnost za svá rozhodnutí a jedná dle zásad uvědomělé skromnosti.

Pro školní kolektivy – ekologické výukové programy a jiné výukové aktivity

SEV DIVIZNA Liberec nabízí mateřským, základním a středním školám širokou nabídku ekologických výukových programů a výukové aktivity v areálu Zoo Liberec. Naše programy se odehrávají nejen v učebně a na zahradě DIVIZNY, ale využíváme i blízký les, zoologickou zahradu nebo při exkurzích i vzdálenější Vesec či Jizerské hory.

Ekologické výukové programy a výukové aktivity mají podobu dvou až tříhodinových bloků či půldenních exkurzí, dotýkají se průřezového tématu Environmentální výchova (v některých případech Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, popřípadě Osobnostní a sociální výchova) a reagují tak na platné RVP.

Mezi naše novinky v roce 2023 patřil výukový program v zoo Má to smysl určený pro 3.–8. třídu základní školy. Děti se při něm seznamují se smyslovým vnímáním zvířat na příkladech druhů v zoo. Poznávají význam jednotlivých smyslů, zvláštnosti a rekordy ve zvířecí říši a odlišnosti od světa lidí, při praktických činnostech využijí i své vlastní smysly. Pro střední školu jsme nově nabídli exkurzi Na císařské stezce, která zavede účastníky za rozmanitou přírodou Veseckého údolí a na rozhlednu Císařský kámen. Začátkem roku 2023 byla realizace některých programů ještě omezena nebo přesunuta do náhradních prostor v budově Lidových sadů z důvodu rekonstrukce střechy v DIVIZNĚ, od února však už programy probíhaly v učebně a na zahradě DIVIZNY bez omezení. Celkem proběhlo 374 výukových programů, kterých se zúčastnilo 7 039 dětí, a bylo odučeno 956,5 hodin. Klademe důraz na kontakt dětí s přírodou a pohyb venku, proto 70 % programů proběhlo v terénu.

Výukový program Tajů plně výpravy / foto: archiv SEV DIVIZNA Liberec

Seminář pro pedagogy Venkovní učitel / foto: archiv SEV DIVIZNA Liberec

	MŠ	ZŠ	SŠ	VŠ
Počet programů	43	307	23	1
Počet účastníků	800	5780	437	22

• Celoroční výukové programy pro ZŠ

V roce 2023 jsme nabízely 3 druhy celoročních výukových programů. V červnu 2023 je úspěšně zakončilo 10 tříd, na podzim 2023 se na nový školní rok přihlásilo 11 tříd.

Pro pedagogické pracovníky, studenty pedagogické fakulty a další zájemce

V roce 2023 uspořádala SEV DIVIZNA Liberec 11 vzdělávacích akcí pro pedagogické pracovníky, studenty pedagogických fakult, pracovníky školských zařízení a středisek ekologické výchovy, vedoucí zájmových kroužků i další zájemce z řad veřejnosti. Během roku 2023 jsme zorganizovali 1 online přednášku, 2 exkurze, 5 odborných seminářů, 1 tvořivou dílnu, 1 setkání a 1 konferenci.

Celkem absolvovalo realizované akce 223 účastníků, z toho bylo 138 pedagogů.

• Celostátní program M.R.K.E.V. (Malý rádce kvalitní ekologické výchovy)

V rámci programu M.R.K.E.V., který na celonárodní úrovni finančně podporuje Ministerstvo životního prostředí, funguje síť škol s hlubším zájmem o rozšíření svých aktivit v environmentální výchově. V Libereckém kraji tento program koordinuje SEV DIVIZNA Liberec a v současné době je do něj zapojeno necelých 700 škol z celé České republiky, z toho 59 škol je z Libereckého kraje.

Zapojené školy mají možnost využít cenné služby, např. pravidelnou rozesílku časopisu pro ekogramotnost Bedrník, zaslání informací a materiálů o environmentální výchově, trvalý přístup do elektronického archivu Bedrníku či k aktuálním publikacím a pomůckám. Školy jsou informovány nejen o akcích v regionu zaměřených na ekologii, ale i o možnostech dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a financování rozvoje ekologické výchovy.

• Krajská konference liberecká M.R.K.E.V. 2023 (Malý rádce kvalitní ekologické výchovy)

V roce 2023 se uskutečnila již 20. konference Liberecká M.R.K.E.V. s tématem Můj aktivní rok pro přírodu. Zúčastnilo se jí celkem 50 zájemců z řad pedagogů, studentů, neziskových organizací, veřejné odbornosti či zástupců veřejné správy.

V dopolední části jsme se tématu věnovali teoreticky díky přednášce PhDr. R. Kroufka z UJEP Ústí n. Labem. Nápady a možnosti, jak žáky zapojit, nám představili pracovníci ze Skautského institutu. Jak tyto akce podpořit finančně jsme se dozvěděli od paní V. Humlové z Nadace VIA. Během konference zaznělo několik příspěvků od samotných pedagogů, jak konkrétně pomáhají s dětmi v terénu. V odpolední části konference si účastníci vyzkoušeli nabízené aktivity v dílnách a přiložili ruce k dílu. Nedílnou součástí této konference bylo předávání již čtvrté řady ocenění Ještědská MRKEV 2023.

EKOŠKOLA

Mezinárodní program EKOŠKOLA spojuje na škole environmentální výchovu s praktickými kroky vedoucími k ekologizaci jejího provozu. Možnost zapojení do programu je tradiční součástí nabídky SEV DIVIZNA

Konference MRKEV / foto: archiv SEV DIVIZNA Liberec

školám. Při jeho naplňování úzce spolupracujeme s celorepublikovým koordinátorem, vzdělávacím centrem TEREZA v Praze.

Naše středisko tento program v Libereckém kraji koordinuje již sedmnáctým rokem. V roce 2023 bylo do projektu zapojeno celkem devět škol. ZŠ Plavy se v roce 2023 vydala na „Zelenou cestu“ a získala tak možnost užívat Zelenou vlajku EKOŠKOLA. Program EKOŠKOLA je nabízen i mateřským školám. EKOŠKOLKY pomáhají dětem, učitelům a rodičům udělat ze školky příjemnější, demokratičtější a přírodě bližší místo k životu. V Libereckém kraji byly zapojeny dvě mateřské školy. MŠ Matoušova získala v loňském roce bronzový certifikát.

PROGRAM ŠKOLA PRO UDRŽITELNÝ ŽIVOT

Škola pro udržitelný život (ŠUŽ), vyhlašovaná střediskem ekologické výchovy SEVER Horní Maršov, je program, který pomáhá školám přispívat

ke zlepšování životního prostředí a kvality života ve svém okolí. Prostřednictvím projektů žáci, učitelé a místní komunita podporují udržitelný rozvoj místa a děti se tak učí důležitým dovednostem pro život. Zaměřujeme se na téma klimatické změny a udržitelného života v obci.

V Libereckém kraji koordinuje Školu pro udržitelný život SEV DIVIZNA Liberec. Nabízíme školám metodickou a konzultační pomoc, metodické materiály a další vzdělávání pedagogů. O aktuálním dění jsou zapojené školy informovány prostřednictvím newsletteru.

V roce 2023 v Libereckém kraji ukončily celoroční program ZŠ Partyzánská v České Lípě a ZŠ Dubá. Žáci v ZŠ Partyzánská se zaměřili na problematiku plýtvání s elektřinou a hledali kroky vedoucí k šetření energiemi. V ZŠ Dubá vytvořili plakát motivující k separaci a recyklaci hliníku, který v jejich obci tvoří výrazný podíl ve směsném odpadu. V září vstoupila do klimatické ŠUŽ v Libereckém kraji ZŠ Stráž nad Nisou a do udržitelné ŠUŽ nová třída ze ZŠ Dubá.

Pro zaměstnance

Příměstské tábory

Jako každý rok, i tentokrát, jsme pořádali týdenní příměstský tábor pro děti a vnoučata zaměstnanců zoo. Jeho letošním tématem byli Rytíři z Divozela. Při každodenních dobrodružstvích jsme posilovali své rytířské ctnosti a naše cesty tentokrát mířily nejen na zříceniny a hradiště v okolí Liberce, ale také do kovářské dílny nebo koňské stáje. Celkem se tábora zúčastnilo 16 dětí. Tábor proběhl hladce a uzavřel svůj běh společnou vernisáží pro rodiče, na které bylo možné vidět unikátní artefakty z celého týdne.

Pro veřejnost

Den Země a Den zvířat

Lektoři SEV DIVIZNA Liberec se, jako každoročně, aktivně zapojili v areálu zoo do dubnových oslav Dne Země spojené s oficiálním odstartováním kampaně „30 dnů pro Zemi“. Součástí interaktivního stanoviště byla výtvarná dílnička přibližující vybrané druhy ohrožených zvířat chovaných v liberecké zoo.

V říjnu pak, na tradiční oslavy Dne zvířat, které jsou spjaté se svátkem svatého Františka z Assisi – ochránce a patrona všech zvířat – bylo pro malé i velké návštěvníky připraveno interaktivní stanoviště seznamující zájemce netradiční formou s různými nečekanými rekordy ze světa zvířat.

Odborní lektoři SEV DIVIZNA Liberec také pomohli zajistit na obou akcích pro zájemce z řad návštěvníků speciální komentované prohlídky zoologické zahrady.

FINANČNÍ ZPRÁVA ZA ROK 2022

Celkové neinvestiční výdaje/náklady – 2022 – 5 620 220,03 Kč

Příjmy/výnosy z vlastní činnosti 2022 – 500 273,92 Kč

Dotace, příspěvky, dary 2022 – 5 066 475,20 Kč

Příjmy/ výnosy 2022 – 5 566 749,12 Kč

Personální zajištění

Březinová Pavlína

Činčerová Helena

Havle Leoš

Hudcová Alice

Kočí Aleš

Nováková Miroslava
Plachá Petra
Plener Tomáš do 30. 9. 2023
Řepík Michal
Šíp Ondřej

Poděkování patří všem, kteří se podíleli na realizaci našich akcí. Zvláště děkujeme kolegům a dobrovolníkům ze Zoo Liberec za všestrannou pomoc a podporu.

SEV DIVIZNA Liberec
Středisko ekologické výchovy při Zoo Liberec
Javorová 33
Liberec 1, 460 01

Telefony:
487 377 146 nebo 482 712 982

<https://divizna.zooliberec.cz/>

Den Zvířat v Zoo Liberec / foto: archiv SEV DIVIZNA Liberec

Příměstský tábor / foto: archiv SEV DIVIZNA Liberec

KULTURNÍ A SPOLEČNÉ CENTRUM LIDOVÉ SADY V ROCE 2023

Kulturní a společenské centrum Lidové sady Liberec je od 1. 1. 2022 jedním ze samostatných středisek Zoo Liberec, příspěvkové organizace Libereckého kraje. Od 1. 7. 2011 do 31. 12. 2021 bylo KSC Lidové sady součástí Zoologické zahrady Liberec, příspěvkové organizace Statutárního města Liberec.

KSC Lidové sady v průběhu roku 2023 uspořádalo celkem 329 akcí pro 45.247 návštěvníků. Tanečních kurzů pro dospělé se za kalendářní rok zúčastnilo 90 osob a 241 žáků navštěvovalo hudební kurzy. Součástí budovy je Vyhlídková věž, na kterou vystoupalo celkem 1.035 návštěvníků. Ve správě KSC je též přírodní areál Dětského koutku, který za svou sezónu přivítal 33.437 návštěvníků, konalo se zde 11 akcí pro veřejnost. Celková návštěvnost KSC byla tedy 79.719 návštěvníků.

ROK 2023 – evidovaná účast	akce	návštěvníci
vlastní pořady a akce vč. tanečních a hudebních kurzů	195	19 152
pořady projektu Lidové sady dětem	45	5 693
pronájmy a další využití prostor	89	20 402
areál Dětského koutku	11	33 437
Vyhlídková věž Lidových sadů	1	1 035
CELKEM	340	79 719
zrušené a odvolané akce	23	x

Náš zřizovatel, Liberecký kraj, přihlásil kulturní centrum do výběrového řízení o poskytnutí podpory v rámci Výzvy č. 0231/2022 Rozvoj regionálních kulturních a kreativních center (velká kulturní a kreativní centra). Během celého roku jsme společně pracovali na prováděcí dokumentaci pro Hudební kulturně kreativní centrum Lidové sady. Výsledky výběrového řízení na realizaci stavební části budou známy v průběhu března 2024.

Důvody pro podání žádosti o poskytnutí dotace jsou opodstatněné. Budova Lidových sadů je z důvodu dlouhodobého neinvestování zastaralá, velmi energeticky náročná a celá řada stavebních částí je v havarijním stavu. V posledních letech zoo investovala do rekonstrukce fasády ze strany od silnice, rekonstrukce přísálí, malého sálu, učeben hudební školy a do kompletní rekonstrukce interiérů přilehlé restaurace. Nutné je zlepšení kvality vnitřního prostředí (kvalita vzduchu, osvětlení, akustika), vybavení moderními technologiemi (zvukové, světelné, vizuální – aparatura, přenosové a záznamové zařízení, osvětlení, projekce, digitální technologie). Cílem rekonstrukce je vytvoření zázemí pro hudební zkušebny – vybavení učeben a jejich úprava pro fungování jako hudební zkušebny pro začínající hudebníky a kapely. Vytvoření nahrávacího studia – vybavení a vybavení kvalitní technikou pro možnost nahrát si vlastní CD či hudební klip pro začínající hudebníky. Hudební sály s kvalitní technikou a akustikou pro produkci a poslech hudby s možností záznamu i on-line přenosu (Experimentální studio, malý sál, velký sál). V rámci projektu Hudební kulturně kreativní centrum by měla být realizována rekonstrukce velkého sálu, malého sálu, Experimentálního studia, balkonu, galerie, salonku

a učeben hudební školy, toalet ve vstupní hale a infopultu. Zejména se bude jednat o nově řešenou vzduchotechniku, elektroinstalaci, akustiku a provozní potřeby. Objekt Lidových sadů by měl být též doplněn o výťah pro bezbariérové propojení.

ZAJÍMAVÉ AKCE V ROCE 2023

- 2. března koncert Kateřiny Englichové
- 10. března koncert skupiny Progres 2
- 30. března koncert Igora Orozoviče
- 14. dubna koncert Dana Bárty
- 4. června Gody 2023 – festival country, bluegrassu a spřízněných žánrů
- 20. června talkshow Ivo Šmoldase
- 11. července – 17. srpna Letní kino – promítání filmů pod širým nebem

Daniel Hůlka a Jakub Pustina

24. srpna Na stojáka

9. září Dny evropského dědictví – v tento jedinečný den se také jinak nepřístupné prostory historické budovy Lidových sadů otevřely veřejnosti. V rámci komentované prohlídky v podání vlastivědného badatele, publicisty a spisovatele Marka Řeháčka tak návštěvníci mohli nahlédnout do všech prostor – od sklepů až po půdní prostory nacházející se nad klenu-tým stropem velkého sálu, na vyhlídkovou věž, ale také do zahrady k historickému altánu.

22. září New European Strings & Dmitry Sitkovetsky

21. října divadelní představení Jistě, pane premiére – Petr Nárožný

4. listopadu Sever Synth City – festival elektronické hudby

24. listopadu koncert kapely Visací zámek

14. listopadu koncert Vlasty Redla

64.–65. SEZÓNA KOMORNÍ HUDBY

Koncerty komorní neboli vážné hudby jsou v Kulturním centru Lidové sady jedinečné. Pro tyto neozvučené akce je akustika velkého sálu ideální. Předplatné se zde nabízí již více než 65 let. Zahrnuje jeden koncert měsíčně, je cenově výhodnější oproti vstupenkám na jednotlivé koncerty a dalším bonusem je, že předplatitel má své stálé místo k sezení na každý z naplánovaných koncertů.

V roce 2023 se v druhé části 64. sezóny (leden–květen 2023) uskutečnilo 5 koncertů pro 106 předplatitelů. V září 2023 se zahájila 65. sezóna s celkem 10 koncerty, z toho 4 koncerty se konaly v roce 2023 (září–prosinec 2023) pro 102 předplatitelů.

Přehled uskutečněných koncertů komorní hudby:

- 12. ledna Jana Šrejma Kačirková – soprán
- 2. února Zemlinského Kvarteto

Partička

- 2. března Kateřina Englichová – harfa
- 13. dubna Duo Connessione
- 11. května Duo L'Alba
- 8. června Lyra Da Camera
- 22. září New European Strings & Dmitry Sitkovetsky & Jan Bartoš
- 10. října Julie Svěčená
- 9. listopadu Smetanovo trio
- 13. prosince Ensemble Martinů a Michaela Zajmi

PROJEKT LIDOVÉ SADY DĚTEM

Projekt Lidové sady dětem nabízí výběr z několika druhů divadel – loutkového, hraného, hudebního, naučného. Velmi oblíbená a hojně navštěvovaná jsou pantomimická představení a velikonoční programy. Pro starší žáky jsme připravili hudební a cestovatelské přednášky. Nově byla uvedena vlastivědná přednáška o historii Liberce, která měla mezi školami velký úspěch. Programy pro školy se nejčastěji konají v komorním Experimentálním studiu, které nabízí úzký kontakt s účinkujícími. Divadelní představení s velkou scénou se konají v historickém velkém sále. Konec školního roku je spojen se školními výlety, které nabízejí kombinaci divadla, návštěvy liberecké zoo a Dětského koutku poblíž areálu Lidových sadů.

Součástí akcí pro děti je i pořádání tradičních dílen pro veřejnost. Každé Vánoce a Velikonoce k nám přijíždějí lokální výrobci drobného zboží, chráněné dílny i neziskové organizace. Součástí prodejních stánků bývá dílnička pro děti, vždy tematicky zaměřená. Velmi navštěvovaný je i doprovodný program v Experimentálním studiu. Zde se odehrává loutkové divadlo a vystoupení sborů z místních MŠ nebo ZŠ. Akce má v Lidových sádech dlouholetou tradici a je u veřejnosti oblíbená. Během letních prázdnin na nejmenší nezapomínáme. Děti tak mohly se svými rodiči strávit na

Divadlo Verze - Vášnivost

Zahradě Lidových sadů příjemná odpoledne u oblíbených sedmnácti pohádkových představení.

HUDEBNÍ KURZY

Hudební kurzy v Kulturním centru Lidové sady probíhají již řadu let. V našem centru jsou tyto kurzy jedinečné, vzdělávat se zde může široká veřejnost – předškolní děti, žáci základních i středních škol, ale také dospělí. Kurzy pořádáme ve spolupráci s hlavní lektorkou Zuzanou Kubelkovou a dalšími lektory a v roce 2023 byly kurzy vyhlášeny pro nástrojové obory:

- 1) dechové nástroje vyučují 4 lektoři (sopránová zobcová flétna, altová zobcová flétna, saxofony, klarinet)
- 2) souborová hra (hra v souboru dechových nástrojů) vyučuje 1 lektor
- 3) klavír a keyboard vyučuje 5 lektorů
- 4) kytary vyučují 3 lektoři (akustická kytara, elektrická kytara)
- 6) Halekálcí kroužek pro nejmenší vyučuje 1 lektorka, tento kurz jsme opět otevřeli od října 2022 – lektorka se na kurzu věnuje celkovému rozvoji hudebnosti předškolních dětí (3–6 let) a prvňáčků, učí se písničky, básničky, základy hudební nauky, hrají na rytmické nástroje atd. Cílem kurzu je vytvořit a prohloubit u dětí pozitivní vztah k hudbě.

V současné době není možné plně uspokojit poptávku veřejnosti, máme velmi omezené kapacity, což se týče množství a možností lektorů, a jsme omezeni množstvím učeben. Disponujeme čtyřmi učebnami a výuka probíhá také v Experimentálním studiu. V roce 2023 aktivně vyučovalo 15 lektorů.

Hudební kurzy probíhají ve dvou pololetích – jedno pololetí obsahuje cca 20 lekcí pro žáka, a to v závislosti na prázdninách a státních svátcích.

2. pololetí 2022/2023 (únor–červen) kurzy navštěvovalo 120 žáků
1. pololetí 2023/2024 (září–leden) kurzy navštěvovalo 120 žáků

Podkrkonošský symfonický orchestr

TANEČNÍ KURZY PRO DOSPĚLÉ

V tomto roce byly ve spolupráci s tanečním mistrem Vlastimilem Čermákem otevřeny 4 kurzy společenského tance pro dospělé. První termíny od ledna do března a druhý termín od září do listopadu. V obou termínech byly kurzy otevřeny ve dvou variantách, a to pro začátečníky i pro pokročilé. Kurzy celkem absolvovalo 63 párů.

Dále úspěšně pokračujeme v pořádání pravidelných tanečních setkání pod názvem Tančírna, letos jsme kromě zimních měsíců přidali i Májovou tančírnu.

VÝSTAVNÍ ČINNOST

Výstavy je možné navštívit v prostorách Experimentálního studia, Galerie na balkóně a vyhlídkové věže nejen před divadelním nebo koncertním představením, ale i v průběhu celého roku. Ve výstavních prostorách Li-

dových sadů představují své práce nejen zavedení autoři, mají zde možnost prezentovat vlastní výtvarná díla i začátečníci a žáci uměleckých škol. Návštěvníci mohou zhlédnout fotografie, malbu a nejrůznější grafické techniky, které se často stávají inspirací i pro ostatní umělce.

leden–březen

- ŠÁRKA ŠIMONÍKOVÁ: /Kde lesní víly mezi buky tančí /*Experimentální studio a předsálí, Galerie na balkóně, Vyhlídková věž*
- ATELIER HELAZ: Dolomity /barevné fotografie/ *Vyhlídková věž*

duben–září

- DAGMAR BLAŽKOVÁ: Cestou, necestou /barevné fotografie přírody/ *Experimentální studio a předsálí, Galerie na balkóně, Vyhlídková věž*

říjen–prosinec

- ROMAN GREBENÍČEK: Krajinou ticha /fotografie/ *Experimentální studio, Galerie na balkóně*
- ROMAN GREBENÍČEK: Lidé na mých cestách /fotografie/ *Vyhlídková věž*

13.– 18. června

MODRÝ SLON – celostátní výstava výtvarných prací handicapovaných lidí /obraz, keramika, textilní techniky/ *Zoo EXPO Liberec*

VYHLÍDKOVÁ VĚŽ – DOMINANTA LIDOVÝCH SADŮ

Vyhlídková věž se 155 schody je dominantou kulturně-památkového objektu Lidových sadů. Vyhlídková věž je otevřena celoročně. Nejnavštěvovanější je však v letních měsících pro její nezaměnitelný výhled na Liberec a okolí. V roce 2023 ji navštívilo celkem 1035 evidovaných návštěvníků z toho 607 dospělých a 428 osob za zvýhodněné vstupné (děti nad 8 let, studenti, senioři a držitelé ZTP). Mimo tyto evidované návštěvníky byla věž také využívána v rámci akcí – Dny evropského dědictví, školní výlety v rámci projektu Lidové sady dětem, vernisáže výstav, během těchto akcí ji navštívilo mnoho dalších návštěvníků.

AREÁL DĚTSKÉHO KOUTKU

Provozní doba areálu je vždy plánovaná od poloviny dubna do poloviny října, podle meteorologických podmínek. V roce 2023 byl koutek otevřen 20. dubna a provoz byl ukončen 10. října. 26 a 27. října ještě otevřel své brány pro dvoudenní akci Strašidelný koutek, který je propojený se Strašidelnou zoo.

Tento rok vstoupil Dětský koutek již do své 68. sezóny. Návštěvníci se mohli ještě naposledy svézt na ruském kole (z bezpečnostních důvodů bylo na konci sezóny odstaveno a časem bude demontováno). Historický vláček z roku 1971 jsme pak nechali zgenerálkovat, aby byl na sezónu 2024 opět čípera. Dále návštěvníci mohli využít vzduchovou trampolínu i všechny tradiční prolézačky, klouzačky a houpačky, které v průběhu jarních dnů prošly revitalizací a těšit se mohli i na malé stádo koz kamerunských.

V průběhu roku začaly práce na projektové dokumentaci na nové bistro, které by více odpovídalo aktuálním gastro trendům a poptávce. Bistro, jehož stavba by měla začít na podzim 2024, bude sloužit nejen návštěvníkům Dětského koutku, ale i veřejnosti a kolemjdoucím turistům.

Koutek se stal oblíbeným místem pro oslavy dětských narozenin, celkem se jich v této sezóně uskutečnilo 42.

AKCE USKUTEČNĚNÉ V AREÁLU DĚTSKÉHO KOUTKU

22. dubna	Den Země
30. dubna	Čarodějnice pro malé i nejmenší děti – areál byl otevřen až do 21:00 hodin
14. května	Běh okolo zoo – cíl a zázemí běžeckého závodu
13. května	Mezinárodní den pro rodiny
1. června	Mezinárodní den dětí s programem pro děti – kreativní dílny, soutěže a pohádka Divadla Na cestě

19. července	pohádka Dřevěného divadla
30. července	pohádka Divadla Na cestě
9. srpna	pohádka Dřevěného divadla
20. srpna	pohádka Divadla Na cestě
30. srpna	pohádka Divadlo Rolnička
26. a 27. října	Strašidelný koutek – po oba tyto dny byl strašidelně nazdobený a osvětlený areál otevřen veřejnosti od 15:00 do 20:00 hodin. Součástí prvního dne byl také lampiónový průvod, který vycházel od Severočeského muzea směrem do Dětského koutku, doprovázený historickou kapelou.

Den dětí v Dětském koutku

ZOO LIBEREC DĚKUJE SVÝM VÝZNAMNÝM PARTNERŮM

Zřizovatel a významný partner Zoo Liberec

Významný partner Zoo Liberec

Významní partneři

Výroční zpráva 2023, vydala: Zoo Liberec, příspěvková organizace, červenec 2024
Neprodejné. Foto na obálce: nestor kea (foto: Zoo Liberec)